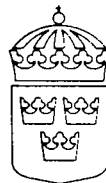

Riksdagens protokoll

1988/89:100

Protokoll
1988/89:100

20 april 1989

Debatter m. m.

Torsdagen den 20 april

Anmälan om kompletteringsval till utskott	3
Anslag till bostadsförsörjningen m.m.	6
Information om besök av Sovjetunionens miljöminister/ordförande i statskommittén för miljövärd	31
Meddelande om kammarens arbete	63
Anslag till länsstyrelserna m.m.	63
Vissa anslag inom industridepartementets område	74
Mineralförsörjning m.m.	100
Exportfrämjande verksamhet	112
NO:s verksamhet. Kooperativ verksamhet m.m.	121
Meddelande om interpellationer	
1988/89:208 av Hans Göran Franck (s) om äsiktsregistrering ..	129
1988/89:209 av Asa Domeij (mp) om förbud mot införande av främmande trädslag	130
1988/89:210 av Charlotte Cederschiöld (m) om barnfamiljernas ekonomi	131
1988/89:211 av Elisabeth Fleetwood (m) om Statens hundskola i Sollefteå	132
1988/89:212 av Charlotte Cederschiöld (m) om EG:s likalönedirektiv	133

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 20 april

Val av en suppleant i jordbruksutskottet	3
<i>Socialförsäkringsutskottets betänkanden</i>	
1988/89:SfU 11 Arbetsskadeförsäkringen	4
1988/89:SfU 15 Studiestöd	4

Prot.	<i>Lagutskottets betänkande</i>	
1988/89:100	1988/89:LU22 Äktenskapsrättsliga frågor	6
	<i>Bostadsutskottets betänkande</i>	
	1988/89:BoU7 Anslag till bostadsförsörjningen m.m.	6

Torsdagen den 20 april

Kl. 12.00

Anmälan om kompletteringsval till utskott

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Talmannen meddelade att miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp som ny suppleant i jordbruksutskottet efter Paul Cizuk anmält Birger Schlaug.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i jordbruksutskottet

Birger Schlaug (mp)

2 § Justerades protokollet för den 12 april.

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1988/89:T19–T21 till trafikutskottet

1988/89:Sf38 till socialförsäkringsutskottet

1988/89:N25–N29 till näringsutskottet

1988/89:T22 och T23 till trafikutskottet

1988/89:Fö21 till försvarsutskottet

1988/89:Jo29–Jo33 till jordbruksutskottet

1988/89:Sk52–Sk54 till skatteutskottet

1988/89:Jo34–Jo41 till jordbruksutskottet

1988/89:So29–So35 till socialutskottet

1988/89:K15 till konstitutionsutskottet

1988/89:N30 till näringsutskottet

1988/89:T24–T27 till trafikutskottet

1988/89:Sk55 till skatteutskottet

1988/89:N31 och N32 till näringsutskottet

1988/89:Sk56–Sk58 till skatteutskottet

1988/89:So36–So42 till socialutskottet

1988/89:Bo12 och Bo13 till bostadsutskottet

4 § Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkanden 1988/89:SfU11 och SfU15 samt lagutskottets betänkande 1988/89:LU22 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 99).

Socialförsäkringsutskottets betänkande 11

Mom. 1 (ändrade former för ersättning vid arbetsskada)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 64 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. i motsvarande del.

Mom. 4 (analys av antalet arbetsskador)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 55 för reservation 2 av Karin Israelsson m.fl.

Mom. 5 och 6 (översyn av arbetsskadeförsäkringen, m.m.)

Först biträdde reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. i motsvarande del med 69 röster mot 33 för reservation 3 av Barbro Sandberg och Maria Leissner. 207 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 215 röster mot 63 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. i motsvarande del. 31 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (arbetsgivares ansvar för sjukvårdskostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 17 för reservation 4 av Margó Ingvardsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (ersättning för utredningskostnader från AMF)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (livränta till egenföretagare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (samordning med YFL-livränta)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 15

Mom. 5 (inackorderingstillägg)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 62 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 6 (inackorderingstillägg vid regionala idrottslyceer)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 102 för reservation 2 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 7 (gymnasieelevers resor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (studiebidrag vid utlandsstudier och anslag till studiehjälp m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 95 för reservation 4 av Gullan Lindblad m.fl.

Mom. 9 (studielön)

Först biträdades reservation 5 av Karin Israelsson och Rune Backlund med 39 röster mot 18 för reservation 6 av Margó Ingvardsson. 254 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 252 röster mot 37 för reservation 5 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (inkomstprövning)

Först biträdades reservation 8 av Barbro Sandberg m.fl. med 70 röster mot 62 för reservation 7 av Gullan Lindblad m.fl. 178 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 180 röster mot 69 för reservation 8 av Barbro Sandberg m.fl. 59 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (inkomstbegreppet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (avskrivning av studielån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (bankernas medverkan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (höjning av vuxenutbildningsavgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (anslag till Vuxenstudiestöd m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 14 av Gullan Lindblad m.fl., *dels* reservation 15 av Barbro Sandberg och Maria Leissner – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (kollektiv ansökan från pensionärsorganisationer m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (översyn av vuxenstudiestödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

Anslag till bostadsförsörjningen m.m.

Mom. 25 (teckenspråksundervisning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Barbro Sandberg och Maria Leissner – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (timersättning vid vissa vuxenutbildningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (anslag till Bidrag till vissa studiesociala ändamål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Karin Israelsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (reserabatter till studerande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 22

Mom. 3 (kartläggning av äktenskapets ekonomiska konsekvenser)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 137 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

bostadutskottets betänkande

1988/89:BoU7 *Anslag till bostadsförsörjningen m.m.* (prop. 1988/89:79, 1988/89:89 och 1988/89:100 delvis).

Anslag till bostadsförsörjningen m.m.

Anf. 1 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Man kan hävda att skatte- och bostadspolitiken på ett mycket tydligt sätt speglar den socialdemokratiska politiken i vårt land. Samma grundinställning styr utformningen på dessa båda områden: önskan att via politiska beslut välja åt människorna, önskan att med världens högsta skatter styra bostadspolitikens innehåll, önskan att detaljreglera enskildas tillvaro med skattesystemet och i bostadspolitikens paragrafdjungel.

Övertron på kollektiva lösningar och tron på beslutsfattares överlägsna förmåga att för medborgarnas räkning fatta de rätta besluten grundar sig på en misstro mot människorna och deras förmåga att själva fatta riktiga beslut. Eller, som en socialdemokratisk bostadspolitiker i denna kammare uttryckte saken: "Däremot är det nödvändigt att det finns regler som garanterar de krav som samhället ställer – – ." – Inte människornas, inte bostadskonsum-

menternas, hyresgästernas eller villaägarnas önskemål, utan samhällets krav. Bättre kan inte den socialdemokratiska bostadspolitiken sammanfattas. Eller kanske hellre, sämre kan knappast ett bostadspolitiskt program i miniformat utformas.

Den koppling jag inledningsvis gjorde mellan skattepolitik och bostadspolitik har också en annan vinkling. Under årtionden har socialdemokraterna kritiserat oss moderater i just skattefrågan. När vi har krävt lägre skatter, och framför allt lägre marginalskatter, har den socialdemokratiska kritiken varit hård.

Vi moderater vill bara gynna de rika, miljonärerna och de med de högsta inkomsterna. har det hetat. Nu har socialdemokraterna svängt på klacken. Nu säger finansministern att Sverige har ett ruttet skattesystem, och nu skall marginalskatterna minsann sänkas rejält.

Omvändelsen – åtminstone verbalt – är påtaglig, överraskande, men glädjande. Hur det slutligen blir med sänkningarna är det för tidigt att sia om. Helt klart är i alla fall att ett nytt synsätt har trängt sig fram inom socialdemokratien.

En fråga som man då osökt ställer sig är om denna omorientering kan sprida sig. Har en process påbörjats inom ett område – skatteområdet – som snart också visar sig inom exempelvis bostadspolitiken? På detta område – liksom på skatteområdet – har vi moderater under lång tid fått utstå kritik av socialdemokraterna för våra ståndpunkter. Börjar den tidpunkt nu närma sig då våra åsikter även på bostadsområdet upphöjs till högsta visdom av socialdemokraterna? Vissa tecken tyder faktiskt på detta. Den uppgörelse som träffades mellan byggarna och regeringen i måndags visar att andra metoder och medel än styrning och tvång nu får en chans.

Mindre krångel och byråkrati leder till lägre kostnader, och det även utan formella eller informella överenskommelser. Det är glädjande att denna strimma av klarsyn nu kan skönjas i den socialdemokratiska politiken.

Men varför stanna vid denna lilla förbättring? Konkret innebär överenskommelsen bl. a. att förhandlingsupphandling nu skall tillämpas. Man kan säga att konkurrensvillkoret tillfälligt har satts ur spel. Men varför gör inte socialdemokraterna rent hus med detta villkor med en gång? Regeringen underkänner ju i praktiken detta förhållande genom sitt handlande. Ta steget fullt ut och rensa ut allt som fördyrar byggerna!

Samma dag, i måndags, fick vi via massmedia veta att det finns planer inom socialdemokratien på att kraftigt höja boendekostnaderna – för hyresgäster, bostadsrättshavare och villaägare. Det är inte marginella ökningarna det handlar om, ökningarna på mellan 10 och 20 % har nämnts. Man kan konstatera att det rör sig om ungefär tre gånger vad inflationen beräknas bli. Värst råkar villaägarna ut. Slutresultatet av måndagens bostadspolitiska utspel i dessa båda hänseenden blir kraftigt höjda kostnader för alla boende. Klarsynen har sina begränsningar.

Jag skulle vilja ställa en fråga i detta sammanhang: Är det verkligen meningen att de boende skall betala marginalskattesänkningarna?

I stort sett är allt ungefär som förut och sig likt. Detta avspglas inte minst i det nu aktuella betänkandet. Några förhoppningar om att socialdemokraterna i bostadsutskottet eller deras kolleger i denna kammare i dag skulle bryta

upp från den invanda vägen har jag inte. Ingenting nytt under solen. Allt blir vid det gamla.

Det gamla för socialdemokraterna är i detta fall att hårdnackat avvisa våra förslag om avreglering, om ökad valfrihet, om likabehandling av byggmarknadens aktörer, om enklare lånesystem, om stimulans till fribyggen, om rättvisa mellan olika boendeformer, om rörligheten på bostadsmarknaden. Ja, listan kan göras ännu mycket längre.

Hela tiden handlar det för vår del om att minska den politiska styrningen. Det är inte samhällets krav som skall vara vägledande, utan de enskilda människornas, familjernas önskemål och fria val som skall vara avgörande. Vi politiker skall skapa utrymme, öppna möjligheter och öka valfriheten – inte bygga regelverk.

En annan sida av regeringens bostadspolitik är övertron på möjligheterna att rätta till och korrigera brister, felaktigheter och andra uppkomna problem. Subventioner till vissa, nya skatter för andra, snabba kast med räntestöd, än upp, än ned, och särskilda favörer för närstående företag, organisationer och grupper.

Allt detta är inte bara osunt och orättvist – det löser inte heller de problem som man avsett att lösa. I stället skapas nya svårigheter, som i sin tur måste åtgärdas med nya påfund. Snårskogen tätnar.

I denna snårskog vill vi röja upp. Framgången kommer – men det tar kanske tid. En ljusglimt utgör sanningssägaren Bo Södersten, som på avgörande punkter skjuter den socialdemokratiska bostadspolitiken i sank. Södersten kan inte beskyllas för att vara moderat. Även om han har lämnat riksdagen är han fortfarande socialdemokrat, såvitt jag kan förstå. Är manne Södersten ett förebud till en kommande förändring?

Herr talman! Jag har ännu inte i detalj berört alla reservationer i betänkandet, och jag tänker inte heller göra någon systematisk genomgång. Låt mig endast peka på några av våra förslag som står i klar motsats till den socialdemokratiska politiken. Dessa förslag återfinns i våra reservationer.

Bostadsbristen löses inte endast och inte ens främst genom ökat byggande. Rörligheten på marknaden måste öka. Alla de hinder som finns för denna utveckling måste undanröjas. Avregleringen av bostadsmarknaden måste snarast inledas. Färre regler och styrande föreskrifter ökar valfriheten för de boende.

Ungdomsbostadsdelegationen bör avvecklas. Den skapar inga nya bostäder åt de unga. Neutralitet måste skapas mellan alla olika upplåtelseformer. Samma regler skall gälla för hyresrätt, bostadsrätt och småhus i länehänscende och för övrigt när det gäller alla andra villkor. De boende i allmännyttans bostadshus skall ges möjlighet att förvärva fastigheten som de bor i och omvandla den till bostadsrätt.

Ökat utrymme bör ges åt fribyggena. Variationsrikedom och flexibla lösningar måste få prövas.

ROT-lånen – som av regeringen används som dragspel i byggkonjunkturen – bör avvecklas och ersättas med skattefria avsättningar till underhållsfonder.

Hyresgästernas inflytande skall utövas av de enskilda hyresgästerna själva;

de skall inte företrädas av en organisation som samlar endast en liten del av de hyresboende.

Herr talman! Detta var ett axplock bland våra ståndpunkter i reservationerna i betänkandet. De flesta är väl kända, varför en utförlig genomgång är överflödig.

Reservationerna i senare delen av betänkandet kommer Jan Sandberg att ta upp i sitt anförande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer i bostadsutskottets betänkande 1988/89:7 där vi moderater finns med.

Anf. 2 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! De boendes önskemål måste enligt folkpartiets uppfattning vara utgångspunkten för bostadspolitiken. Valfriheten måste öka. Staten skall inte genom ekonomiska styrmedel eller administrativa regleringar gynna eller missgynna vissa upplåtelseformer, bostadstyper eller fastighetsägare. Samhället bör eftersträva neutralitet mellan olika bostadsformer.

Det är ett viktigt bostadssocialt mål att alla skall ha tillgång till en bra bostad. Vi har också en hög bostadsstandard i Sverige, även om det finns undantag. Institutionsboendet bör minskas i ordnade former och i den takt alternativ kan ordnas. De som bor på institution bör ges en så hemlik miljö som möjligt, och de som så önskar skall ha rätt till eget rum. Stora ansträngningar bör göras för att småhushållen lättare kan hitta en passande bostad. De svårigheter som i dag möter bl.a. flyktingar, ungdomar och ensamstående från splittrade familjer kan inte accepteras. Utslagningen av smålägenheter måste stoppas. Och, herr talman, i denna fråga har äntligen oppositionen i bostadsutskottet fått med sig vpk på ett förslag om att stoppa statliga bidrag till lägenhetssammanslagningar. Detta är glädjande och kommer av allt att döma följas upp med att kammaren här litet senare röstar igenom förslaget att stoppa detta oskick.

Den enskilda människan måste ges förutsättningar att själv ta ansvar för sitt boende. Därför bör ökade möjligheter skapas för dem som önskar äga sin bostad. Det bör bli lättare att ombilda hyreshus till bostadsrättsföreningar. En omfattande satsning på bostadsrätter skulle bidra till att lösa en rad bostadspolitiska problem, bl.a. de stigande bostadsrättspriserna i vissa områden och de ökande förvaltningskostnaderna, och till att möta behovet av ett ökat boendeinflytande.

Herr talman! De senaste åren har problemen på bostadsmarknaden blivit alltmer påtagliga:

- Bostadsköerna växer, särskilt i storstadsområdena.
- Bristen på smålägenheter skapar problem bl.a. för ungdomar och för flyktingar som vill skaffa sig en egen bostad.
- Nyproduktionen ökade något under 1988 men ligger fortfarande på en alltför låg nivå.
- Den låga rörligheten på bostadsmarknaden bl.a. till följd av regleringar och reavinstskatten förstärker människors svårigheter att finna en bostad som passar deras önskemål och behov.
- Ett ombyggnads- och reparationsprogram, ROT, byggt på omfattande subventioner, har fört med sig att ombyggnader ofta blivit mer ingripande

- än hyresgästerna önskat. Samma program har senare panikbromsats i förhoppningen att detta skulle öka nyproduktionen.
- Möjligheterna att bilda bostadsrättsföreningar har på olika sätt försämrats – senast genom riksdagens beslut att stoppa räntebidragen, om allmännyttiga fastigheter säljs till hyresgästerna.
 - Kostnadskrävande bostadssubventioner bidrar till att hålla skattetrycket uppe, medverkar till att driva upp byggkostnaderna och motverkar regionalpolitiska strävanden genom att överhettade regioner där det byggs mest får mest pengar. De när heller inte de grupper som kanske bäst behöver stöd.
 - Nyproduktionens kostnader har stigit starkt under de senaste åren.

Herr talman! Jag har tidigare här i kammaren framhållit, och gör det igen, att alla krissymptom som nu uppträder på bostadsmarknaden kan inte regeringen lastas för. Även kommunerna spelar en viktig roll i bostadspolitiken. Vidare kan t.ex. snabba förändringar i efterfrågan och flyttningsmönster skapa problem, som i varje fall på kort sikt inte kan påverkas på politisk väg.

Men det råder ändå inget tvivel om att socialdemokraterna bär ett betydande ansvar för den situation som har uppstått. Bristen på smålägenheter är t.ex. i hög grad en följd av en medveten socialdemokratisk politik, såväl ute i kommunerna som på rikspanet, där ROT-programmet och lagändringar har drivit fram lägenhetssammanslagningar. Den låga rörligheten beror bl.a. på skatteregler och regleringar som socialdemokraterna drivit igenom och försvarar. Ingreppen mot bostadsrättsboendet är uttryck för en ideologisk betingad skepsis mot en boendeform där människor själva får ta ansvar för sin bostad.

Regeringen har visat en anmärkningsvärd bostadspolitisk passivitet. Redan före valet 1982 meddelade socialdemokraterna att bostadspolitiken snabbt skulle ses över. Först hösten 1986 kom resultatet av denna skyndsamma översyn, som inte medförde att något väsentligt bostadspolitiskt problem fördes närmare sin lösning. Något nytt bostadsfinansieringssystem föreslogs t.ex. inte. I stället infördes en rad nya subventioner.

Herr talman! Under valrörelsen 1988 kritiserade socialdemokraterna de förslag som folkpartiet lagt fram om bostadspolitiken, bl.a. om minskade bostadssubventioner. Effekterna av våra förslag utmålades som dramatiska och svartmålades.

Efter valet har socialdemokraterna även i bostadspolitiken kommit med andra signaler. Redan en månad efter valet lade regeringen fram förslag om sänkta bostadssubventioner. För några månader sedan har regeringen presenterat direktiv för en boendekostnadsutredning. Där uttrycker man oro över de höga subventionerna och antyder att bruksvärdessystemet inte fungerar helt tillfredsställande. Folkpartiet har under flera år föreslagit en bostadspolitisk översyn och välkomnar nu att detta arbete äntligen kommer i gång.

Under valrörelsen mobiliserade socialdemokraterna även Hyresgästernas riksförbund för att genom annonser, affischer m.m. attackera folkpartiet. Efter valet tvingades även hyresgästförbundets ordförande medge att det var

rakryggat av folkpartiet att tala om sin politik före valet, och att han var besviken på socialdemokraterna som inte håller sina vallöften.

Det är en anmärkningsvärd brist på moral i det politiska arbetet som socialdemokraterna har visat i bostadspolitik. I sak ligger de ståndpunkter som intagits efter valet i linje med de förslag som folkpartiet förde fram i valrörelsen. Detta gör dock inte agerandet till något moraliskt mer högtstående.

Det finns starka skäl för att ompröva bostadspolitik. Den har fastnat i ett föråldrat mönster och bygger i allt väsentligt på regleringar, subventioner och inskränkningar i människors valfrihet.

Vi lever till stor del fortfarande med de kristidsregleringar som vi har samlat på oss under decennier och som i många fall tillkom när vi på kort tid skulle bygga bort bostadsnöden. I dag, när trångboddhet och ohygieniska bostäder är ovanliga, har vi en ny situation. Problemen ligger nu på ett annat plan: regleringarna hämmar framväxten av en fungerande bostadsmarknad, där människors önskemål står i centrum.

Tecknen på att ett omfattande bruk av administrativa regleringar har någon gynnsam effekt på t.ex. rättvisan i boendet är få. Tvärtom vet vi att på en genomreglerad marknad har den lättast att ta sig fram som har goda kontakter och är beredd att betala svarta pengar.

Herr talman! Läget på bostadsmarknaden har förändrats kraftigt under de senaste åren. Det rekordhöga byggandet under slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet ledde till en mättning av marknaden, och många kommuner fick problem med outhyrda lägenheter. I dag är antalet tomma lägenheter mycket litet.

För några år sedan redovisade de flesta kommunerna ett överskott på bostäder eller en bostadsmarknad i balans. 1984 redovisade 44 kommuner brist på bostäder. 1988 redovisade 220 kommuner brist på lägenheter.

Våren 1987 stod ungefär 400 000 personer i bostadskö. Av dessa var många ungdomar. Knappt hälften av ungdomarna står i kö i storstadsområdena. Två tredjedelar av de köande vill ha en tvårummare eller mindre. Men bilden är givetvis mer nyansrik än vad dessa siffror antyder. Långt ifrån alla bostadssökande har akuta problem.

Under den andra halvan av 1970-talet byggdes omkring 50 000 lägenheter årligen. Under 1980-talet har bostadsbyggandet varit betydligt lägre, även om det har ökat något de senaste åren.

Befolkningstillväxten har varit relativt låg. Mellan 1975 och 1985 ökade befolkningen med endast 150 000 personer. Under denna tidsperiod ökade dock antalet hushåll med 345 000. Vi får allt fler småhushåll.

Samtidigt som antalet småhushåll ökat kraftigt har antalet smålägenheter minskat. Mellan 1980 och 1985 minskade antalet lägenheter om högst ett rum och kök med över 50 000 stycken. Denna utveckling är resultatet av en medveten politik. Genom statligt stöd har omfattande ombyggnader genomförts som har lett till färre och större lägenheter. Låt mig upprepa vad jag nämnde inledningsvis, nämligen att det är glädjande att en majoritet bestående av folkpartiet, moderaterna, centern, vpk och miljöpartiet i utskottet nu har enats om ett stopp för statliga bidrag till lägenhetssammanslagningar.

Den tröghet på bostadsmarknaden som har skapats av politiska beslut leder till ett ineffektivt utnyttjande av bostäderna. Bostadsrättslägenheter står tomma i avvaktan på en lägre reavinstskatt.

Vi har således hamnat i en situation där utbudet av lägenheter stämmer illa överens med efterfrågan. I storstäderna är denna skillnad mest markant. Detta drabbar i hög grad ungdomar som är nytillträdande på bostadsmarknaden och ofta efterfrågar små lägenheter. Men det drabbar också andra småhushåll – t.ex. pensionärer som gärna vill flytta till en mindre lägenhet. Bostadsbristen gör det svårare att minska institutionsboendet och att klara flyktmottagandet.

Bostadsbristen beror dock inte på att subventioner har saknats, tvärtom. Det är den tidigare mycket höga subventionsgraden beträffande ombyggnader som har lett till en kraftig utslagning av antalet smålägenheter. I nyproduktionen har subventionerna antagligen medfört att man mera inriktar sig på större lägenheter, jämfört med vad som skulle ha varit fallet om man hade haft en annan inriktning av bostadspolitiken. De hyresrabatter som socialdemokraterna infört har också bidragit till att denna tendens förstärkts.

Jag vill något beröra vad jag tycker är viktigt i folkpartiets inriktning av bostadspolitiken.

- De byråkratiska, reglerande inslagen i bostadspolitiken måste minska. Byggnormerna måste begränsas. Åtgärder måste vidtas som ger mer av direktkontakt mellan byggare och konsument, så att kreativiteten i byggandet stimuleras och bostäderna i högre grad kan utformas i enlighet med människors önskemål.
- Bostadssubventionerna måste reduceras och stödet måste riktas till de grupper som har särskilda behov, främst barnfamiljerna. Vi föreslår i andra motioner införande av vårdnadsbidrag och en höjning av barnbidraget.
- På en bostadsmarknad som skall kunna tillgodose de boendes önskemål måste det vara relativt lätt att byta bostad, t.ex. när familjens storlek förändras och när ungdomar efterfrågar en bostad. En ökad rörlighet är därför fundamental även från bostadssocial utgångspunkt.

Reavinstreglerna för bostadsrätter innebär att det ofta är lönsamt att vänta med försäljning. Samtidigt använder sig många av andrahandsuthyrningen, vilket innebär att det i allmänhet är lönsamt att låta en bostadsrättslägenhet stå tom i avvaktan på lägre beskattning.

Detta förstärks ytterligare genom att det vid köp av en annan bostad inte är möjligt att få uppskov med reavinstskatten vid försäljning av en bostadsrätt.

Reglerna för reavinstbeskattningen bör därför ändras, dels så att det blir möjligt att få uppskov med reavinsten, dels så att reavinsten beräknas efter de principer som gäller för beskattning av reavinst vid försäljning av småhus.

Herr talman! Som framgår av detta betänkande föreslår vi i folkpartiet en rad åtgärder som skulle kunna bidra till en förbättrad bostadspolitik. Vi skulle kunna få en rörligare bostadsmarknad och komma bort från ryckighe- ten på bostadsmarknaden. Vi vill möjliggöra att det tillskapas skattefria underhållsfonder för att bättre klara det åtagande som erfordras när det gäller underhåll. Vi vill öka de boendes inflytande i den fastighet där de själva

bor, och vi vill underlätta för de hyresgäster som önskar få förköpsrätt vid försäljning.

Jag vill nu kommentera mark- och konkurrensvillkoret. För närvarande gäller undantag från markvillkoret för s.k. styckebyggda småhus. Tidigare fanns även ett undantag från markvillkoret för mark i saneringsområden. Markvillkoret innebär att marken skall förmedlas av kommunen för att rätt till statliga bostadslån skall erhållas. I praktiken innebär markvillkoret numera främst att kommunerna ges möjligheter att ställa en mängd krav på byggnationen, utöver det som plan- och bygglagens bestämmelser medger.

Vi anser att markvillkoret bör avskaffas. Kommunernas möjligheter att styra byggandet är tillräckliga, inte minst genom den fysiska riksplaneringen.

Jag yrkar bifall till reservationerna 23, 24, 25 och 43.

Jag har i detta anförande yrkat bifall till de reservationer som folkpartiet står bakom fram till reservation 43. Övriga folkpartireservationer kommer Leif Olsson att behandla i sitt anförande här senare.

Anf. 3 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Bertil Danielsson nämnde socialdemokraternas omvändning i bostadspolitiken. Det betänkande som vi nu behandlar tycker jag just talar för att en positionsförskjutning är på gång. Det är socialdemokraterna som tillsammans med moderaterna och folkpartiet alltmer bildar front mot – när det gäller att slå vakt om de sociala målen i bostadspolitiken. Det är framför allt vi i centern som ensamma får hävda de sociala målen – med stöd av småpartierna, miljöpartiet och vpk.

Med miljön förhåller det sig på samma sätt. Det är centern, miljöpartiet och vpk – i vissa fall med hjälp av folkpartiet, t.ex. beträffande radonsaneringen – som får bilda front mot socialdemokrater och moderater.

I fråga om krav på och åtgärder för förenklingar och ett ökat inflytande för de boende är det fortfarande socialdemokraterna och vpk som står emot en front av centerpartister, moderater och folkpartister. Dagens debatt får väl utvisa hur allvarlig den här positionsförskjutningen är, främst hos socialdemokraterna.

Herr talman! Svensk bostadsmarknad befinner sig i kris. Bostadsbristen blir alltmer påtaglig. Kostnaderna accelererar och larmrapporterna om dåligt inomhusklimat på grund av fukt och mögelskadör har inte tystnat. Attackererna från finansdepartementet och olika skatteutredare mot bostadssektorn avlöser varandra i en jämn ström. Både de som har en bostad och de som saknar en bostad är mycket oroliga i dag. De har all anledning att vara det som bostadspolitiken och skattepolitiken bedrivs i dag av majoritetspartiet. Men det vore fel att ge regeringen skulden för dagens krissituation i dess helhet. Förhållandena inom bostadssektorn är skiftande. Det finns många faktorer att ta hänsyn till och det kan vara svårt att förutse utvecklingen.

Kommunerna har också ett stort ansvar för själva bostadsförsörjningen.

Men när krissymptom uppstår gäller det att snabbt ta sig an de problem som är orsaken och att anvisa de rätta åtgärderna. Vad de som har makten gör är ju då avgörande för resultatet. I det fallet finns det verkligen anledning att vara mycket kritisk till regeringen och regeringens politik.

När det gäller krisen på bostadsmarknaden kan man inte längre tala om någon ny eller snabbt påkommen situation, utan krisen har funnits länge. Redan för fem år sedan började bostadsbristen bli påtaglig i storstadsområdena. Sedan dess har bostadsbristen ständigt ökat och brett ut sig över landet. Redan för två år sedan var de stigande kostnaderna i byggandet ett problem. Trots det har de tillätits stiga med 36 % mellan sista kvartalet 1986 och första kvartalet 1988, och fortfarande syns inget avtagande vara på gång. Detta är anmärkningsvärt. Här har regeringen varit alldeles för passiv och släpphänt, och de försök till åtgärder som har vidtagits har varit missriktade.

Inte heller har regeringen tagit vara på de alternativa förslag som har förts fram – sådana har inte saknats. Från centerns sida har vi lagt fram förslag på förslag och uppmanat majoriteten att handla, men förslagen har hela tiden avvisats. Därför har också krisen successivt förvärrats.

Först när krisen nu är på väg att bli kaotisk tycks man börja vara beredd att lyssna. Så uppfattar jag det som bostadsministern i vissa delar uttalar i budgetpropositionen. Det ansluter till de krav som vi från centern sedan länge har ställt.

Det gäller översynen av kostnader för boendet. Där finns nu en enig skrivning i utskottet om parlamentarisk insyn i det utredningsarbete som startat på bostadsdepartementet. Vidare gäller det förstärkningen av insatserna mot fukt och mögel, prövningen av möjligheterna att stoppa kontoriseringen av bostäder och hur s.k. övernattningslägenheter skall kunna ställas till den reguljära bostadsmarknadens förfogande. Det vore bra om något nu kunde hända i departementet, och det snabbt.

När det gäller de avgjort grundläggande åtgärderna för att stoppa krisen verkar regeringen och socialdemokraterna fortfarande vara fullständigt handlingsförlamade.

Trots att det behöver byggas bostäder, byggs det mer kontor och arbetsplatser än bostäder. Under de senaste fem åren har det byggts arbetsplatser i Stockholm för 35 000 människor men endast 13 000 lägenheter. Det har inte byggts så få lägenheter här i Stockholm sedan andra världskriget och inte så mycket kontorsytor som under de senaste fem åren, och värre skall det bli, enligt planerna. Det är alltså koncentrationen till de överhettade områdena och ett ohämmat kontorsbyggande som är grundorsaken till krisen och ingenting annat. Från centerns sida har vi sedan länge lagt fram en rad förslag för att häva den utvecklingen, men de har avvisats av regeringen.

Ett förslag är att genom en investeringsavgift på kontors- och lokalbyggnationen i överhettade områden styra över resurser till bostadsbyggandet. Flera andra, bl.a. LO och Aftonbladets ledarskribent, har krävt detta i debatten, men regeringen tvekar fortfarande.

Jag måste fråga den socialdemokratiske talesmannen i utskottet: Hur länge är ni beredda att acceptera att regeringen fortsätter att tassa omkring i filtofflorna inför den uppenbara nödvändigheten att göra något åt den ohämmade kontorsbyggnationen för att få resurser till bostadsuppbyggande? Den överenskommelse med byggbranschen som regeringen träffade i måndags är ett till intet förpliktande avtal. Det är bara en undanmanöver för att man inte förmår eller inte vågar ta i så mycket som är nödvändigt för att

stoppa dessa starka krafter som styr mot ökad koncentration och som styr resurserna bort från bostadssektorn. Hur länge tänker ni socialdemokrater här i riksdagen acceptera detta ständiga undvikande från regeringens sida?

Det finns markeringar i utskottets skrivning där riksdagens socialdemokrater ändå är beredda att pröva centerns förslag, även om de formellt avvisas. Ytterligare åtgärder kan bli nödvändiga, heter det. Investeringsavgift enligt centerns förslag kan vara en sådan åtgärd, säger socialdemokraterna i betänkandet. Inte kan väl socialdemokraterna vara nöjda med det nya avtalet som en tillräckligt kraftfull åtgärd i sammanhanget. Frågan är: Hur länge accepterar ni regeringens tassande i filttofflor i kärnfrågan? Vill ni ha en balanserad utveckling av boende och arbete och därmed bättre miljö för alla, både i storstäderna och i andra delar av landet? Vill ni det, kan ni inte längre väja undan för de kraftfulla åtgärder som måste till för att stoppa kontorsbyggnationen och prioritera bostadsbyggandet framför annat byggande.

Det är inte enbart en nyproduktion av lägenheter som behövs. För att tillgången på bostäder skall öka måste det befintliga antalet lägenheter behållas så intakt som möjligt. Under en följd av år har vi från centern krävt ett stopp för sammanslagningar av smålägenheter vid ombyggnad. På den punkten föreligger nu, som Erling Bager sade, i utskottet en majoritet för ett sådant förslag. Det är glädjande, framför allt om man ser till de bostadslösa ungdomarnas situation. Socialdemokraterna vill fortfarande inte acceptera detta utan reserverar sig, vilket är förvånande.

Förslaget att stoppa sammanslagningar av smålägenheter markerar att det är en minoritetsregering som regerar. Sammantaget gör utskottet nio tillkännagivanden och tar ett eget initiativ. Det visar att riksdagen inte är maktlös. Även om regeringens förslag i allt väsentligt tillstyrks i betänkandet visar antalet tillkännagivanden på ett konstruktivt arbete i utskottet, och det visar att regeringspartiets ledamöter i utskottet har stark integritet. Jag vill gärna ge utskottets socialdemokratiska ledamöter en eloge i det sammanhanget.

Det egna initiativ som utskottet tar berör förvärvslånegivningen till barnfamiljer vid förvärv av eget hem. Utskottet föreslår att reglerna ändras så att likställighet uppnås mellan familjer med olika antal barn. Det ger ökad rättvisa åt familjer med fyra eller fler barn. Sedan flerbarnstillägget infördes har dessa familjer missgynnats av de regler som hittills har gällt. Genom denna ändring försvinner den orättvisan, vilket är bra.

När det gäller övriga tillkännagivanden finns det anledning att med tillfredsställelse notera vad utskottet säger i samband med regeringens förslag att slopa förnyelsebidragen. Utskottet pekar därvid på behovet av stöd till åtgärder i bostadsområden med särskilda sociala problem.

För att öka trivsel och gemenskap är boendemiljön en viktig faktor. En förbättrad miljö medverkar till att eliminera sociala problem, som ungdomsvåld och förstörelse av olika slag. Utskottets hemställen hos regeringen om förslag i syfte att stimulera arbetet med att förbättra boendemiljön är därför ett väl motiverat förslag, som vi från centern hälsar med stor tillfredsställelse. Utskottet är enigt på den punkten.

Herr talman! De sociala målen i bostadspolitiken har satts upp för att alla

skall ha rätt och möjlighet att bo i en bra bostad till en rimlig kostnad. Vi har från centern kritiserat socialdemokraterna för att de med den politik som nu förs äventyrar de sociala målen. Förslagen i betänkandet och andra aviserade åtgärder ger belägg för denna kritik. Kostnaderna håller på att utvecklas på ett sätt som gör att många snart över huvud taget inte har råd att bo.

Ändå är regeringspartiet berett att vidta åtgärder som gör att hyror och boendekostnader kommer att stiga ännu mer. En fördubbling av den garanterade räntan för ombyggnadslån som beslutades före årsskiftet är ett exempel. Vi föreslår att det beslutet nu rivs upp.

I betänkandet finns förslag om ytterligare höjningar av den garanterade räntan för vissa befintliga lån. Ett minskat statligt ansvar för bostadsanpassningsbidrag för äldre och handikappade föreslås. Bostadsbidragen föreslås bli oförändrade, vilket i praktiken innebär en försämring vid årsskiftet efter nästa hyresavtal.

Vi från centern säger nej till dessa förslag.

Men som om inte detta vore nog är socialdemokraterna inne på att låta de boende få finansiera en stor del av den tänkta marginalskattesänkningen för höginkomsttagarna. Byggmomsen och momsens på kommunala tjänster är sådana exempel, som innebär att en hyra på 3 000 kr. i en normaltrea kommer att öka med ungefär 700 kr. i månaden.

Innebär detta verkligen en garanti för att man värnar de sociala målen i bostadspolitik? Hur länge tänker socialdemokraterna i denna kammare låta de socialdemokratiska skatteteoretikerna i finansdepartementet hantera de svaga inom bostadssektorn på detta hänsynslösa sätt? Det kommer ju bara att öka rundgången.

Mat och boende hör ju till livets nödtröft, och man måste iaktta stor försiktighet när det gäller åtgärder som påverkar kostnaderna för dessa nyttigheter. Därför kommer centern som hittills att avvisa varje attack från socialdemokraterna som äventyrar en rättvis fördelningspolitik. Just nu rör det sig om att slå vakt om boendet och rätten för alla till en bra bostad. Inget område är så hotat i skattedebatten som bostadsområdet.

Bostadspolitik handlar till mycket stor del om rättvis fördelning. Vi är från centerns sida förvånade över att socialdemokraterna så påtagligt tycks ha övergett fördelningspolitiken. Underlåtenheten att lösa bostadsbristen och få bukt med kostnadsutvecklingen inom byggsektorn skapar ökade klyftor. Dessa klyftor är socialdemokraterna tydligen beredda att vidga med en ny skattereform. Socialdemokraterna kan aldrig räkna med centerns stöd för en sådan orättfärdig politik. Vi vill ta bort klyftorna och slå vakt om de sociala målen i bostadspolitik även fortsättningsvis.

Därför föreslår vi att resurser styrs över från ett ohämmat kontorsbyggnande till bostadssektorn genom införande av en investeringsavgift på kontorsbyggnandet i överhettade områden och ett stimulansbidrag på 30 000 kr. till varje ny lägenhet under 65 m² som kommer till.

Vi föreslår ett låne- och räntebidragssystem som är mera kostnadskänsligt och pressar byggkostnaderna neråt.

Vi föreslår åtgärder som främjar ökad konkurrens och flexibilitet på byggsektorn och motverkar dagens monopoltendenser som driver upp

kostnaderna. Viktiga ingredienser härvidlag är främjandet av småföretagsamheten.

Vi föreslår att bostadsbidragen höjs vid årsskiftet, så att inte hyresgästernas situation försämras efter nästa hyresavtal.

Vi föreslår ökade insatser för att sanera radon i bostäder. Vi har nu fått rätt när det gäller en sänkning av gränsvärdet till 200 becquerel, som socialstyrelsen har föreslagit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer där mitt namn finns med.

Låt mig slutligen i min egenskap av utskottets ordförande ta upp en fråga som berörs i betänkandet och där det råder full enighet inom utskottet. Det gäller den statliga bostadslånegivningen till om- och nybyggnad av ålderdomshem.

Efter många turer står alltså en bred riksdagsmajoritet bakom de nya förenklade reglerna som garanterar att ålderdomshemmen skall finnas kvar.

Men fortfarande kommer rapporter utifrån landet om att skärptare krav, som går utöver riksdagsbeslutet, ställs från inblandade tjänstemän och myndigheter. Framför allt tycks fienderna till ålderdomshemmen finnas på socialstyrelsen. Utskottet, som berör detta med anledning av en folktopimotion, framhåller med skärpa att gällande riksdagsbeslut skall följas.

Jag vill som utskottsordförande med skärpa understryka utskottets samlade uppfattning i ålderdomshemsfrågan till efterrättelse för dem det berör. Det kan från myndigheternas sida inte behöva råda minsta tvekan om riksdagens avsikt i ett så brett förankrat och väl genomarbetat beslut som i det nu aktuella fallet beträffande ålderdomshemmen.

Herr talman! I demokratisk ordning fattade beslut i denna kammare är till för att följas även av dem som inte gillar innebörden i beslutet. Riksdagen kan självfallet inte heller acceptera något annat. Riksdagens uppfattning framgår klart av vad som sägs i betänkandet på s. 46. Jag yrkar bifall till utskottets skrivning i denna del och i övriga delar där tidigare reservationsyrkanden från min och centerns sida inte gäller.

Anf. 4 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Om jag fick ställa en enkel fråga till talmannen, så skulle jag vilja upprepa den klassiska frågan: Vad skulle talmannen ge för råd till den unga familj som står utan bostad, och vill ha en bostad, särskilt i någon av våra storstäder?

Nu vet jag att jag inte får ställa den frågan, och därför slipper talmannen svara. Jag tror också att det är mycket svårt att svara på frågan. Det enda svar jag har kunnat hitta är: Skaffa dig några andra föräldrar, med bättre tillgång till pengar eller fastigheter, så ordnar det sig nog!

Jag menar att situationen på bostadsområdet är allvarligare än vad som framgår av regeringens budgetproposition. Det är faktiskt inte bara i storstäderna som det nu är en helt hopplös situation om man är ung och inte har några speciella förmåner eller tillgångar, om man är tvungen att ombilda sin familj på det ena eller andra sättet, om man är åldring och inte slipper ut från långvården, om man är flykting här i landet och vill ha möjlighet att

stanna och få arbete. Studier försvåras för dem som vill flytta till orter där det finns studiemöjligheter.

Den här listan kan göra mycket lång, och några lösningar på dessa problem anar man som sagt inte i nu föreliggande förslag. Och tyvärr måste man väl säga att situationen på litet sikt ser ännu allvarligare ut.

Vad är det som nu lurar bakom knuten, efter det här förslaget från regeringen i anslutning till budgetpropositionen, som närmast kan beskrivas som ett stort *pass*? Ja, där lurar – som några talare här har varit inne på – skatteutredningarnas förslag med konsekvenser av skatteomläggningsförslagen, som samtliga pekar mot att boendet och de boende skall finansiera en stor del av den marginalskatteomläggning som skall ge höginkomsttagarna i första hand en bättre ekonomi.

Man kan alltså utan vidare påstå att det som är i sikte nu och som är verkligt hotande är att landets hyresgäster och småhusägare får hjälpas åt att betala höginkomsttagarnas skattereform. Detta är naturligtvis ingenting som vi kan ställa upp på, åtminstone inte vpk. Jag hoppas att det finns en så pass stor majoritet i riksdagen att hotet så småningom kan avvärjas. Jag vet inte om man i dag kan få några löften av Magnus Persson, men något kunde han väl säga om hur han ser på tendenserna och hoten. Är ni med på att bostadspolitiken skall underordnas skattepolitiken?

Vad har vi att vänta oss av de andra partierna då, om socialdemokraterna i nuläget i princip passar? Moderater och folkpartister kommer med den vanliga visan att man skall minska stöden och anpassa sig mera till marknaden. Bertil Danielsson framhöll ju Bo Södersten som sin guru. Jag har också hört att Bertil Danielsson vid ett annat tillfälle var litet föregad över att han blivit omsprungen på högerkanten av Bo Södersten. Men nu fick man inte höra någon kritik. Nu framgick det bara att skatteutredaren och marknadsfilosofen Bo Södersten är ledstjärna för den moderata bostadspolitiken. Denna politik kommer att driva upp hyror och bostadskostnader alldeles oerhört. Det är kanske i dag hopplöst att betala t.ex. 3 000 kr. för en ny trerummare, men det blir väl ungefär det dubbla, om Bo Södersten och Bertil Danielsson får råda. Jag tycker att Bertil Danielsson skulle kunna ta ett samtal med sin partikollega Rolf Clarkson. Åtminstone jag har förvänat mig över den moderata bostadspolitiken när den tar sig sådana uttryck som beträffande ledamöternas bostäder här i riksdagen. Då kan man inte tänka sig så höga hyresnivåer som dagens bruksvärdeshyror. Nej, när det gäller riksdagsmännens egna bostäder skall det till betydligt större subventioner. Försök att få ett samtal med Rolf Clarkson, så att ni blir överens om så att säga huvudlinjen i bostadspolitiken.

Jag tycker att vpk och centern, företrädd av Agne Hansson, ligger relativt nära varandra i de bostadspolitiska huvudfrågorna i dag. I det betänkande som nu är aktuellt har vi flera reservationer gemensamt. Vi är inte överens i allt, men vi ligger ganska nära varandra.

Till miljöpartiets representant, som kommer upp efter mig, vill jag säga att också vpk och miljöpartiet är överens i många bostadspolitiska frågor. Men jag kan inte förstå miljöpartiet när det gäller den ekonomiska delen av bostadspolitiken. Ni har en helt annan lösning, ett familjestöd, och därför är ni i princip beredda att slopa alla bostadssubventioner i det nuvarande

systemet. Samtidigt vet ni att ni inte får igenom ert förslag om familjestöd, och då kan ni väl inte kasta ut barnet med badvattnet.

Vpk:s politik går ut på att försvara den sociala bostadspolitiken som vi i alla fall har en del rester kvar av. Vi måste se till att alla människor får tillgång till goda bostäder till rimliga hyror, vilket innebär att man nu måste göra vissa så att säga akuta insatser och försäkra sig om att inriktningen i stort och på sikt blir en helt annan än den som antyds i samband med skatteutredningarna.

Redan i dag är det för höga bostadskostnader, för höga hyror, särskilt när det gäller nyproduktionen. Vi kan inte minska bostadsstödet och inte omfördela från generellt stöd till en ökning av enbart bostadsbidragen. Vad skulle effekten bli om man gjorde så? Jo, om man ändrar bostadsstödet från ett generellt stöd till ett bostadsbidragsstöd – som också är behovsprövat – får man inom bostadsmarknaden just den effekt som man med skattereformen vill undvika när det gäller marginalskatteeffekterna. De som ökar sina inkomster får ingenting ut av det hela. Dessutom får man mycket lätt den effekten att det blir särskilda låginkomstområden och låginkomstbostäder. Det blir en segregation på bostadsmarknaden av det slag som man kan se nere på kontinenten, en segregation som vi absolut inte vill ha här, oberoende av hur nära Sverige lyckas knyta sig till EG.

Det förslag som vpk har lagt fram till årets riksmöte kan man kalla ett 10-punktsakutprogram med anledning av den nuvarande krissituationen. Vi är medvetna om att vi får ta upp de stora omlägningsfrågorna som en reaktion på Bengt Owe Birgerssons utredning, som vi hoppades skulle bli en parlamentarisk utredning. Så stod det ju i statsbudgeten. Utredningen ser ut att bli en enmansutredning, som vi får en viss insyn i. Vi får väl återkomma och ta diskussionen i kammaren i stället.

Vi menar att på kort sikt och i den här akuta situationen måste inriktningen vara att se till att vi får i gång ett så stort bostadsbyggande som möjligt. En nyproduktion kan inte lösa dagens problem. Man måste se efter vilka möjligheter som finns att bättre utnyttja de bostäder, lokaler och utrymmen som är tillgängliga i dag, utan att ta till tvångsförflyttningar. Sådana kan vi absolut inte godta.

Våra tio punkter är mycket kortfattat dessa:

För det första föreslår vi en investeringsavgift på allt övrigt byggande inom de heta områdena i landet, t.ex. Arlandazonen och Globenområdet. Centern har varit inne på detsamma, och här är vi överens. Men vi är inte överens om att investeringsavgiften skall vara i stället för dagens reglering med byggnadstillstånd. Enligt vår åsikt är investeringsavgiften en komplettering. Vi är inte nöjda med att regeringen har kommit överens med byggnadsentreprenörerna i något slags moralisk uppgörelse, som går ut på att man skall bidra till ett ökat bostadsbyggande med godtagande av länsbostadsnämndernas kostnader. Om detta förslag ersätter en investeringsavgift, tycker vi att det är ett mycket dåligt förslag. Vi har ingenting emot överenskommelsen som sådan, men vi motsätter oss förslaget, om det skulle blockera andra förslag.

Vi menar att det övriga byggandet i de heta regionerna fortfarande hotar att bli så stort, det drar så stora resurser och det har drivit upp byggkostnader-

na så kraftigt att det kan lämna tillbaka litet pengar till bostadsbyggandet. Det är vår filosofi på den punkten.

För det andra menar vi att vi skall kunna sätta in ett stimulansbidrag när man bygger om kontor och andra lokaler till bostäder. På det förslaget har vi inte fått med oss några andra här i riksdagen än miljöpartiet. På den punkten reserverar vi oss mot majoritetens förslag.

För det tredje kräver vi en skärpning av svartbyggesreglerna för att öka avkontoriseringsen, som också kan bidra till att ge ytterligare bostäder. Den frågan behandlas inte av vårriksdagen – den kommer upp i höst, och den överensstämmer med ett förslag från bostadsdepartementet beträffande övernattningslägenheter som nu är ute på remiss.

För det fjärde har vi föreslagit stimulansbidrag för ombyggnad av småhus, villor, osv. till två eller flera lägenheter. Vi menar att det kan finnas ett intresse även från deras sida som bor i de större enfamiljshusen att dela med sig av den reservkapacitet som finns inom de överstora villorna. En stimulans att avspjälka en eller ett par lägenheter i de stora villorna kan vara av intresse både för dem som är ägare till och boende i de villorna och för människor som på det sättet kan få en lägenhet. Här har vi inte heller lyckats få med oss majoriteten utan reserverar oss.

För det femte kräver vi ett stopp för lägenhetssammanslagningar vid ombyggnad. Det är en av de åtgärder som har drivit fram onödigt stora och onödigt omfattande ombyggnader och som har bidragit till att det har försvunnit små och billiga lägenheter, framför allt i storstadsområdena. Detta har redan flera av talarna berört. Vi är alltså överens, men socialdemokraterna reserverar sig, trots att de säger att det här nog vore bra.

Vi vill för det sjätte ha ett stopp för onödiga rivningar som nu diskuteras på vissa håll i stället för underhåll och upprustning av befintliga bostäder. Säkert har många av er hört och läst om att styrelsen för Poseidon i Göteborg har fattat beslut om att riva ett stort bostadsområde byggt på 1950-talet; då var det ett mönsterområde för svensk bostadsförsörjning, och nu är det utklassat av Poseidonledningen som fullständigt omöjligt och omänskligt att bo i. Att de boende i området sedan tycker att de har delvis bra bostäder och en fin gemenskap struntar man fullständigt i.

Man driver alltså frågan om den här rivningen, och det som har gått ut i pressen är att man gör det därför att man har fått försämrade lånevillkor för ombyggnad. Men om man pressar Poseidonledningen säger den att detta inte har någonting med försämrade ombyggnadsvillkor att göra utan att man vill genomföra rivningen ändå: husen är så dåliga, och man får ut högre hyror om man bygger nytt; alltså vill man riva och bygga nytt.

Vi menar att rivning för att bygga nytt i stället för att underhålla och upprusta inte skall premieras i lånesystemet. Alltså skall en sådan nybyggnad efter rivning ha lika "dåliga" räntor som en ombyggnad, den typ av ombyggnad som vi varit med om att bedöma att vi för närvarande kan stoppa medan vi ser över lånesystemet.

För det sjunde menar vi att man skall ha större möjligheter att säga upp hyresgäster som inte permanent bebor sina lägenheter. Den frågan behandlas inte heller nu utan tas upp i en särskild proposition från regeringen.

För det åttonde driver vi – vi tycker att det är det viktigaste kravet när det

gäller att klara ungdomarnas bostadssituation – kravet på en obligatorisk kommunal bostadsförmedling. Det innebär en skyldighet för kommunerna att se till att man har en fungerande bostadsförmedling som kan förmedla alla ledigblivna lägenheter och som dessutom kan ställa upp med bytesservice och liknande.

Vi vill för det nionde ästadkomma ett förbud mot omvandling av hyresrätt till bostadsrätt. Bostadsrättspriserna har under ett antal år fått följa marknadskrafterna. Det har inneburit att man, för att kunna köpa sig en äldre tvårummare i Stockholmsområdet, måste ha en lön som ligger över en riksdagsmannalön, om man inte har ett kapital eller kan sälja en annan lägenhet. Riksdagsmannalönen räcker inte till för att köpa in sig på bostadsrättsmarknaden i Stockholm, ens i en liten lägenhet.

För det tionde har vi ställt ett förslag om prisstopp på byggmateriel, hyror och bostadsrätter, och detta med anledning av att vi nu väntar oss de här större reformerna. Vår politiska kamp kommer att gå ut på att vi måste få till stånd förbättringar och lägre priser, både när det gäller byggande och när det gäller boende. Nu hotar i och för sig högre priser och högre kostnader. Vi förstår därför varför socialdemokraterna inte har velat vara med på ett prisstopp på de här nödvändigheterna.

Till detta har vi lagt förslag om att man nu inte successivt skall försämra nuvarande räntesubventioner genom att höja räntorna; visserligen är det bara fråga om 0,1 % för all nybyggnad och ombyggnad, men vi tycker att det är att gå åt fel håll.

Vi tycker också att vi måste följa med i prisutvecklingen med bostadsbidragen. Det får vi inte heller något stöd för, men vi välkomnar det faktum att utskottsmajoriteten har gått oss till mötes så till vida att bostadsbidragen skall utökas till barnlösa hushåll.

Med det vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer i detta betänkande som vpk står bakom i utskottet.

Anf. 5 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag misstänker att Jan Strömdahl inte till fullo har fattat vad jag sade i mitt anförande. Begreppet guru ingår inte i föreställningsvärlden inom moderata samlingspartiet, än mindre i vår organisation. Bo Söderstens betydelse kanske inte heller skall överskattas.

Vad jag ville ha sagt med mitt lilla inlägg var att det inom socialdemokratin finns synpunkter som inte stämmer överens med den officiella linjen.

Bo Södersten är en av dem som har riktat kritik mot vissa delar av bostadspolitiken. Det är ett tecken på att det kan vara en rörelse som kan få en utformning likartad den som varit inom skattepolitiken. Det var alltså det jag ville ha sagt.

Bo Södersten har riktat kritik mot bostadspolitiken på bl.a. följande två områden: Stockholm och storstadsområdena favoriseras i förhållande till landsbygden, och det är dyrare att bo i en förort till Stockholm än i stadens centrala delar. Men dessa förhållanden stöder Jan Strömdahl. Det är kanske något förvånande!

Jag vet inte vem Jan Strömdahls guru kan vara, men jag misstänker att vederbörande i varje fall inte har tillhört Sveriges riksdag.

Anf. 6 JAN STRÖMDAHL (vpk) replik:

Herr talman! Det intressanta i fråga om Bo Södersten är ju att han inte längre tillhör socialdemokraterna här i riksdagen men att han sitter med i en av de skatteutredningar som jag varnar för skall bli något slags ledstjärna och bestämma vår framtida bostadspolitik. Det vore intressant att höra ifall socialdemokraterna har förtroende för Bo Södersten. Då är läget nämligen ännu mycket allvarligare än vad jag hittills har anat.

När det gäller några av de saker som Bo Södersten brukar framföra, nämligen att hyrorna i förorterna är högre än dem i innerstaden, så är det en bluff. Hyrorna i äldre bestånd är lägre än hyrorna i nyare bestånd. Om man jämför lika gamla hyreslägenheter i Stockholms innerstad och i Stockholms förorter visar det sig att hyrorna i innerstaden är högre. Vi har slagits för att man inte skall gå med på denna typ av marknadsanpassning som gör att Stockholms innerstad skulle bli ett reservat för rika, alltså en "yuppie-stad".

Anf. 7 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Vi har inte själva i en motion klargjort våra huvudlinjer när det gäller bostadspolitik. Jag skall därför göra det i detta anförande.

Till att börja med vill jag säga att det naturligtvis är viktigt att samhället medverkar till att alla får en god bostad med rimlig yta till rimlig kostnad i en god yttre boendemiljö.

Med god bostad menar vi att den är hälsosam till kropp och själ, att den ger alla boende rimlig yta för sig själva och för samvaro. I vårt idéprogram tar vi bl.a. upp boendet. Jag vill bara citera några punkter för att klargöra vår inriktning när det gäller bostadspolitik.

"1. Där människor bor ska det finnas goda möjligheter till sociala kontakter.

2. Bostadsområdena ska vara mångskiftande och småskaliga och präglas av närhet.

3. Segregation ska motverkas. Människor ska kunna bo i samma bostadsområde, oberoende av nationalitet, ålder eller sociala förhållanden.

4. De boende själva ska ha inflytande över och ansvar för sin närmiljö, till exempel genom att sköta förvaltningen, s.k. självförvaltning.

5. Olika former av flergenerations- och kollektivboende ska stödjas.

6. Lokaler för gemenskap och skapande ska, liksom odlingar och andra gemensamma anläggningar, finnas i varje bostadsområde, bland annat för att underlätta kontakt mellan olika åldrar. Såväl äldres som yngres arbetsinsatser ska tas tillvara i gemensamma uppgifter." Det är därför angeläget att samhället stöder s.k. grannskapsgrupper som redan finns på många håll i Sverige.

"8. Kraftiga åtgärder ska vidtas för att sänka boendekostnaderna. De boende själva ska genom eget arbete med reparation och underhåll kunna bidra till sänkta kostnader."

"11 Dagens lyxstandard vid nybyggnad och sanering ska ersättas av en energisnål, grundbehovsanpassad standard, – – – med möjligheter att komplettera den tekniska utrustningen själv."

"13 Vid nybyggnad och sanering ska storleken på lägenheterna varieras så

att människor kan stanna kvar i sitt bostadsområde, till exempel vid ändrade familjeförhållanden" och i livets alla skiften.

"14 De som vill byta bostad inom sitt närområde bör ha förtur, till exempel vid byte till större, mindre eller mer handikappanpassad lägenhet. Förtur bör även ges för att underlätta omsorg om barn, handikappade eller äldre.

15 Bostadsfinansieringen måste ses över för att åstadkomma större likhet i kostnader för olika boendeformer och kategorier.

16 Den som bor i bostadsrättsförening ska vid avflyttning sälja tillbaka sin lägenhet till föreningen (hembudsskyldighet) till inköpspris, uppräknat med hänsyn till inflationen.

17 Avdrag för räntor på huslån eller bostadsrättslån som underskott i förvärvskälla måste begränsas.--"

Det måste göras i sådan takt att man inte tvingas att flytta från en normalstor bostad.

"19 Normerna för minsta godtagbara standard vid sanering --- ska ses över så att de inte förstör värdefull social och kulturhistorisk bostadsmiljö.

20 Vi vill satsa på utbildning med inriktning på förnyelse av bebyggelse/sanering. Detta kommer bland annat att återuppliva vissa hantverksyrken. Privata fastighetsägare ska stimuleras att rusta upp sina nedgångna hus.

21 Alternativ uppvärmning ska förberedas vid ny- och ombyggnad av bostäder. Alla hus ska ha rökgång för att man ska kunna välja mellan lokal uppvärmning och fjärrvärme. Bostäder får inte uppvärmas enbart med elektricitet."

Herr talman! Det här skrev vi 1980/81. Jag tycker att det står sig väldigt bra fortfarande. Jag vill speciellt gå in på miljöfrågorna, som har anknytning till boendet, eftersom miljöfrågorna ändå är alldeles särskilt angelägna för oss i miljöpartiet de gröna.

Miljöfrågorna har blivit allt viktigare för människorna i takt med att miljöproblemen blivit allt fler och allt större och tydligare. Det finns en del miljöproblem som har med boendet att göra: många hus är sjuka eller har hög radonhalt, många bostäder ligger så till att de boende drabbas av ohälsosamma luftföroreningar, buller och vibrationer, dricksvattnet är på vissa håll inte hälsosamt, den yttre bostadsmiljön är olämplig ofta i både fysiskt och psykiskt avseende.

Detta gäller framför allt i storstäderna, och det drabbar särskilt barn och äldre.

Ytterligare miljöproblem som har med boendet att göra är att bostäder och arbetsplatser ligger för långt ifrån varandra, vilket minskar människors fria tid, försvårar kontakterna mellan dem som arbetar och de barn och äldre som de har vård om. Det ger också upphov till onödigt trafik som i sin tur ger upphov till resursslöseri och miljöförstöring.

Ett slags miljöproblem i vidare bemärkelse är att närservicen är dålig – det är för långt till butiker och annan service.

Till slut vill jag som ett miljöproblem i samband med boendet ta upp frågan om sophantering, som på de flesta håll inte är ordnad så att återvinning och miljövänlig rening underlättas.

För att börja i den ändan som handlar om att lösa eller mildra miljöproblemen i boendet tar jag först upp radonproblemet. Det är ett hälsoproblem som

åriligen leder till att kanske något tusental nya fall av lungcancer inträffar, och det *kan* vi inte tillåta fortsätter. Därför måste kommunerna få ekonomiskt stöd till sina radoninsatser. Vi vill inrätta ett nytt anslag på 100 milj. kr. till bidrag för deras uppsökande verksamhet och sanering av radonhus. Under nästa budgetår.

Vi vill också ändra på villkoren för radonstödet. För att ingen husägare skall nekas bidrag med motiveringen att radonriskerna inte anses vara tillräckligt stora, gäller det att sänka radonhaltsgränsen. I avvaktan på att det kommer en bomiljölag, som vi tillsammans med vpk tidigare har begärt, vill vi att gränsen sänks till 100 becquerel per kubikmeter.

I det här paketet med att förbättra boendemiljön och minska resursslöseriet kommer också vårt yrkande att man skall på olika sätt stödja ekologiskt byggande – ekologiskt i många bemärkelser. Det gäller både att i största möjliga mån använda förnyelsebar energi och att ta reda på det som lämnar huset i form av avfall, sopor och avlopp. Där vill vi också att det skall införas ett stöd för att lära ut innebörden av ekologiskt byggande. Vi menar också att det skall vara en låg ränta på sådana lån som ges till ekologiskt anpassat boende och till ekologiskt anpassad teknik.

Någonting som har med miljön att göra är naturligtvis hur man värmer sina bostäder. Tidigare fanns det ett statligt stöd till kommunal energirådgivning. Det har sedan tagits bort. Vi tycker det var en felaktig åtgärd. Den kommunala energirådgivningen har varit mycket framgångsrik och har gett stora energibesparingar – och skulle ge ännu mera om man inte med ett antal åtgärder hade minskat intresset för energisparande. Därför anser vi samtidigt att kommunerna själva, nu när de vet att energirådgivning fungerar, skall åläggas att svara för den fortsatta energirådgivningen. Detta återkommer vi till i höst, när den aktuella motionen kommer att behandlas här i kammaren.

Så till slut när det gäller miljöinsatserna kommer vi till vad man skall göra med de "sjuka husen", alla hus som har fukt- och mögelskador. Det är ju uppenbart att nuvarande regler inte tycks göra att man med tillräcklig kraft gör någonting åt fukt- och mögelskadorna. Vi ställde oss därför, tillsammans med övriga partier i ett enigt bostadsutskott, bakom en beställning till regeringen om en skyndsam översyn av villkoren för stöd till fukt- och mögelskadade bostadshus. Vi har också i vår övergripande budgetmotion reserverat 100 milj. kr. för insatser för att minska fukt- och mögelskador. Detta har naturligtvis, som jag tidigare har sagt här i kammaren, också den innebörden att man måste satsa mer på forskning och utveckling, framför allt kombinationer av "mjuk" och "hård" forskning. Det gäller alltså att kombinera forskningsinsatser av rent fysikalisk och kemisk natur med medicinsk forskning.

Därmed tycker jag att vi har täckt in situationen när det gäller miljöfrågorna.

Sedan har vi, herr talman, i ett antal reservationer även kommit in på den ekonomiska delen av boendet. Det är så, menar vi, att den fortsatta expansionen av storstadsregionerna måste hejdas genom en aktivare regionalpolitik – dels för att landsbygden inte skall utarmas ytterligare, dels därför att om storstädernas befolkning ökar så kommer miljöförstörelsen att förvärras på grund av ökad trafik, luftföroreningar och avfall, och livsbeting-

elserna i storstäderna blir ännu sämre både fysiskt och psykiskt. Dessutom är det viktigt att köerna till bostäder, barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg minskar för att vi skall uppnå ökad välfärd och trygghet. Det är dessutom så att de orimliga kostnadsökningarna inom storstadsbyggandet och storstadsboendet måste hejdas.

Miljöpartiet vill därför, tillsammans med flera andra partier, införa en investeringsavgift för byggande av kontors-, affärs- och industrilokaler i sådana här överhettade regioner. Vi vill också, tillsammans med vpk, införa ett stimulansbidrag för "bostadisering", alltså ombyggnad av kontor till bostäder, och för ombyggnad av större bostäder till mindre. Vi vill också stödja en centermotion, som Agne Hansson tidigare har redogjort för, som innebär att unga familjer på landet får lån för att förvärva eget hus även om de inte har barn.

Vi menar att med en aktivare regionalpolitik kommer den fortsatta expansionen av storstadsregionerna att kunna hejdas, och därmed också överhettningen av byggsektorn att kunna dämpas och den våldsamma prisutvecklingen att kunna stoppas.

Det har tidigare här talats om ungdomens bostadssituation. Den är naturligtvis bekymmersam. Jag behöver inte här gå in på de olika förslag som har lagts, utan jag vill bara tillföra ytterligare en idé som vi har fört fram i ett särskilt yttrande: att en arbetsgrupp med representanter för olika ungdomskategorier, bostadsförmedlare, fastighetsägare och politiska ungdomsorganisationer tillsätts för att göra en katalog över tänkbara möjligheter, även okonventionella, att lösa ungdomsbostadsproblemen. Jag tror att det behövs inte bara expertkunnande utan också kreativitet och att de som det "drabbar" får vara med och tänka. Sedan skall man vara öppen för att pröva de olika förslag som kommer fram.

Fru talman! För närvarande är det så att många människor inte har någon egen bostad eller bor väldigt trångt, samtidigt som andra har en boendestandard som – i alla fall enligt vår uppfattning – är långt över rimlig grundstandard. Samhällets subventionering av boendet är sådan att även den typen av boende subventioneras. Vi tycker att en sådan subventioneringspolitik är fördelningspolitiskt orättvis. Den bidrar också till onödigt slöseri med naturresurser, både när bostäderna byggs och när man värmer dem. Därför är det viktigt att hitta bostadsfinansieringsformer som innebär att stöd endast utgår till vad som kan betecknas som rimlig bostadsstandard och att all standard därutöver helt skall betalas av den boende själv. Det är möjligt att detta kan knytas till en viss ytnorm per boende som är mantalsskriven i en lägenhet – plus naturligtvis en viss grundtyta.

Det är också viktigt att bostaden inte får fortsätta att vara en handelsvara och ett spekulationsobjekt – det blir ju mer och mer så, fru talman. Därför måste subventioneringspolitiken och realisationsvinstbeskattningen på bostäder utformas så att man försvarar för enskilda och företag att göra oförtjänta vinster på sitt eget eller andras boende. Vidare är det naturligtvis angeläget att förenkla själva reglerna, så att var och en kan överblicka möjligheterna att få samhällsstöd för ett grundboende – i dag är reglerna oerhört snåriga.

Till slut, fru talman, vill jag säga att jag som "nybörjare" i bostadsutskottet

– jag har dessutom kommit in i riksdagen ganska sent som ersättare för Jill Lindgren – blivit positivt överraskad av att det i bostadsutskottet förekommer så pass många försök till ett konstruktivt, gemensamt handlande. Som Agne Hansson tidigare redogjort för har detta också i flera fall givit resultat. Ännu fler resultat av det slaget skulle möjligen också vara att förvänta i de kommande omröstningarna i dag. Vi har alltså i utskottet en konstruktiv anda och en öppenhet för samarbete som det säkerligen går att utveckla ytterligare en hel del.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till alla de reservationer till utskottsbetänkandet vilka jag som representant för miljöpartiet har under-tecknat.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 8 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag kommer för moderaternas räkning att mest beröra de frågor som tagits upp i reservation 42 och följande reservationer. Jag tycker att moderaterna genom Bertil Danielsson på ett föredömligt sätt redovisat det moderata alternativet till bostadspolitiken i stort. Han har beskrivit många av de nackdelar som socialdemokraternas bostadspolitik medfört.

När det här i talarstolen talas om "bostadsmarknad" vill jag ifrågasätta om det är rätt ord som används. Bostadsmarknaden fungerar inte i dag. Jag tycker att man i stället bör tala om någon form av administrativt system. Det finns få områden i Sverige som är så totalt genomreglerade och styrda av olika politiska beslut, såväl centrala som lokala, som just bostadsmarknaden eller, rättare sagt, detta administrativa system. Det är de facto så att det är politiker som bestämmer om det skall byggas, när det skall byggas, var det skall byggas och t.o.m. hur det skall byggas.

Det är emellertid inte bara i fråga om nybyggandet som politikerna har ett stort inflytande, utan det har de också över de bostäder som redan har byggts. Det finns här en mängd olika regleringar som ger just politikerna makt.

Vi har kritiserat de olika typer av styrande regler och subventioner som i dag finns, och jag tänker nämna några av de områden som vi moderater kritiserat. Det går inte att nämna alla, eftersom de, som jag tidigare sagt, är väldigt många och detta system väldigt genomreglerat.

Jag börjar med räntebidragssystemets utformning när det gäller lånen till framför allt nybyggnad av bostäder. Det är ett typexempel på att detta område är väldigt genomreglerat. Bara systemet för finansiering av bostadsbyggandet är så pass svåröverskådligt, att jag tror att det är mycket få i denna kammare som kan redogöra för alla delar av denna lagstiftning. Och ändå är detta bara en liten del av alla regler i detta administrativa system. Vi moderater vill givetvis även i detta avseende genomföra förenklingar och ta bort mycket av byråkratin. Det vill vi göra inte bara därför att vi är motståndare till byråkrati i allmänhet, vilket vi i och för sig är, utan även därför att detta regelsystem får en hel del direkt negativa effekter. Vi har i dag problem med bostadsförsörjningen, och det beror till viss del just på subventionssystemet. Därför kräver vi moderater ett nytt finansieringssys-

tem, och det skall vara ett enkelt finansieringssystem. Bakgrunden till det är den "blå tråden" i moderat politik, dvs. att det i första hand är människorna på en fungerande bostadsmarknad som via sin efterfrågan och sina önskemål skall styra vilka bostäder som skall byggas, var de skall byggas och på vilket sätt de skall byggas. Självfallet skall detta inflytande i så stor utsträckning som möjligt gälla inom hela bostadssektorn.

Vi har därför föreslagit ett s.k. enhetslån, som innebär att man utgår från en viss baslägenhetsyta och ger statliga subventioner till en sådan baslägenhet. Om lägenhetsytan är större skall i detta enhetliga system subventionen bestämmas av antalet kvadratmeter upp till en viss toppnivå. Detta innebär att man får till stånd ett system som gör det möjligt att bygga bostäder mer fritt, dvs. bostäder som människorna efterfrågar och inte bostäder som några politiker eller byråkrater på olika håll och kanter tycker att man skall bygga.

Detta system medför, jämfört med dagens system, förenklingar, bostadsbyggandet blir billigare och människorna kan i större utsträckning välja de bostäder de önskar.

Regeringen har nu framlagt ett förslag som innebär förenklingar av finansieringssystemet. Det finns fördelar med detta förslag, och det innebär till vissa delar förenklingar. Men vi moderater tycker att man inte alls går tillräckligt långt. Man vill nu ersätta alla de olika regler som finns i dag med någon form av värdebärare, vilka i och för sig är färre än de regler vi har i dag. Jag medger att man går en bit på vägen, men det finns åtskilligt kvar att göra. Vi föreslår därför den typ av enhetslånesystem som jag här nämnt.

Vi har i detta betänkande också tagit upp frågan om vad man kallar decemberbeslutet, dvs. det plötsligt framlagda förslaget som innebär att man skulle fördubbla den garanterade räntan för lån till ombyggnader av bostadshus. Vi har varit kritiska till detta system, eftersom vi anser att det är ytterligare ett exempel på den ryckighet som faktiskt råder på bostadsmarknaden i dag. Vi har emellertid inte lagt fram något direkt förslag om ett upphävande av detta beslut, bl.a. på grund av att just ryckigheten är någonting som vi inte tycker speciellt mycket om. Vi har emellertid föreslagit förändringar av andra liknande bestämmelser, förändringar som skulle ge en stor mängd fördelar.

Fru talman! En annan grund för den moderata politiken är att vi vill minska rundgången. Vår grundtes är, som jag redan nämnt, att vi vill minska byråkratin och därmed också minska den politiska styrningen och kostnaderna för bostäder. Dessutom vill vi moderater sänka skatten – vi vill sänka den betydligt och inte öka den på något område.

Just bostadsområdet ger ett typexempel på denna fantastiska rundgång: väldigt höga kostnader, väldigt mycket regler, osv. Här skulle det vara extra bra om man kunde genomföra den moderata politiken.

Vi moderater har föreslagit besparingar och förenklingar på en mängd olika områden. Jag har inte tid att här gå in på alla dessa förslag, men jag kan nämna några.

Vi vill avskaffa räntebidragen för äldre reparations- och energisparlån. Vi vill slopa räntebidragen för hus byggda före 1975, eftersom det inte skulle få alltför kostnadshöjande effekter. Vi vill slopa ungdomsbostadsstödet, som är

ett typexempel på specialdestinerade lösningar som ofta ger fler nackdelar än fördelar, och i detta fall är det extra viktigt inte minst när det gäller ungdomarna. Vi vill också avveckla de speciella hyresrabatterna, m.m.

Problemet på bostadsmarknaden liksom i Sverige i allmänhet är att man har så många stödformer och så många subventionstyper, att man till slut inte har råd att satsa på de viktigaste formerna av samhällsstöd. Vi ger i detta betänkande några exempel på det. Det gäller t.ex. den s.k. ramen för kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Man anser sig inte ha råd att satsa tillräckligt med pengar för att se till att dessa mycket stora och viktiga kulturella värden inte går till spillo.

Vi har tidigare varit inne något på rörligheten på bostadsmarknaden. Med det nuvarande bostadsbyggandet kan vi årligen öka den totala bostadsstocken med ungefär en procent. Att enbart bygga nytt är inget sätt att klara av bostadsbristen. Det handlar också om att de lägenheter som finns kan användas bättre och i enlighet med människors önskemål. Det är därför vi i andra sammanhang har gått emot olika former av flyttskatter, vilka haft till följd att vi fått en mycket stel bostadsmarknad. Detta drabbar alla och framför allt dem som ännu inte kommit in på bostadsmarknaden.

Vi kan också se att socialdemokraterna i det här fallet använder olika stödformer och regler i rent partipolitiskt syfte. Jag tänker på slopandet av de statliga räntebidragen enbart för dem som vill överta en fastighet och bilda en bostadsrättsförening för att på den vägen få mer inflytande i sitt boende. Socialdemokraterna går emot människors önskemål på den punkten. Jag vill fråga majoritetens talesman Magnus Persson: Varför motarbetar socialdemokraterna aktivt människors önskemål när det gäller bostadsform, dvs. i detta fall inte vill ge dem som önskar ombilda sina bostäder till bostadsrätt samma stöd som andra? Den frågan hoppas jag så småningom få svar på.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till de moderata reservationerna till detta betänkande.

Anf. 9 LEIF OLSSON (fp):

Fru talman! Jag var för en tid sedan på ett symposium om svensk bostadsförsörjning där åtminstone en av deltagarna i panelen klargjorde att vi gott kunde avskaffa såväl bostadsdepartementet som bostadsutskottet. När man läser dagens digra betänkande med 123 reservationer och därtill ett flertal särskilda yttranden, kan man kanske fråga sig hur det skulle gå till att avskaffa de ansvariga bostadspolitiska organen i vårt land. Det later sig nog inte göra på en kafferast i alla fall.

Jag kommer nu in på andra delen av denna bostadsdebatt, en del som i stort handlar om statliga bidrag, stöd, regleringar, lånevillkor och mycket annat.

Bostadssubventionerna skapar enligt folkpartiets åsikt så många problem att de bör reduceras, och vi utgår från att den tillsatta boendekostnadsutredningen gör en översyn som syftar till att minska subventionerna. Förutsättningarna för en kraftig reduktion av subventionerna är enligt vår mening ett i grunden förändrat skattesystem som skall medföra att det lönar sig att arbeta, spara, utbilda sig osv.

Det är ju inte bara så att bostadssubventionerna i dag utgör en stor

statsfinansiell belastning utan – vad värre är – de beräknas öka mycket kraftigt. Med i stort sett oförändrad ränta och oförändrat bostadsbyggande kommer enbart räntebidragen att stiga från i dag ca 18 miljarder kronor till 32 miljarder 1993/94, enligt boverkets långtidsbedömning.

Dagens räntebidragssystem har många svagheter inte minst ur fördelningspolitisk synvinkel. Vissa bostadstyper och upplåtelseformer gynnas framför andra på ett som vi tycker godtyckligt och ryckigt sätt.

Från folkpartiets sida tror vi mer på generella stöd som inte styr konsumtionen. Höjda barnbidrag är ett sådant stöd som vi sedan länge föreslagit, och det ser ju lovande ut när den nu sittande inkomstskatteutredningen tydligen allvarligt tagit upp tanken på ordentligt höjda barnbidrag.

Lägre bostadssubventioner ger självklart även utrymme för skattesänkningar.

Fru talman! Vad jag hittills sagt har berört bostadssubventioner på längre sikt, men det är viktigt, för att nå målet på lång sikt, att vi även ägnar det kortsiktiga perspektivet en stunds uppmärksamhet. Och det är mycket detta som behandlas i de reservationer jag nu vill beröra.

Om vi menar allvar med vår önskan att minska bostadssubventionerna, måste vi bl.a. börja med att angripa en av de tyngsta delarna, nämligen de direkta räntesubventionerna. Jag tänker då givetvis på systemet med de garanterade räntorna som årligen räknas upp tills man uppnått marknadsräntan.

Folkpartiet vill här ha en så långtgående schablonisering som möjligt i förenklingssyfte, och vi har föreslagit en extra upptrappning av de garanterade räntorna med för helår 350 milj. kr. Upptrappningen skall gälla både flerfamiljshus och egnahem och gälla från halvårsskiftet 1989.

Fru talman! Ett annat område som berör räntebidragen är bidragen till underhållslån. Från folkpartiets sida vill vi införa ett system med skattefria avsättningar till reparationsfonder.

Sådana avsättningar skulle säkerställa resurser till underhåll och även bidra till att underhåll och ombyggnader sker med varsamhet. Om dessa avsättningsmöjligheter införs är den logiska följd, som vi ser det, att räntestödet till underhållslån bör kunna sänkas med 100 milj. kr. för helår.

Fru talman! Det finns ett räntebidrag som regeringen har dragit in men där vi inte ställer upp från folkpartiets sida, därför att indragningen är i högsta grad stötande. Jag tänker då på bidraget till allmännyttigt ägda fastigheter som säljs till eller omvandlas till bostadsrättsförening. Vid en sådan omvandling dras räntebidraget in, vilket sannerligen inte bidrar till att få neutralitet och lika villkor för boendet.

Förvärvslånen till barnfamiljer för köp av äldre egnahem infördes den 1 juli 1987. Som jag sade tidigare, anser folkpartiet att barnfamiljerna skall stödjas genom generella bidrag och inte genom subventioner, och därför anser vi att dessa förvärvslån bör avskaffas fr.o.m. 1 juli i år.

Fru talman! I mitt hemlän, Bohuslän, har på senaste tiden pågått en livlig debatt om hur man skall komma till rätta med problemet att äret runt bostäder köps upp till höga priser och förvandlas till fritidsbostäder. Det har framkommit många förslag. Ja, det har t.o.m. föreslagits en förvärvslag, en för mig fullständigt otänkbar lösning.

I reservation 68 visar vi på olika lösningar på detta problem. Dels gäller det, som vi ser det, att ställa mark till förfogande för både ny permanentbebyggelse och fritidsbebyggelse, dels och framför allt att ge den bofasta befolkningen länemöjligheter som är likvärdiga med lån för nybyggnad.

I ett antal reservationer har vi uttalat oss för avveckling av vissa stödformer som vi i flera fall varit motståndare till från början. Jag tänker på hyresrabatterna, återflyttningsbidragen, nybyggnadsbidragen och ungdomsstödet, som vi berör i reservationerna 71, 72, 73 och 74, till vilka jag yrkar bifall.

Fru talman! När det gäller tillstyrkanderamen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse föreslog vi från folkpartiet att ramen borde höjas till 125 milj. kr., och det är med stor tillfredsställelse vi nu konstaterar att majoritet uppnåtts för att plussa på regeringens förslag med 15 milj. kr. i förhöjd ram.

I folkpartiets motion Bo 223 har vi föreslagit att de s.k. tilläggslånen till bostadshus yngre än 30 år inte längre bör utgå, dvs. de bör upphöra den 1 juli 1989. Det gör vi därför att vi tror att ombyggnad av just detta bostadsbestånd bör kunna ordnas genom andra lånesystem. Vi föreslår även i detta sammanhang att en särskild ram för bidrag till tillgänglighetsskapande åtgärder med 10 milj. kr. bör skapas, så som vi föreslagit i vår motion.

Fru talman! I den allmänna skattedebatten talas i dag mycket om marginalskatteproblematiken. Nu är det faktiskt så att marginaleffekter finns på många områden, inte minst inom den flora av bidragssystem vi har i dag.

Ett sådant är bostadsbidragen, som i dag kan utgå till vissa hushåll utan barn. Marginaleffekterna gör att bidragen i många fall inte är av något större värde för ungdomar. Dessa bidrag bör därför kunna avskaffas den 1 juli i år.

Att radon i bostäder utgör en allvarlig hälsorisk är i dag väl känt. Likaså givetvis den oro som många drabbade husägare känner.

Utskottsmajoriteten delar uppenbarligen denna oro och talar även om restriktivare inställning till radondotterhalten i våra bostäder. Vad som bekymrar oss i folkpartiet är att majoriteten för dagen inte vill vidta någon åtgärd, utan man hänvisar på gammalt beprövat sätt till det utredningsarbete som socialstyrelsen gör i samarbete med boverket.

Folkpartiet vill gå raskare fram, och detta berör vi i reservation 103 där vi tycker att ett första steg bör tas omgående för att redan nu förorda en sänkning av gränsvärden för att radonbidrag skall utgå. Vi nämner som ett tänkbart förslag att gränsvärdet sänks till 200 Bq/m³. Vi anslår också 20 miljoner extra för detta ändamål. Jag yrkar bifall till reservation 103.

Fru talman! Utöver radonproblemet vill jag gärna peka på ett annat problem som något berörs i detta digra betänkande och som också avser vad vi kallar sjuka hus.

Översynen av stödvillkoren för alla de småhusägare som drabbats av mögelskadeproblem måste enligt folkpartiets mening ske utan ytterligare dröjsmal. Detta var vi eniga om i höstas, och jag utgår ifrån att riksdagsmajoriteten nu har samma uppfattning och därför stöder reservation 111, till vilken jag yrkar bifall.

Fru talman! Jag vill till slut yrka bifall till samtliga de reservationer som folkpartister står bakom samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 10 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker det är viktigt att klargöra skillnaden mellan å ena sidan folkpartiets och moderata samlingspartiets hållning när det gäller lån vid köp av permanentbostäder och å andra sidan miljöpartiets.

Vi har samma uppfattning så långt att det är viktigt att den bofasta befolkningen får samma möjligheter vid köp av befintliga hus som vid nybyggnad. Vi tycker dock inte att man ytterligare bör öka trycket på dessa orter, som är mycket attraktiva ur turistsynpunkt, genom att ställa ytterligare mark till förfogande. Det tycker vi är en bakvänd åtgärd när det gäller att försöka skapa en bättre bostads- och boendemiljö för den bofasta befolkningen. Det skulle bara ytterligare öka turistströmmen till dessa orter.

Anf. 11 LEIF OLSSON (fp) replik:

Fru talman! Krister Skånberg säger att man inte skall öka trycket på dessa områden. Det är precis detta som denna debatt handlar om. Man vill inte ha de mörka fönstren i husen vintertid osv. Man vill att bostäderna skall förvandlas till åretruntbostäder och inget annat.

Länebilden är då självklart en viktig faktor. Där är vi tydligen överens.

En annan viktig faktor är att man har tillgång till tomtmark för åretruntbostäder. I många områden, t.ex. i mitt hemlän, skulle man också kunna släppa fram ytterligare fritidsbebyggelse.

Anf. 12 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Fru talman! Vi tror inte att det blir färre mörka fönster i dessa områden för att man ställer mer mark till förfogande. De orter vi talar om är redan i de allra flesta fall överexploaterade. Man bör inte ytterligare exploatera dem. Den mark som möjligen ytterligare finns kvar skall finnas för det fria fritidslivet.

Men, som sagt, det gäller att komma åt den här Höstermaneffekten på olika sätt, så att de som egentligen skulle vara permanentboende och deras barn och barnbarn får chans att bo på sina hemorter.

6 § På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.22 att avbryta ärendebehandlingen (forts. s. 36) och ajournera förhandlingarna till kl. 14.30, då dagens informationsstund skulle börja.

7 § Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30 under ledning av förste vice talmannen.

8 § Information om besök av Sovjetunionens miljöminister/ordförande i statskommittén för miljövård

Anf. 13 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAIL:

Fru talman! Förbindelserna med Sovjetunionen när det gäller miljövårdsområdet intensifieras. I det multilaterala miljövårdssamarbetet deltar nume-

ra Sovjetunionen mer aktivt än tidigare. Bl.a. har man engagerat sig stort i frågan om klimatförändringar. I Sovjetunionen spelar miljöfrågorna en alltmer betydelsefull roll. Ett tecken på deras ökade politiska vikt var upprättandet av en statskommitté för miljövärd i slutet av år 1987. Vi får numera täta rapporter om att ökad hänsyn tas till miljöaspekter vid planering av industriprojekt och liknande.

I de bilaterala förbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen spelar miljöfrågor en stor roll. En av de första arbetsgrupper som inrättades inom ramen för den blandade kommissionen för ekonomiskt och tekniskt-vetenskapligt samarbete gällde just miljövärd. Ett relativt omfattande tekniskt och forskningsinriktat samarbete pågår för närvarande. Genom detta samarbete har Sovjetunionen fått del av ett omfattande svenskt miljö-kunnande på många områden. Även Ingenjörsvetenskapsakademien och Kungl. Vetenskapsakademien har miljöinriktade samarbetsavtal med Sovjetunionen.

Miljöfrågorna intog en central roll i diskussionerna vid ministerpresident Ryzjkovs besök i Sverige i början av 1988. Vid diskussionerna beslöts att inleda förhandlingar om ingående av ett regeringsavtal på miljöområdet. Detta bekräftades vid mitt besök i Moskva några veckor senare, då jag också fick tillfälle att fördjupa samtalen om miljöproblemen i våra bägge länder och diskutera hur det bilaterala arbetet skall läggas upp. Dessa förhandlingar är nu avslutade. Regeringen har i dag bemyndigat mig att underteckna detta avtal med Sovjetunionen i samband med besöket av ordföranden i statskommittén för miljövärd, doktor Molrgun.

Doktor Molrgun avlägger ett tredagarsbesök i Sverige med början torsdagen den 27 april. Under besöket kommer överläggningar att hållas på miljö- och energidepartementet om en rad multilaterala och bilaterala miljöfrågor.

En överenskommelse om samarbete på miljövärdsområdet kommer att undertecknas under besöket. I avtalet räknas en rad områden upp där samarbetet skall bedrivas. Vidare upprättas en blandad svensk-sovjetisk miljökommitté för att övervaka tillämpningen av avtalet.

Avslutningsvis vill jag nämna att i avtalet utsägs klart att vi skall prioritera samarbetet i vårt gemensamma närområde, vilket i praktiken innebär Sovjetunionens närområde till Östersjön.

Under senare tid har vi på miljö- och energidepartementet tagit emot flera besök från de baltiska staterna. Vi avser att inom det nya avtalets ram intensifiera samarbetet med dessa republiker.

Anf. 14 ANDERS CASTBERGER (fp):

Fru talman! Vi känner till ett antal miljöproblem av väsentlig betydelse särskilt i de baltiska staterna. Det rör sig om fosforitprojektet i Estland, föroreningarna i Rigabukten och föroreningarna från den kemiska fabriken i Olaine, som kommit att kallas för Lettlands Tjernobyl.

Gemensamt för de baltiska staterna är det s.k. allunionella projektet, som de olika staterna var för sig inte har så stort inflytande på. Det har t.o.m. förekommit att Lettlands miljöminister har sagt sig vilja stänga Olaine-fabriken, men det har inte varit möjligt.

Sveriges möjligheter till miljösamarbete med de baltiska staterna vilar också på de kontakter som statsrådet nu har redogjort för. Avser statsrådet att även ta upp de frågor som jag nyss exemplifierade vid de kommande överläggningarna?

Anf. 15 KAJ NILSSON (mp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga som rör det bilaterala samarbetet. Frågan är visserligen inte så stor, men den kan vara symboliskt viktig. Frågan gäller förekomsten av en ekoby, Sepulrov, som ligger 12 mil söder om Moskva, som bedriver vetenskaplig forskning kring hur man skall kunna få alternativa lösningar. Det är genom en vän, som varit i kontakt med herr Goratjov på den hydrologiska anstalten i Moskva, som jag har fått reda på detta. Jag tror att också statssekreterare Micael Mathson på miljödepartementet känner till det här.

Kan man tänka sig att miljöministern är intresserad av att stimulera ett utbyte – kanske inte på officiell nivå, men mellan miljöorganisationer och liknande – även med ekobyar i Sverige i ett sådant samarbete?

Anf. 16 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Statsrådet talade om ett utbyte med de baltiska länderna. Vi vet att vår representant i Litauen gärna vill att oberoende forskare från hela världen skall inspektera Ignalina. Vid Ignalina har man haft ungefär samma problem som man har haft i Tjernobyl. Den första reaktorn är dålig, det har brunnit i den andra och man vill egentligen bygga ut den tredje. Hur avser statsrådet att agera i det här frågan? Vilken insyn kan vi få, eller hur kan vi i Norden hjälpas åt att övervaka det hela?

Det har kommit till min kännedom att kärnkraftsavfall skall dumpas i Norra ishavet. Vad vet statsrådet om detta?

Anf. 17 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Beträffande Eva Goës frågor vill jag säga att redan det avtal om informationsutbyte och samarbete för att förebygga kärnkraftsolyckor som vi har med Sovjetunionen ger oss full rätt – en rätt som vi naturligtvis utnyttjar – att begära all information vi behöver om anläggningar i Sovjetunionen. Kärnkraftsinspektionen och strålskyddsinstitutet har ju i uppgift att företräda Sverige när det gäller dessa frågor. Jag har inte hört talas om det förhållande som Eva Goës tog upp. Men vi kan ju kontrollera om det finns någon grund för dessa rykten. I så fall kommer vi naturligtvis att agera.

Till Kaj Nilsson vill jag säga att avtalet omfattar alla former av samarbete och syftar till att främja samarbetet mellan regeringarna, mellan myndigheterna, mellan vetenskapliga organisationer och mellan folkliga organisationer. Detta avtal ger således ökade möjligheter till den form av samarbete som Kaj Nilsson efterlyste.

Till Anders Castberger vill jag säga att de frågor som han tog upp diskuterade jag med den sovjetiska regeringen vid mitt besök i Moskva i januari förra året. Jag begärde då svar på dessa frågor och jag följer dem fortlöpande. Det är alldeles självklart att detta avtal och de ökade arbets-

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Information om besök
av Sovjetunionens mil-
jöminister/ordförande i
statskommittén för mil-
jövärd*

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Information om besök
av Sovjetunionens mil-
jöminister/ordförande i
statskommittén för mil-
jövärd*

former som vi får – både direkt med Moskva och med enskilda delrepubliker – förstärker våra möjligheter.

Om Sovjetunionen skall fullgöra sina åtaganden enligt Helsingforskonventionen, att halvera utsläppen i Östersjön till 1995, så är det just i de baltiska republikerna och i Leningradområdet som mycket kraftfulla insatser behöver sättas in. Det är inte minst för att förbättra de gemensamma insatserna som jag anser att vi gemensamt bör välkomna detta steg i samarbetet som avtalet innebär.

Anf. 18 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Det är bra att en dialog har öppnats. Jag fick också höra av denna forskare, fysiker från Litauen, att de gärna ville ha all information som vi har i Sverige om Tjernobyli. De hade väldigt litet information om vad som hände efter Tjernobyli, och de kände sig oinformerade. Jag vill därför höra med Birgitta Dahl om vi har en sådan dialog att vi kan ge dem vårt material, och i så fall när och hur.

Anf. 19 PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja komplettera frågeställningen kring fosforitbrytningen i Estland litet grand. Miljöministern nämnde här att hon också har återopat Helsingforskonventionen. Det har hävdats, vad jag kan minnas, från svensk sida att dessa planer skulle ha skrinlagts.

När jag var i Tallinn och Moskva för några veckor sedan fick jag litet mera blandade uppgifter. Från de grönas sida i Estland sade man att fosforitbrytningsplanerna fortfarande är aktuella. Ordföranden i högsta Sovjets utrikesutskott, Vadim Zagladin, svarade att frågan är fryst, och det finns varken positivt eller negativt besked. Han sade vidare att alla behöver fosfat för jordbruket.

Mot bakgrund av detta undrar jag om Birgitta Dahl har någon kompletterande information om saken, jag undrar också om hon har några planer på att ta upp detta ytterligare med de sovjetiska företrädarna för att få ännu klarare besked.

Anf. 20 ANDERS CASTBERGER (fp):

Fru talman! Jag ställde en fråga angående bl. a. fosforitprojektet, sulfittfabriken och Olaine-fabriken. Av statsrådet fick jag svaret att det togs upp redan vid en tidigare överläggning. Min fråga gällde emellertid om statsrådet avser att ta upp frågan vid de kommande överläggningarna. Den frågan får väl kvarstå, och vi får se vad svaret blir.

Vid de tidigare överläggningarna hade statsrådet begärt ett svar, sade hon. Vi fick emellertid inte reda på vad det blev för svar från Sovjetunionen. Eftersom statsrådet menar att hon följer frågan mycket intensivt så måste det väl ha kommit något svar vid det här laget i alla fall. Det skulle vara mycket intressant att få ta del av det.

Anf. 21 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det svar jag fick var att man skall stoppa fosforitbrytningen. Eftersom jag också har nåtts av dessa delvis motstridiga uppgifter fortsätter vi att ställa frågor om detta. Jag kommer självfallet också att göra det vid mina samtal med den sovjetiske miljöministern.

Detta är också det besked jag har gett till företrädare för miljöorganisationerna i de tre baltiska republikerna, när de har besökt mig och när vi har talat med varandra.

En annan fråga som dessa företrädare tog upp – som sammanfaller med Eva Goës fråga – är att de ansåg sig ha dålig information om miljöskadorna i sitt eget land. Jag berättade då för dem att det finns offentlig information tillgänglig om utsläpp i både luft och vatten, när det gäller den redovisning vi är tvungna att lämna enligt Helsingforskonventionen och det internationella IAEA-avtalet. Jag har lovat att ge dem all den information vi har tillgänglig. Jag har ännu inte hunnit posta brevet – det var bara några dagar sedan vi träffades. De kommer således att få hjälp från Sverige med att få detaljerad information om miljötillståndet i sina egna länder.

Anf. 22 PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Jag är tacksam för det svar jag fick. Jag skulle dock vilja vidga perspektivet något.

När jag var i Sovjet använde man från sovjetisk sida – dock inte officiell sida – uttrycket katastrof om den totala miljösituationen i Sovjetunionen, med hänvisning till sjöarna som torkar ut och allt det andra som delvis är känt här. Detta uttalades i sovjetiska tidningar, bl.a. den stora tidningen Literaturnaja Gazeta, av de ryska och baltiska gröna och av många sovjetiska författare. Jag undrar om Birgitta Dahl har någon möjlighet att uttala sig i vilken mån hon genom sina kontakter har en uppfattning om hur allvarlig situationen över lag är i Sovjetunionen när det gäller miljön.

Anf. 23 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Situationen är mycket allvarlig. Jag kan dessutom svara Per Gahrton att officiella ryska förträdare med ministerpresident Ryzjkov i spetsen använder samma uttryck, nämligen katastrof, om vissa särskilt hårt belastade områden, vare sig det gäller industristäder eller sjöar som hotas av uttorkning. Detta har också anförts som motiv för att t.ex. stänga fabriker och ändra beslut i en rad viktiga frågor. Man tar ytterst allvarligt på situationen, och talar numera mycket öppet om den. Man är också angelägen om tekniköverföringar, dvs. kunskap om vilka goda alternativ som kan användas. Man gör sig heller inga illusioner om att det skulle vara särskilt lätt att reda ut detta, utan tar detta tvärtom som den stora utmaningen för dagens generation i Sovjetunionen.

De samtal vi för är således mycket öppna. De avtal som nu undertecknats och det samarbete som nu byggs ut gör det möjligt att understödja den processen. Det kommer vi att göra från svensk sida, så långt vi har förmåga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anslag till bostadsförsörjningen m.m.

Anf. 24 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! I bostadsutskottets betänkande nr 7 behandlar utskottet förslagen i budgetpropositionen om anslag till bostadsförsörjningen, proposition 1988/89:79 om ändrade regler för räntesubventioner för hyres- och bostadsrättshus samt proposition 1988/89:89 om ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m. I betänkandet behandlas dessutom ett åttiotal motioner helt eller delvis.

Fru talman! Regeringens förslag tillstyrks av utskottet med ett enda undantag. Det föreslås att den s.k. tillstyrkanderamen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall vidgas med 15 milj. kr. med anledning av regeringens förslag. Det är ett tillmötesgående av ett folkpartiförslag. Med anledning av vad som i budgetpropositionen förordats beträffande förnyelsebidragen föreslår utskottet ett tillkännagivande om stöd till åtgärder i bostadsområden med sociala problem m.m. Dessutom förordar utskottet, med anledning av vad som i budgetpropositionen redovisas och i en socialdemokratisk motion förordas, ett tillkännagivande om metoden för beräkning av låneunderlag.

Förslag på ytterligare sex tillkännagivanden ges. Det gäller:

- parlamentarisk insyn i det fortsatta utredningsarbetet avseende bostadspolitiken,
- låneandelen för vissa bostadsföretag,
- ramarna för beslut om ombyggnadslån,
- ombyggnadslån vid lägenhetsammanslagningar,
- överväganden om bostadsbidrag till hushåll utan barn samt
- stödet till konstnärlig utsmyckning.

På eget initiativ förordar utskottet dessutom ett tillkännagivande om reglerna för den s.k. förvärvslångivningen.

Till betänkandet har fogats inte mindre än 123 reservationer och sex särskilda yttranden. Vi socialdemokrater i utskottet har reserverat oss på en enda punkt, till förmån för ett tillkännagivande om att regeringen skall ges bemyndigande att se över reglerna för ombyggnadslån vid lägenhetsammanslagningar.

I övrigt är de borgerliga partierna ganska splittrade. Centern, moderaterna och folkpartiet är ense om att fondering i skattebefriade underhållsfonder skall finnas. Vpk vill genomföra ett motionsförslag om investeringsavgifter genom företag. Det vill även centerpartiet. Miljöpartiet har förslag som rör det ekologiska byggandet.

Fru talman! Det är i korthet den flora vi i dag befinner oss i. Det är ett fåtal reservationer som de tre borgerliga partierna gemensamt kunnat enas om. Det är kontentan av de borgerligas valsamverkan. Folkpartiet och moderaterna faller ofta i varandras armar. De två partierna präglas av en samstämmighet att fjärma sig från de sociala målen och den sociala bostadspolitiken.

Majoritetsskrivningen präglas alltjämt av att den sociala bostadspolitiken

ligger fast. Det är tryggt att veta. Det finns vissa orosmoln på vår himmel. Vi är medvetna om att kostnadsutvecklingen är oroande hög. Det är inte bara Stockholm och övriga storstadsområden som nu visar en uppåtgående prismässig trend som inger oro.

En annan viktig fråga är självfallet bostadsbristen. Här har kommunerna ett stort ansvar att bygga flera bostäder och att bygga bort bostadsbristen.

Den mest alarmerande komponenten är att priserna på material har stigit. Materialsidan präglas i dag av långa leveranstider och knapphet på vissa produkter. Här har vi en flaskhals, som både bromsar byggandet och höjer kostnaderna. Den av regeringen framlagda propositionen om att nordiskt byggmaterial skall komma svensk byggindustri till handa är bra. Vi öppnar därmed gränserna för våra nordiska grannar. Detta bör på sikt samtidigt ge en dämpning av priserna och leda till att de långa leveranstiderna förkortas.

Så sent som i början av denna vecka träffade regeringen en överenskommelse med Byggtreprenörföreningen. Det är bra. Vi får nu hoppas och tro att den frivilliga överenskommelsen respekteras och följs av berörda parter. Den överenskommelse som träffats mellan departementet å ena sidan och byggtreprenörerna å den andra skall nu utformas av en gemensam kommitté, som närmare skall precisera de överenskomna riktlinjerna. Det finns onekligen vissa inslag som andas optimism i denna överenskommelse. Byggarna garanterar att de skall avsätta tillräcklig produktionskapacitet för att klara det snabbt växande behovet av bostäder. Byggkostnaderna skall inte öka mer än inflationen. Kommunerna skall medverka i processen på ett hyggligt sätt. Det gäller nu bara att se till att parterna ute i landet, byggarna och kommunerna, ställer upp på detta.

Jag vill i detta sammanhang också påminna kammarens ledamöter om att det är och förblir kommunerna som har huvudansvaret för att bygga bostäder. Det är och förblir kommunerna som har det lagfästa ansvaret för att kommunens medborgare ges rätten till en bostad. Det är riksdag och regering som sätter ramarna och via räntesubventioner ger kommunerna möjlighet att bygga bort bostadsbristen.

Fru talman! Det är viktigt att vi då och då påminner varandra om de olika roller kommuner, riksdag och regering spelar i den bostadspolitiska debatten.

Vi kan konstatera att vi det senaste året har ytterligare ökat produktionskapaciteten. Preliminära beslut för lån till drygt 60 000 bostäder 1988 är nu klara. Detta kommer självfallet att ge utslag 1989 och 1990.

Det har bitvis varit svårt i portgången, men nu börjar det att lossna på allvar. Jag vill gärna ge regeringen och bostadsministern en eloge för de åtgärder som vidtagits den allra senaste tiden. Detta visar också att det är riktigt och rätt att bromsa om- och tillbyggnader, de s.k. ROT-projekten.

Dagens siffror är en bekräftelse på att vidtagna åtgärder nu börjar ge resultat. Nybyggnadsprogrammet ökar på bekostnad av ROT-programmet. Det är bra.

Fru talman! Vi är nu på väg att förverkliga ett halvmiljonprogram för bostadsbyggandet inom en relativt begränsad tidsperiod.

Det har höjts och höjs röster i dag också för att man skall öka byggandet. Vi som har sysslat med bostadspolitik under en längre tid vet att det med

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Anslag till bostadsför-
sörjningen m.m.*

olika tidsintervaller råder stor efterfrågan och även i vissa lägen överskott.

Fru talman! Spåren förskräcker. Jag tänker då närmast på den debatt som vi mött när det gäller miljonprogrammet. Visst gjordes det misstag, som vi nu i efterhand får betala dyrt. Men glöm inte, mina damer och herrar från oppositionens sida, att ni också har ett ansvar! Många minns vi kravet som ställdes då, precis som det har ställts i dag i kammaren från denna talarstol: *Bygg flera lägenheter! Bygg flera hus! Självfallet kräver de bostadslösa att få en bostad.*

Jag skulle emellertid vilja ge oppositionen det rådet i dag att vi, när vi inom en framtid kanske åter står där med tomma lägenheter, skall minnas våra tidigare krav. Jag är alldeles övertygad om att vi kommer att få uppleva den situationen igen. Mitt råd – detta är en utsträckt hand – lyder: Ta då ert ansvar för tidigare krav! Ställ upp och medverka till att resurser skapas, så att vi kanske under en övergångstid får möjlighet att skapa utrymme för att bygga lägenheter att ha på lager.

Ibland har vi lätt för att glömma den snö som föll i fjol. Jag vill redan i dag flagga för att oppositionen i ökad omfattning bör känna sitt ansvar. Vi kan alla lära av våra misstag.

Vad vill oppositionen? Som jag inledningsvis sade, har man mycket svårt att enas. Något borgerligt alternativ till en gemensam bostadsstrategi finns inte. Det är bra, inte minst för de boende. Detta noterar vi med tillfredsställelse.

Det råder inget tvivel om att centern är betydligt närmare oss socialdemokrater, jämfört med hur man förhåller sig till moderater och folkpartister. Jag vill gärna ge centern en eloge för att ni har hållit ställningarna. Det finns vissa övertramp, där jag tycker att ni har hamnat i fel fälla. Men okej, till det skall jag återkomma senare.

Folkpartiet och moderaterna har en målmedveten strävan att kasta loss och kasta sig över hyresgästerna, deras organisationer osv. Vi säger nej till detta. Vi vill slå vakt om hyresgäströrelsen och dess organisation. Vi tycker att den gör ett fint jobb. Tillsammans med den skall vi klara en bättre boendemiljö både inomhus och utomhus.

Både moderater och folkpartister vill avveckla dagens byggnadsreglerande åtgärder och samtidigt försäkra sig om att det framdeles inte skall komma några andra sådana. Bertil Danielsson talade om paragrafdjungel och överförmynderi. Det som har framförts från talarstolen i dag är det gamla klassiska moderata resonemanget. I detta sammanhang har centern anvisat en, enligt mitt förmenande, något smakligare modell. Jag tänker då på den s.k. investeringsavgiften på kommersiella byggnader. Det är ingen hemlighet att vi inom socialdemokratin tidvis har diskuterat en sådan. Vi fann emellertid i slutomgången att detta föll. Vi valde en annan modell.

Moderaternas klagomål på planhushållningspolitiken känner vi igen. Man talar om byråkrati och regleringar. Man talar om valfrihet. Valfrihet för vem? Folkpartiet instämmer i stort sett i dessa tankegångar. Moderaterna och folkpartiet är i princip lika goda kålsupare. Här står Bertil Danielsson, moderaternas företrädare, i talarstolen och ordar vitt och brett. Liknande formuleringar har Erling Bager, ibland närmast ett eko av Bertil Danielsson.

Båda partierna vill avveckla kostnadskontrollen vid beviljande av bostads-lån. Vad skulle detta innebära? Vad skulle avvecklingen av ungdomsbostads-stödet innebära? Moderaterna vill dra in närmare en miljard – en miljard kronor, fru talman – på bostadssektorn. Vad skulle detta innebära för de boende? Folkpartiet ligger litet lägre, men man vill även här nafska moderaterna i byxbenen, för att visa vad man kan. Man talar i varje fall om betydligt lägre belopp.

Fru talman! Jag trodde faktiskt att oppositionen skulle avvakta den tillsatta enmansutredningen. Bengt Owe Birgersson har ju fått regeringens uppdrag att komma med förslag i frågan. Av direktiven framgår att han bl.a. skall studera bostadsfinansieringssystem, neutralitet mellan olika upplätselsoffer och fördelningen mellan de generella stödformerna. I utredningen skall också belysas hur en skattereform påverkar förutsättningarna för att uppnå de bostadspolitiska målen. Här finns en rad omständigheter som bör belysas i sammanhanget.

Jag har tidigare fått en rad frågor om vad jag anser om skattepolitiken. Ärade kammarledamöter, det föreligger inte något förslag. Det finns olika PM. Låt oss ta den debatten och den diskussionen när skatteförslag föreligger. Dessutom kommer det fortsatta utredningsarbete som Bengt Owe Birgersson gör att ske under viss parlamentarisk insyn, mina damer och herrar. Där kommer självfallet också frågan att diskuteras.

Jag efterlyser alltså en mer nyanserad och konstruktiv debatt från oppositionens sida. Det var ett herrans liv när regeringen kom med sitt besparingsprogram strax före jul. Var litet mer lågmälda, kanske litet mer konsekventa i ert uppträdande! Vi kanske skall se bostadspolitiken i ett längre tidsperspektiv och förhoppningsvis närma oss varandra. Litet mer ödmjukhet och respons skulle man gärna vilja ha.

Fru talman! Moderaternas och folkpartisternas förslag är en flykt bort från målen om en social bostadspolitik. Jag kan lugna Bertil Danielsson med att vi inte kommer att ändra färdriktningen. På en punkt kan jag hålla med Bertil Danielsson, nämligen att vi inte skall ta professor Bo Södersten ad notam. Jag kan instämma i det tidigare sagda. Vad professor Bo Södersten säger om bostadspolitiken, fru talman, är inte förankrat i den socialdemokratiska riksdagsgruppen eller i den socialdemokratiska gruppen i bostadsutskottet.

I propositionen finns ett förslag om direktverkande elvärme. De nybyggnadsregler som trädde i kraft och får tillämpas från den 1 januari 1989 innehåller en rad höjda krav på energihushållning. Förslaget i propositionen innebär i princip att direktverkande elvärme skall försvinna. Boverket har fått i uppdrag att utreda förslaget, och det är tänkt att förslaget skall träda i kraft den 1 juli.

Jag hade väl trott, och många med mig, att detta förslag skulle välkomnas. Det blev ingalunda så. Moderaterna har en målmedveten strävan att bygga fast oss i elberoendet. Folkpartiet vill inte vara sämre och angriper oss för en regleringspolitik. Jag beklagar att folkpartiet här inte kan fullfölja sina tidigare intentioner. Hur tänker Erling Bager klara situationen när det är 20 till 25 grader kallt en vinterdag? Familjefadern eller hustrun kommer hem och slår på spisen och de element som folkpartiet så välvilligt har talat om. Varifrån skall energin till dessa spisar och element hämtas? Tänk över

situationen och var inte alltid så opportunistisk när regeringen kommer med förslag, vilket har krävts under en lång rad år.

Fru talman! Till sist vill jag något kommentera den reservation som vi socialdemokrater har fogat till betänkandet. I reservation 38 angående ombyggnadslån vid lägenhetssammanslagningar har vi socialdemokrater hamnat i minoritet. Vi delar den uppfattning som förs fram i de aktuella motionerna, dvs. att det är angeläget att behålla ett utbud av billiga smålägenheter. Men vi är inte beredda att som majoriteten förordade ett idiotstopp, ett totalstopp, för ombyggnadslån som omfattar vissa lägenhetssammanslagningar. Det finns en rad olikheter ute i de olika kommunerna. Det finns fortfarande kommuner som har problem med outhyrda lägenheter, problem som ofta är föranledda av en sned lägenhetssammansättning. Vilket råd vill Erling Bager och hans kollegor ge till de kommuner där det finns smålägenheter och en familj söker en större lägenhet?

Fru talman! Vi är långt ifrån säkra att majoriteten har rätt. Problemet är svårt, men jag skall inte vara en domare. Vi socialdemokrater anser att det är lämpligt och motiverat att man i bostadsdepartementet i lugn och ro får gå igenom frågan om lägenhetssammanslagningar och förutsättningslöst titta på problemen.

De spår som finns förskräcker. Det finns många ombyggnadsprojekt där en sammanslagning av vissa smålägenheter är närmast en förutsättning för att projektet eller projekten skall kunna ros i land.

Vi socialdemokrater vill också vara restriktiva. Men regeringen bör ges bemyndigande att ändra på gällande författning. Det kan regeringen göra snabbt, om den får detta bemyndigande. Regeringen besitter ändå den samlade kompetensen och har en överblick över situationen. Jag beklagar att vänsterpartiet kommunisterna har hamnat tillsammans med de borgerliga i en ohelig allians. Man kan självfallet fråga sig varför. Det är svårt att entydigt uttala sig om utskottsmajoritetens skrivning. Men, fru talman, den modell majoriteten har valt vill vi socialdemokrater inte vara med om.

Till detta betänkande finns fogat inte mindre än 123 reservationer. Jag och många med mig efterlyser att oppositionen kunde ta sig i kragen och fundera över om man även framdeles skall reservera sig när det gäller alla små detaljer. Borde inte även vi i bostadsutskottet kunna reservera oss endast i de stora principiella frågorna? Därmed minskar man på antalet reservationer. Vi i bostadsutskottet behöver inte nödvändigtvis alltid flagga med att vi har flest reservationer i våra betänkanden och på så sätt trötta kammaren med utökat arbete under vårsessionen. Jag hoppas att vi har lärt oss till nästa år och att de stora ideologiskt avskiljande linjerna utkristalliseras och debatteras i kammaren.

Fru talman! Jag har i denna debatt lyssnat intensivt efter nya uppslag och idéer. Det finns inget nytt. Tyvärr är det gammal skåpmat. Jag hinner inte bemöta alla reservationer, men jag ber att få markera en principiell ståndpunkt. Några reservationer skall jag ändå besvara.

Moderaterna säger att fribyggen är lösningen. Mina vänner, bostadsutskottet har åkt land och rike runt. Vi har t.ex. varit i Uppsala. Fribyggandet i Uppsala blev varken billigare eller bättre. Bertil Danielsson säger att det finns en snarskog som tättnar. Där finns ett överförmynderi, men valfriheten

skall få öka, det finns en tröghet, saker är krångliga och ineffektivitet präglar bostadsmarknaden. Mina vänner, detta är att överdriva. Jag tycker att man skall använda litet lugnare ord i denna debatt.

Folkpartiet säger att bostadsrätten är allena saliggörande. Erling Bager anklagar socialdemokraterna och säger att det är socialdemokraternas fel att alla smålägenheter har sammanslagits. Hur många lägenheter slogs samman under Birgit Friggebos tid som bostadsminister i detta land?

Mina vänner! Agne Hansson, utskottets värderade ordförande, sade att det hade skett en positionsförskjutning. Jag vet inte vad han grundar det uttalandet på. Agne Hansson säger att regeringen är passiv och handlingsförlamad osv. Jag tycker faktiskt att regeringen på senare tid har agerat i en rad frågor som har utgjort en flaskhals för bostadssektorn. Vi skall då vara så pass generösa att vi kan säga att det är bra.

När det gäller ROT-programmet tror jag att det som gjordes var rätt och riktigt, nämligen att regeringen ströp ROT-programmet för att kunna öka nyproduktionen. De siffror som finns i dag är bra och gynnar den som söker en bostad.

Jag fick en fråga av utskottets ordförande angående om- och tillbyggnad av ålderdomshem. Självfallet ligger riksdagens beslut fast i enlighet med den skrivning som finns på s. 46 i bostadsutskottets betänkande.

Fru talman! Jag tror att jag har besvarat den fråga jag fick från Jan Strömdahl om skatter. Eftersom det inte ligger något skatteförslag på riksdagens bord går det inte att besvara skattefrågor i dagens debatt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande med undantag för mom. 42, där vi socialdemokrater har en reservation.

Anf. 25 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter klockan 19.00.

Anf. 26 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Magnus Persson oroar sig för bostadsbristen och för kostnadsutvecklingen. Det är ju glädjande. Samtidigt säger Magnus Persson att regeringen har gjort tillräckligt. Men då skulle vi naturligtvis inte ha haft den situation som vi nu har. Jag står kvar vid min kritik att regeringen i grundfrågan agerar alldeles för lamt. Men jag är också villig att ge positiva omdömen på de punkter där det har skett saker och ting. Hittills har det i ord sagts en del om vissa saker som jag berörde i mitt inledningsanförande. Men när det gäller grundproblemet är handlandet fortfarande alldeles för lamt.

Den vidgning av den nordiska marknaden för byggmateriel som skall ske och den överenskommelse som har träffats med byggbranschen denna vecka är de initiativ som den socialdemokratiska regeringen hittills har tagit för att försöka styra bort resurser från ett ohämmat kontorsbyggande och från en pågående koncentration som blir allt värre när bostadsbristen och kostnaderna ökar.

Det är ändå positivt att riksdagens socialdemokrater är oroade i denna situation. Jag upprepar min fråga hur länge socialdemokraterna skall acceptera att kraftfulla åtgärder inte vidtas på detta område.

Investeringsavgiften har diskuterats, men man har valt en annan modell säger Magnus Persson. Vilken modell har man valt?

Det är viktigt att komma ihåg de krav som ställs från oppositionens sida, sade Magnus Persson. Med det menar han att vi måste komma ihåg att vi nu kräver ökat bostadsbyggande men att det om några år kan stå tomma lägenheter. Jag är beredd att föra ett sådant resonemang. Det handlar här om att föra en långsiktig konsekvent politik i dessa frågor. Därför vill vi angripa i första hand grundproblemet, koncentrationen. Hade vi en mera balanserad utveckling över hela landet, då hade vi inte den utmärkt markerade situationen med de stora bristerna i de överhettade områdena. Därför vill vi poängtera de näringspolitiska och regionalpolitiska åtgärderna, som främjar den regionala balansen. Därför vill vi stimulera småföretagsamheten för att få flera verksamma företag inom byggbranschen, vilket ökar konkurrensen och flexibiliteten och håller priserna nere. Därför vill vi också att vi skall föra en balanserad ekonomisk politik som håller inflationen i schack, så att inte räntorna går upp och bostadssubventionerna stiger. Därför kräver vi att man skall se över konkurrenslagstiftningen. Det är för närvarande en betydande volymkoncentration bland småhusfabrikanterna i det här landet. De stora försöker lägga under sig de små genom uppköp. Allt detta leder till ökad koncentration, som förvärrar den problemsituation som vi har och gör att vi glider längre och längre in i en kris.

Vi från centerns sida har efterlyst grundläggande politiska kraftåtgärder. Det frestar naturligtvis på att införa styrmedel av olika slag. I stället väjer man för sådant, går till byggbranschen och gör en överenskommelse. Får jag fråga: Vad finns det för bindande styrmedel från regeringens sida? Vad händer? Vad har man för maktmedel att ta till om inte överenskommelsen följs från branschens sida? Om det vore så enkelt att med en lös överenskommelse som inte har någon juridisk verkan i ett enda huj få ner den galopperande prisutvecklingen, varför har man inte gjort det tidigare? Under de senaste två åren har ju priserna höjts, ständigt accelererande, mellan 30 och 40 %.

Slutligen ett par ord om sammanslagningar av lägenheter, som alltså har med byråkrati att göra. Eftersom Magnus Persson är oroad över bristsituationen, är jag litet förvånad över att han inte är beredd att ta till vara den resurs som finns för att få ett tillskott av lägenheter. Min grundkritik kvarstår alltså, och jag vill fråga: Hur länge är socialdemokraterna, som ändå är konstruktiva i utskottet, beredda att acceptera att det inte görs någonting åt grundproblemen?

Anf. 27 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Magnus Persson riktade i all ödmjukhet en rad uppmaningar till oss i oppositionen. Dem tar vi tacksamt emot. Särskilt ett av dessa råd vill jag verkligen ta fasta på. Magnus Persson sade så här: Lär av våra misstag. Det är ungefär vad vi har gjort. Det är bl.a. detta som tar sig uttryck i alla reservationer, som i och för sig är väldigt många. Var så säker, Magnus Persson, att vi försöker lära av era misstag!

Bygg fler lägenheter, påstås vi ha sagt. I mitt huvudanförande sade jag att vi inte når balans på bostadsmarknaden endast genom att bygga fler

lägenheter. Vi måste öka rörligheten. Detta finns att läsa i vår reservation. Det kanske bör uppmärksammas.

Sedan till de ökade boendekostnaderna, som det nu signaleras om. Där är tydligen Magnus Persson förbjuden att yttra sig; det är väl en alltför het potatis. Låt mig bara erinra om att när vi från moderat sida föreslår ändringar som kan leda till någon marginell höjning av boendekostnaderna, då raseras genast den sociala bostadspolitiken. Men när det rör sig om höjningar på mellan 10 och 20 % på ett bräde utöver de normala höjningarna, tar inte Magnus Persson avstånd och vill inte debattera. Men det kanske är ett besked som har ett värde i sig.

Man kan konstatera att de problem som även Magnus Persson erkänner finns på bostadsområdet främst härrör sig från brister i kommunernas ansvar, som ju har huvudansvaret för bostadspolitiken i vårt land. I nästa mening berömmar sig Magnus Persson över att det nu är på väg att bli bättre. Då är det av någon anledning regeringens förtjänst. Det ser ut som en tanke!

Jag vill vidare ha ett klarläggande på en punkt. Det var så många små råd som vi fick att jag inte hann att notera, men det Magnus Persson talade om att bygga bostäder på lager. Vad menar Magnus Persson med det?

Majoritetens förslag om att förbjuda sammanslagning av lägenheter är inte något utslag av stelbenthet. Tvärtom ger det möjligheter att anpassa utbudet efter de behov som finns. Över huvud taget är våra förslag inte något utslag av att vilja styra stelt och byråkratiskt. Tvärtom vill vi öka friheten att använda även andra metoder än styrande regler.

Slutligen vill jag, fru talman, understryka vad Agne Hansson sade om ålderdomshemmen, att det är viktigt att riksdagens riktlinjer och de beslut som riksdagen har fattat när det gäller ombyggnadsverksamheten verkligen fullföljs och omsätts i praktiken. Det tycker jag att alla borde ställa upp på.

Anf. 28 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! I mitt huvudinlägg sade jag att det är viktigt att man för samma politik efter valet som före valet. Magnus Persson tycker att man skall tänka efter. Just det försökte jag peka på. Ryckigheten i den socialdemokratiska bostadspolitiken visar sig gång på gång. Vad värre är: man har lurat väljarna, gått ut och angripit andra partier och försöker nu låtsas som om man för en annan typ av politik. Då säger Magnus Persson: Och så blev det ett väldigt liv när socialdemokraternas politik presenterades en månad efter valet. Det är klart att det blir liv. Jag tycker att det är Magnus Persson som skall tänka efter ordentligt.

Det talas om olika roller i bostadspolitiken. Jag påpekade i mitt inledningsanförande att kommun och stat spelar olika roller. Det är viktigt att notera denna rollfördelning.

Jag sade i mitt anförande att alla misstag som gjorts inom bostadspolitiken inte kan lastas på regeringen. Jag har gjort en noggrann åtskillnad i det avseendet. Men vi har från flera partier brännmärkt regeringens passivitet inom bostadspolitiken, dess förkärlek för olika typer av regleringar samt ryckigheten i bostadspolitiken.

På några punkter har den nye bostadsministern kommit med positiva saker. Det gäller då det som är omnämnt här – en vidgad byggmaterialmark-

nad i Norden och överenskommelsen med byggentreprenörerna. Det är klart att man nu vill avreglera en del. Man tar några steg i den riktning som vi i folkpartiet har föreslagit.

Överenskommelsen med byggentreprenörerna innebär också att man skall släppa litet på plan- och byggherrens monopol. Det skall vara ett enklare förfarande, så att det blir möjligt att bygga effektivare och billigare.

Vi i folkpartiet vill stärka hyresgästernas inflytande i det hus som de bebor. Det är viktigt, och det gäller exempelvis när det är fråga om ombyggnadslån. Vidare tycker vi att det är viktigt att låta dem som bor i ett hus få ett ökat inflytande. Det är ju inte bara det stora distriktet inom Hyresgästföreningen som skall ha ett inflytande.

Dessutom tycker vi att det är viktigt att hyresgäster i en fastighet får ökade möjligheter till förköp om fastigheten skall säljas. Vi har föreslagit en förstärkning här, som framgår av våra reservationer.

Vi vill ha en ändrad reavinstbeskattning. Därmed skulle rörligheten på bostadsmarknaden underlättas.

Magnus Persson ställde en fråga till mig om direktverkande el. Jag skall gärna upprepa folkpartiets ståndpunkter, även om de är ganska klart beskrivna i vår reservation i detta sammanhang.

Vi vill inte ha ett idiotstopp för direktverkande el – men det kan bli resultatet av den politik som nu förs. Jag har varit på energisymposier som anordnats runt om i landet, senast i höstas i Kolmården. Då träffade jag eldsjälarna som pekade på att man vill bygga om fastigheter. Man vill installera jordvärmepumpar osv. Man kan kanske täcka upp till 85 % av energibehovet med det nya systemet när det gäller uppvärmning av en fastighet. Men ibland behövs det en reserv. Då är det ypperligt om det finns ett litet utrymme för direktverkande el. Jag är dock rädd för att den politik som socialdemokraterna har föreslagit kan bli den tuva som så att säga välter ett helt projekt när det gäller ombyggnad av fastigheter. De som överväger att satsa på förnyelsebara uppvärmningssystem för villor vågar nämligen kanske inte ta det språnget, eftersom de ser att systemet inte helt räcker till. Därför varnar vi för en politik som leder till ett tvärstopp, och vårt avdragsyrkande beror just på den fara som jag här har talat om.

Jag fick också en fråga om smålägenheterna. Givetvis har jag, Magnus Persson, mycket noga tagit reda på hur många smålägenheter som har slagits ihop till större under årens lopp. Från riksdagens utredningstjänst har jag fått en förteckning som visar att sådant här förekom även under den borgerliga regeringsperioden. Men man försökte bromsa ned. Man såg nämligen farorna och drog slutsatsen att man måste försöka vrida om politiken.

År 1982 blev ca 5 600 lägenheter ombyggda till större lägenheter. Men 1982 steg siffran till hela 9 000 lägenheter – alltså en radikal höjning av antalet smålägenheter som slogs ut till större lägenheter. Vi har hela tiden arbetat på förslag i syfte att stoppa den utvecklingen. Nu har vi lyckats, för nu har vi fått vpk med oss.

Nu säger Magnus Persson: Vi kan väl vänta på bostadsdepartementet. Det gäller att i lugn och ro utreda detta. Men då vill jag fråga: Vad har ni sysslat med under alla dessa år? Vi har varje år sedan 1982 lagt fram förslag i detta sammanhang. Förhoppningsvis kommer något att ske genom den omröstning som äger rum här i riksdagen senare i dag.

Slutligen något i fråga om ålderdomshemmen. Agne Hansson tog också upp den saken. Man måste trycka väldigt mycket på att vi måste slå vakt om ålderdomshemmen. Varje försök från statens sida att bromsa om- och nybyggnader måste fördömas. Nyligen hörde jag att socialförvaltningen i Göteborg har fått besked om att man inte får driftsbidrag till ålderdomshem som har rum som är mindre än 30 m². Förmodligen är det inte bostadsministern som är skyldig till detta, utan antagligen ligger ansvaret på socialstyrelsen. Kanske var detta ett nytt försök att bromsa kommunerna i deras strävan att bygga och driva ålderdomshem. Sådant måste fördömas, inte minst från den här talarstolen.

Anf. 29 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Fru talman! Jag vill kommentera fyra av de punkter som Magnus Persson tog upp: skatterna, investeringsavgiften, hyresgästinflytandet och lägenhets-sammanslagningarna.

Jag börjar med skatterna. Vad jag uppehöll mig något vid var att det stora hotet på bostadspolitikens område ligger i kopplingen till skattepolitiken och i de tendenser som finns i diskussionen om att låta skatteomläggningen betalas av dem som behöver en bostad. Det gäller då inte minst dem som kanske inte vinner så mycket på skatteomläggningen.

En av dem som utformar förslag på skattepolitikens område är Magnus Perssons partivän Bo Södersten, som Magnus Persson själv nu tar avstånd från. Är det inte riktigt att vi ryter till i god tid, innan man lägger fram resp. binder sig vid förslag? Jag vädjar alltså här till Magnus Persson. Jag tror nämligen att jag inte kan vänta mig något stöd från höger när det gäller vanliga boende och hyresgäster. Den ende som kan markera någon form av stöd när det gäller att bjuda motstånd i fråga om de tendenser som är så tydliga i skattediskussionen måste vara Magnus Persson.

Beträffande investeringsavgifterna sade Magnus Persson att ni har fastnat för en annan modell. Jag måste då fråga: Vilken annan modell? Vad vi har påpekat är att det utöver de åtgärder som nu gäller beträffande kvotering och byggtillstånd behövs andra insatser. Är den andra modellen den ganska luftiga moraliska överenskommelsen med byggentreprenörerna? I så fall tycker jag att det inte alls är tillräckligt. Det är bara att jämföra med vad frivilligheten inom bostadsförmedlingen har gett.

Sedan något om inflytandet. Jag tycker att det är viktigt att beakta hur man uttrycker sig. Magnus Persson säger: Vi vill slå vakt om hyresgäströrelsen. Men jag vill då framhålla att jag själv arbetar aktivt inom hyresgäströrelsen. Jag tror att det är sådant här som man från borgerligt håll hänger upp sig på. Men vi måste vara medvetna om att det är hyresgästerna som vi skall slå vakt om, inte en rörelse, en förening. Men samtidigt måste vi se till att föreningen verkligen kan arbeta för hyresgästerna. Vi är överens om att hyresgästerna behöver en organiserad slagkraftig förening för att verkligen kunna ha något inflytande. Sådant inflytande kan aldrig var och en för sig ha när starka ekonomiska intressen står emot.

Så till frågan om stopp för lägenhetssammanslagningar. Jag tycker att det är fel av Magnus Persson att säga att en majoritet i utskottet har kommit överens om ett idiotstopp. Vad det handlar om är ju att det inte skall gå att

premiära med statliga ombyggnadslån om inte särskilda skäl föreligger. Vi är väl tämligen överens om att ett sådant särskilt skäl kan vara t.ex. en kraftig snedfördelning på en viss ort. På den punkten håller jag med de borgerliga partierna. Det finns alltså ingen anledning att nu säga att riksdagen inte skulle kunna göra detta tydligt för regeringen. Magnus Persson har egentligen samma inställning. Men han vill att regeringen skall komma med förslaget. Som sagt: Det är inte fråga om ett idiotstopp. Däremot skall alla onödiga lägenhetssammanslagningar stoppas.

Anf. 30 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Svenska folket har i en folkomröstning givit oss politiker i uppdrag att genomföra en avveckling av kärnkraften i Sverige. Då är det viktigt att ta vara på de möjligheter som finns att vara rädd om energin i boendesektorn. Där är utnyttjandet av solvärme ett effektivt sätt. Miljöpartiet har yrkat att 20 milj. kr. anslås som stöd till solvärmeanläggningar.

Miljö- och energiministern har också sagt att det har givits anslag men att hon nu bedömer att det måste satsas mer på utveckling och forskning för att prisdifferensen mellan kostnaden för solvärmeanläggningar i liten skala och kostnaden för alternativten skall kunna överbryggas. Det gäller alltså just detta att marknaden måste breddas.

Med det anslag på 20 milj. kr. som vi yrkar skulle kostnaderna för solvärme kunna sänkas för dem som tidigt satsar på sådan. Då ökar efterfrågan, det blir en intressantare marknad för utvecklare och tillverkare. Volymen ökar, konkurrensen ökar och priserna kommer att gå ner – på vanligt sätt i en marknadsekonomi. Vi vet också att elpriserna kommer att gå upp.

Solvärmen är kanske det allra miljövänligaste energislaget, speciellt om den kombineras med säsongslagrad energi. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det nyligen har rapporterats om ett planeringsprojekt med solvärme och naturgas i Kungälv. Genom fjärrvärme baserad på säsongslagrad solvärme skulle kommunerna på ett konkurrenskraftigt sätt kunna klara 90-talets värmeförsörjning. Den slutsatsen dras i en rapport som presenteras av byggforskningsrådet.

I rapporten säger man att det redan med dagens solfångarteknik och det kunnande som finns inom installations-, bygg- och anläggningsteknik går att tillvarata säsongslagrad solvärme. Omkring 75 % av värmebehovet i den centrala bebyggelsen i en medelstor svensk stad skulle kunna täckas på detta sätt. Man bedömer att det, med ungefär samma planering som görs i Kungälv, skulle kunna byggas i 100–150 svenska tätorter. Det innebär att 10 % av uppvärmningsbehovet i hela den svenska bebyggelsen skulle kunna täckas några år in på 2000-talet.

Vi hoppas i miljöpartiet att riksdagsledamöterna vill hjälpa oss att få igenom anslaget på 20 milj. kr., så att vi gemensamt kan minska oron för energiförsörjningen i framtiden. Vi hoppas också att anslaget på 5 milj. kr. för att öka kunskapen om ekologiskt byggande godkänns. Det är ett annat sätt att minska bl.a. energibehovet i byggandet.

Därmed, fru talman, är det dags för mig att än en gång påpeka att det går att avveckla kärnkraften och att börja nu. Miljöpartiet yrkar att avvecklingen

skall genomföras inom tre år. Det viktigaste är dock att alla som inser att det går att börja avveckla nu samarbetar för att få i gång avvecklingen. När man ser hur smärtfritt det går kommer förståelsen att öka för vår tidsplan. Våra barn och barnbarn förväntar sig att svenska politiker, tekniker och övriga medborgare handlar.

Anf. 31 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag vill bara konstatera att det här är en bostadsdebatt och inte en energidebatt.

När jag hörde Magnus Perssons inlägg här i kammaren undrade jag om jag hade förflyttats till ett blåsig torg i någon köping för att lyssna på Magnus Perssons förstamajtal, men jag kom till insikt om att det inte var så. Ännu mer förvånad blev jag när jag hörde Magnus Persson ta ordet ödmjukhet i sin mun.

Jag bad om replik därför att jag inte fick svar på den fråga jag ställde i mitt inledningsanförande, men jag vill även kommentera två andra saker. Det första gäller Magnus Perssons uttalande om fribyggena i Uppsala, som minsann inte var någonting att satsa på – det var ingen som ville ha dem och de var inte bra på något sätt.

Jag kom då ihåg att jag hade läst en artikel om en annan socialdemokrat, den nuvarande bostadsministern, som hade uttalat sig om ett liknande fribyggeprojekt i sin hemkommun Tyresö. Där kunde jag läsa – om det nu var rätt återgivet – att fribyggen minsann var någonting som man mycket väl skulle kunna satsa på.

Det är litet underligt när man får olika signaler från olika delar av det socialdemokratiska partiet, men det är inte något ovanligt – jag vill hänvisa till vad Bertil Danielsson sade om en tidigare riksdagsledamot, tillika socialdemokratisk professor.

Det andra är att jag blev litet förvånad när jag hörde Magnus Persson ondgöra sig över att vi i de borgerliga partierna föreslog besparingar. När Magnus Persson nämnde beloppet 1 miljard såg det ut som om han själv tyckte att det var ett ofantligt belopp och att det skulle få förödande effekter för det svenska bostadsadministrativa systemet, som jag vill kalla bostadsmarknaden.

Vem införde fastighetsskatten, Magnus Persson? Den skatten ger i dag en intäkt på 5,7 miljarder till statskassan. Vilket parti är det som, efter att ha sagt totalt motsatta saker i valrörelsen, plötsligt inför helt oväntade upptrappningar av den garanterade räntan? Våra förslag är en andeviskning jämfört med de förslag som socialdemokraterna har hållit tyst om före valet och genomfört efter valet.

Det är viktigt att vi politiker som sitter här i riksdagen verkligen försöker ge det demokratiska systemet alla de fördelar som det skall innehålla. Det är möjligt att vi moderater drar på oss kritik från socialdemokraterna, före val och efter val, för att vi vill genomföra besparingar, men – och det är det som är den moraliska frågan – vi talar om för väljarna och Sveriges invånare vad vi vill genomföra när vi väl har möjlighet att göra det. Det är en mycket viktig distinktion. De besparingar som vi föreslår skall genomföras är dock inte stora, sett i relation till det som socialdemokraterna de facto har genomfört.

I mitt inledningsanförande ställde jag en mycket konkret fråga, Magnus Persson, och den baserades på den inriktning som jag tycker att socialdemokraternas politik har på detta område, dvs. att de inte är beredda att lyssna på människorna, inte är beredda att försöka låta människorna bo på det sätt som de själva önskar. När människor vill ta över en hyresfastighet och bilda en bostadsrättsförening för att den vägen få inflytande över sitt eget boende, säger socialdemokraterna nej och försöker motverka det på alla möjliga sätt, inte minst genom att de inte låter dessa människor överta de befintliga statliga subventionerna när omvandlingen till bostadsrätter väl har skett.

Den fråga som jag vill ha svar på är just: Vad är anledningen till att socialdemokraterna tror sig veta bättre än människorna själva vad som är en bra bostad?

Anf. 32 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Jag har fått en rad frågor. Först vill jag vända mig till utskottets ordförande, som frågade: Har regeringen gjort tillräckligt? Ja, jag tycker att regeringen på senare tid har kommit med en en rad initiativ som gör att de flaskhalsar som har funnits och finns är på väg att försvinna. Bostadsmarknaden är självfallet trög – oavsett vilken regering som sitter i detta land. I den allmänna bostadsdebatten bör det betonas att kommunerna har huvudansvaret för att se till att kommunens medborgare får bostäder.

Vi skall föra en långsiktig och konsekvent politik. Jag noterar med tillfredsställelse att centerpartiet är berett att diskutera och ta sitt ansvar i en situation med ett eventuellt överskott på lägenheter.

Det är svaret till Bertil Danielsson, om han inte förstod mitt inlägg om bostäder på lager. Det kan bli ett överskott med ett visst antal lägenheter – kalla det vad ni vill – men då är det bra om oppositionen är beredd att vara med och betala för detta, och att man inte skäller som bandhundar efter regeringen.

När det gäller frågan om byggtreprenörerna vill jag först säga att branschen inte har varit redo tidigare. Det har förts långa och intensiva överläggningar mellan departementet och organisationen, men man har inte varit beredd att gå in i förhandlingarna förrän nu.

Sedan frågar någon om denna överenskommelse är juridiskt bindande. Men, fru talman, den är ju moraliskt bindande. Byggtreprenörer och kommuner måste känna sitt ansvar. Och skulle man nu inte ställa upp på detta frivilligt, får vi väl tänka oss någon piska. Det behövs kanske både piska och morot. Om vi skulle lägga fram ett sådant förslag, är oppositionen då beredd att ställa sig bakom det?

Någon sade att han inte fattade vad jag menar med att vi valde en annan modell. På s. 29 i betänkandet skriver vi om de byggnadsreglerande åtgärderna. Det lär väl vara allom bekant att t.ex. i Stockholmsregionen byggande på den kommersiella sidan för inte mindre än 20 miljarder kronor har uppskjutits, att vi har styrt över byggandet till nybyggnation från ROT-programmet, att vi har minskat med vissa procent osv. Dessutom tillkommer den här överenskommelsen, som jag tycker är bra. Det är vad jag menar, och det är svaret till både vpk och andra.

Till Bertil Danielsson säger jag: Lär av våra misstag! Med det menar jag:

Lär av alla partiers misstag! Moderaterna är inga oskulder på den kartan – långt ifrån. Känn ert ansvar! Jag hoppas att vi kan prata om detta.

Som svar till både Jan Sandberg och Bertil Danielsson vill jag säga: Att man drar bort 1 miljard kronor från bostadssektorn kommer utan tvivel att öka boendekostnaden.

Erling Bager stod här framme och sade att han hade fått statistik, enligt vilken höjningen när det gäller lägenhetssammanslagningen skedde 1981/82. Om inte jag minns fel, fru talman, hade vi då borgerlig majoritet. Det måste ha varit Birgit Friggebo som med liv och lust gick in för att höja det här anslaget till 89 000 kr.

Sedan till detta om vad som händer före och efter val och om ryckigheten. Folkpartiet talar om ett eget rum. Men glöm det, för den debatten är inte så aktuell i dagsläget.

Jan Strömdahl försöker komma ifrån detta med stoppet för sammanslagning – idiotstoppet. Jag tycker alltså att man skulle ha gett regeringen bemyndigande när det gäller den här modellen – det hade varit en bättre modell.

Självfallet känner vi oro inför kopplingen mellan bostad och skatter. Men vi skall naturligtvis inte lämna den sociala bostadspolitiken, och vi skall inte lämna de svaga i samhället. Här får man göra en avvägning mellan bostads- och skattepolitik. Det är vad det är fråga om.

Fru talman! Det är klart att vi slår vakt om hyresgäströrelsen. Naturligtvis har hyresgäströrelsen ett mycket stort ansvar i detta sammanhang. Man måste ha fördjupad kontakt mellan de olika organisationerna och gräsrotterna. Det är deras business, och det skall de säkert klara.

Jan Sandberg talade om att man skall lyssna till människor. Ja, fru talman, vi lyssnar till människorna. Vår politik innebär att alla bostadsformer – hyresrätt, bostadsrätt och villa – kommer att byggas. Vi kommer att föreslå när, var och hur detta skall byggas. Vi måste ha en plan för boendet och byggandet, och självfallet skall vi ha det även i framtiden.

Anf. 33 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Först vill jag kommentera Magnus Perssons hänvisning till att kommunerna har ett ansvar. Det är riktigt att de har ett ansvar. Men jag tycker att man här skyller ifrån sig litet från regeringspartiets sida. Uppmana då gärna socialdemokraterna här i Stockholm att använda sitt planmonopol, och hjälp till med en investeringsavgift och ett stimulansbidrag för bostadsbyggandet, så kanske vi löser det här problemet!

Sedan tycker jag att debatten har visat att min beskrivning av rollfördelningen var riktig. Magnus Persson försöker ge socialdemokraterna alibi för sin fördelningspolitik genom att säga att centern har kommit närmare socialdemokraterna. Men debatten i de fördelningspolitiska frågorna har visat att när det gäller att föreslå pålagor som gör att kostnaderna för boendet ökar, är man ganska överens mellan socialdemokraterna, moderaterna och folkpartiet. Naturligtvis vill jag inte beskylla Magnus Persson för att vara i allians med professor Södersten. Så långt har det inte gått än, och jag hoppas att det inte går så långt.

Vi har alltså haft en besvärande utveckling på kostnadssidan. År 1978 var

hyran för en lägenhet på 80 m² 20 % av bruttolönen för en industriarbetare. År 1987 var andelen 23 %. Byggekostnaderna har ökat mellan 1985 och 1987 med 40 %, och i enstaka fall med ända upp till 50 %.

Man kan då fråga sig: Är inte detta nog ur den boendes synpunkt? Kan det i en sådan situation vara motiverat att börja diskutera byggmoms som slår med 700 kr. vid en genomsnittshyra på 3 000 kr.? Och är det inte motiverat – då är det ju i första hand vi som politiker som skall slå larm, för då är målen i den sociala bostadspolitiken hotade. Jag frågade om inte ni socialdemokrater i bostadsutskottet är oroliga för finansdepartementets teoretiker. Det vore bra om jag kunde få stöd för centerns linje – att boende och mat tillhör livets nödtorft och att man då bör vara försiktig när det gäller ökade kostnader.

I betänkandet behandlas en fråga som rör uthyrningen av egnahem. I dag krävs länsbostadsnämndens medgivande för att man skall få behålla sina statliga lån. Boverket har föreslagit att man skall göra en förenkling och att det kravet skall tas bort. Vi har yrkat på detta, och det finns en samlad motion därom från de icke-socialistiska partierna. Men den förenklingen går socialdemokraterna emot.

När det gäller boinflytandet tar vi upp frågan om möjligheterna för hyresgästerna även i privatägda hyreshus att påverka lägenhetsunderhållet på samma sätt som tapetreformen reglerar den frågan i andra typer av lägenheter. Det är detta som ligger bakom den skattefria avsättningen till fonder, som vi ser det. Även därvidlag säger socialdemokraterna nej. Det föreligger reservationer från den icke-socialistiska sidan i båda dessa fall.

När det gäller miljöfrågorna har vi tidigare diskuterat radonproblemet.

Jag tycker att detta visar att socialdemokraterna ändå är på glid från de sociala målen i bostadspolitiken. Man är inte beredd att förenkla, utan man vill behålla byråkratin. Man är inte beredd att vidga inflytandet för de boende. Och man är inte beredd att främja boendemiljön genom att göra någonting åt radonproblemet. Jag tycker att det är ett moment i en förskjutning som inte är positiv ur de boendes synpunkt, och det beklagar jag.

Med det anförda, fru talman, ber jag än en gång att få yrka bifall till samtliga centerreservationer, och i övriga punkter och moment till utskottets hemställan.

Anf. 34 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Magnus Persson sade: Vi lyssnar på människorna. Det stannar tyvärr bara vid ett lyssnande.

Jag började i dag med att citera från en debatt som vi hade den 7 december förra året. Rune Evensson sade enligt protokollet: "Däremot är det nödvändigt att det finns regler som garanterar de krav som samhället ställer – – –." Det är det som gäller, och det är det som på de allra flesta områdena har kommit till uttryck i majoritetens skrivning, och det är det som jag vänder mig emot. De enskilda människornas önskemål kommer i praktiken inte fram. Magnus Persson beskyller oss för stelbenthet och för att vi är emot det mesta. I själva verket är det tvärtom. Det är vi som vill ta vara på möjligheterna för människorna att själva kunna välja. Det är inte vi politiker som skall välja åt dem. Vi vill minska byråkratin, krånglet och regelverket.

När det gäller debatten om Bo Södersten kan man dra olika slutsatser, men uppmärksamheten på fenomenet i sig tyder på att det här är en mycket känslig sträng. Innan den stora omvälvningen på skatteområdet bubblade upp, förnekades varje tanke i den riktning som det här är fråga om. Så är det kanske nu också. Jag inser att Magnus Persson inte har mandat att ge några andra signaler i detta hänseende. Jag noterar emellertid att de frågor som Bo Södersten har väckt i denna debatt har uppmärksammats så pass mycket.

Jag noterar också att Magnus Persson lanserar en idé som inte återfinns i budgetpropositionen och inte heller i betänkandet, nämligen den att den långsiktiga inriktningen av socialdemokratisk bostadspolitik är att bygga lägenheter på lager. Detta är ett intressant besked, och det finns kanske anledning att återkomma. För oss är det främsta målet att se till att de önskemål och behov som människorna ute på bostadsmarknaden har skall tillgodoses. Det är det primära och det första mål som skall uppnås.

När det gäller de kostnader som kan drabba de boende i framtiden är att märka att Magnus Persson viftar bort de mycket omfattande ökningarna som det kan bli fråga om ifall den nu diskuterade promemorian får genomslag. Han vägrar att diskutera innehållet och ger inga som helst synpunkter på om det är rimligt. Däremot fördömer han långt mindre besparingar som vi på borgerligt håll föreslår. Det vore mycket intressant att få någon form av reaktion. Frågor som finns upptagna för debatt skall ju faktiskt också debatteras, och olika åsikter skall brytas mot varandra. Vi har i dag ett utomordentligt tillfälle att i bostadsdebatten ta upp just frågor som rör kostnaderna för boendet, en brännande fråga som för många människor är helt avgörande för om de skall kunna bo kvar i sina lägenheter eller hus. Magnus Persson vägrar att debattera. Det skall, heter det, i demokratisk ordning debatteras i andra fora, vid andra tidpunkter och av andra människor. Jag tycker att vi här i dag skall debattera den fråga som är aktuell och som för många människor inom kort kan bli utomordentligt kännbar.

Slutligen, fru talman, konstaterar jag med glädje att bostadsministern ägnar riksdagen en sådan uppmärksamhet att han t.o.m. följer debatten i kammaren.

Anf. 35 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Jag har tidigare pekat på de två kasten i bostadspolitiken och gav ett exempel från i höst. Mycket mer skulle kunna nämnas, exempelvis hur socialdemokraterna har höjt den garanterade räntan då det inte har varit valår. Så skedde 1985/86 och 1986/87. Tiden medger inte att jag utvecklar detta mer.

Jag vill passa på att till Magnus Persson ställa en fråga om tvåra kast. Hur blir det om några dagar när kompletteringspropositionen kommer? Är det då på nytt dags för nya pålagor som blixtnabbt skall presenteras, utan att man haft någon aning om saken tidigare? Skall riksdagen fatta beslut hastigt nu under våren? Egentligen är det kanske synd att ställa en sådan fråga till Magnus Persson. Bo Södersten som har omnämnts i debatten har ju, jag tror det var i förra veckan, på ett seminarium vid Göteborgs universitet sagt att den socialdemokratiska riksdagsgruppen får kännedom om propositionerna kvällen innan de läggs fram. Då är det inte mycket att göra, man ställs inför

faktum. Magnus Persson har kanske inte någon vetskap om vad som kommer i kompletteringspropositionen. Kanske den nye bostadsministern Ulf Lönnqvist kunde bringa någon klarhet. Kanske borde hela den debatt som vi har haft i dag ha skjutits fram någon vecka, så att den också kommit att omfatta de förslag som gäller bostäder. Då hade vi kanske haft en rimligare chans att göra de stora avvägningarna. I så fall beklagar jag riksdagen, om det än en gång skall bli en sådan ryckighet om några dagar.

Magnus Persson sade att kommunerna har huvudansvaret för byggandet. Det är riktigt, men sabotera då inte med dessa tvära kast och stoppet för nästan all ombyggnadsverksamhet i kommunerna, kommunernas möjligheter att exempelvis sköta ombyggnadslånen och ombyggnadsverksamheten. Det har t.o.m. gått så långt att man överväger att riva fastigheter och i stället bygga nytt, därför att lånen har ändrats så drastiskt att detta är den enda möjligheten. Så talas det om att försöka få fram bostäder till dem som behöver sådana!

Åter till Magnus Persson: Nej, folkpartiet glömmer inte frågan om eget rum. Inom folkpartiet arbetar vi oavbrutet för att förverkliga, för alla som så önskar, detta att få ett eget rum. Enligt de rapporter som vi får från socialstyrelsen återstår det många, många procent av andelarna, innan det har blivit ett förverkligande. Många människor ligger t.o.m. i fyrbäddsrum eller ännu sämre. Vi arbetar vidare.

Magnus Persson sade att han räckte ut en hand, men det kan ibland vara svårt att fatta den handen med tanke på ryckigheten i politiken. Men låt oss räkna ut en hand när det gäller eget rum och låt oss förverkliga målet att de som så vill kan få ett eget rum.

Sedan till frågan om smålägenheterna 1982. Jag har statistiken här så Magnus Persson kan få en kopia efter debatten. Efter 1982 kom höjningen när det gäller sammanslagningen av lägenheter. Varje år efter 1982 har det varit en större volym sammanslagna lägenheter än under något av de borgerliga åren. Det är ett faktum.

Anf. 36 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Fru talman! Jag vill bara kommentera Magnus Perssons uttalande om att vi vill komma ifrån sammanslagning av smålägenheter. Det vill vi absolut inte. Stoppet för sammanslagning av smålägenheter eller av lägenheter vid ombyggnad är en av de tio punkter som ingår i vårt bostadspolitiska krisprogram. Vår inställning grundar sig på att vi av erfarenhet vet att detta är ett problem. Däremot delar vi inte centerns ståndpunkt att man i nyproduktionen skall särskilt stimulera nybyggande av smålägenheter. Enligt vår mening är detta en rundgång i systemet. Man slår ihop äldre, billiga smålägenheter vid ombyggnad och producerar nya smålägenheter som också är för dyra för de små hushållen och för ungdomshushållen.

Detta är alltså bakgrunden till att vi med allvar framför vår uppfattning. Sedan inser jag att socialdemokraterna är litet irriterade, eftersom det ovanliga inträffar att man lämnar en reservation samtidigt som man med tanke på innehållet framför ungefär samma uppfattning som majoriteten. Jag vet inte riktigt vad det är för hund som ligger begravnen – om man har fått bannor från departementet eller vad det kan vara.

Anf. 37 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Det här är förvisso en bostadsdebatt och inte en energidebatt. Både i propositionen och i utskottets betänkande tar man också upp frågan om lån till direktverkande el. Då är det värdefullt för oss att kunna konstatera att boverket så snabbt som möjligt skall komma med förslag till åtgärder som motverkar långsiktiga bindningar till system för uppvärmning med direktverkande el. Det är också relativt tillfredsställande att bostadslån inte utan särskilda skäl skall få lämnas för installation av direktverkande elvärme vid nybyggnad eller för byte till direktverkande elvärme vid ombyggnad.

Sådant här gör å andra sidan naturligtvis reaktorkramare, och tydligen även några av mina utskottskolleger, litet nervösa. Direktverkande el borde, fru talman, ha förblivit förbjuden efter folkomröstningen. Det är nu mycket hög tid att sätta slutparentes för utbyggnaden av direktverkande elvärme och i stället börja avveckla den.

Den stora användningen av direktverkande elvärme är nog den största utmaningen, både tekniskt och psykologiskt, när det gäller att smärtfritt avveckla kärnkraften. Därför är det viktigt att uppmuntra dem som vill ersätta sin direkta elvärme med miljövänligare och framtidsvänligare energikällor. Därför vill jag uppmana kammaren att stödja den reservation från vpk och miljöpartiet som handlar om sådana konverteringsbidrag.

Anf. 38 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Till Agne Hansson vill jag säga: Jag menar att det är kommunerna som har huvudansvaret – vi är helt överens på den punkten. Men skulle nu inte de träffade överenskommelserna fungera får väl regeringen prova andra vägar, som jag sade i ett tidigare inlägg.

När det gäller investeringsavgiften, osv., har jag tidigare sagt att vi har diskuterat det här inom den socialdemokratiska gruppen. Det är möjligt att dörren inte är helt stängd i det avscendet.

Självfallet känner vi oro över kostnadsutvecklingen. Jag har givit uttryck för det i den här debatten. Vi kommer naturligtvis att se till att förändringar inte drabbar de mest utsatta och de svaga i samhället. Det är svaret till vpk. Vi kommer inte att kasta ut någon på vedbacken och säga att det här klarar vi inte. Här får det ske en avvägning mellan å ena sidan skatte- och å andra sidan bostadspolitik. Det är möjligt att man i framtiden måste ha mera selektiva, till de boende riktade åtgärder.

Så till radonsidan. Regeringen lade fram ett förslag, och det utgår ett radonbidrag sedan den 1 juni 1988. Det upplever vi som bra. Det är ett steg på vägen, och det skall vi fullfölja.

Bertil Danielsson! Jag tycker att folktopparterna och moderaterna i den här debatten ofta har citerat Bo Södersten som om han vore någon gud. Fru talman! Bo Södersten har icke förankring i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, ej heller i den socialdemokratiska gruppen i bostadsutskottet.

Återkom gärna till det här med lager och reserv, sade Bertil Danielsson. Det är bra. Okej. Då har både centern och moderaterna ställt upp på det, för den händelse att den situationen återkommer.

Erling Bager sade att det är tvära kast, och även han citerade Bo Södersten. Kompletteringspropositionen presenteras ju nästa vecka av

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Anslag till bostadsför-
sörjningen m.m.*

regeringen. Vi får avvakta den presentationen, som finansministern kommer att göra.

Erling Bager hoppade på oss när det gällde ROT-programmet. Tror någon att vi skulle ha haft de siffror vi i dag har – 60 000 lån är beviljade på nybyggnadssidan – om vi inte hade ändrat bestämmelserna för ROT-programmet? Fru talman! Självfallet inte!

Sedan en sista kommentar när det gäller folkpartiet: Ni medgav ju att Birgit Friggebo har medverkat i det här. Det var vad jag ville säga i ett tidigare inlägg: Hon har i hög grad medverkat i den debatten och även varit med om det här. Jag beklagar än en gång att man inför ett idiotstopp på den här sidan. Jag tror att framtiden kommer att visa att det kanske var litet för snabbt handlat. Men, okej, låt oss ta den diskussionen den dagen!

Fru talman! Dagens politiska debatt visar att vi från regeringspartiets sida självfallet kommer att slå vakt om den sociala bostadspolitiken. Det finns ju både ett finansdepartement och ett bostadsdepartement. Vi kommer att se till att människorna kan bygga och bo ute i landet. Vi kommer att se till att det i fortsättningen finns subventioner.

Jag tycker att oppositionen i dag har varit litet gnällig. Jag tycker att ni hade kunnat kosta på er litet mer ödmjukhet och medge att en del saker ändå har skett på det här området. Men nu skall vi ju ha parlamentarisk insyn i enmansutredaren Bengt Owe Birgerssons arbete, och vi kommer väl att mötas i de sammanhangen. Jag hoppas att vi med öppna ögon kan gå in i en förhandlingssituation där vi kan ge och ta på det här området.

Jag tänkte också ta upp en fråga som gäller konstnärlig utsmyckning. Där har vi nu ändrat statuterna. Man kommer nu att kunna få konstnärlig utsmyckning både i äldre områden och i ROT-områden. Vår högt värderade gruppleddare i bostadsutskottet, Oskar Lindkvist, har betytt oerhört mycket för det, och jag vill gärna nu i slutomgången ge honom en eloge för att han har varit banbrytande och för att vi nu går in även på det området.

Till sist, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter, med undantag för moment 42, där jag yrkar bifall till s-reservationen, nr 38.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (utformningen m.m. av bostadspolitiken)

I voteringen om kontraposition i voteringen för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen avgavs 33 röster för reservation 2 av Leif Olsson och Siw Persson och 33 röster för reservation 3 av Agne Hansson och Rune Thorén. 228 ledamöter avstod från att rösta.

Sedan förste vice talmannen lagt ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan drog Alexander Chrisopoulos (vpk) nej-sedeln. Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionen till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen antagit reservation 3 av Agne Hansson och Rune Thorén.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Knut Billing

m.fl. med 61 röster mot 37 för reservation 3 av Agne Hansson och Rune Thorén. 198 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 62 för reservation 1 av Knut Billing m.fl. 69 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Anslag till bostadsför-
sörjningen m.m.*

Mom. 3 (avveckling av de byggnadsreglerande åtgärderna)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 91 för reservation 4 av Knut Billing m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (införande av en investeringsavgift)

Först biträdades reservation 6 av Agne Hansson m.fl. med 55 röster mot 13 för reservation 7 av Jan Strömdahl. 229 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen med 92 röster mot 54 för reservation 6 av Agne Hansson m.fl. 151 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – genom uppresning.

Mom. 6 (ungdomens bostadssituation)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 9 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 7 (avveckling av ungdomsbostadsdelegationen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (samhällets ansvar för boendeservice)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (bostadsbyggandets inriktning i Stockholms län)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 13 av Leif Olsson och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 12 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Anslag till bostadsför-
sörjningen m.m.*

Mom. 11 (stimulansbidrag)

Hemställen

Utskottets hemställen – som ställdes mot hemställen i reservation 15 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 14 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 12 (neutralitet mellan olika upplåtelseformer m.m.)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 16 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (utförsäljning av äldre hus ägda av allmännyttiga bostadsföretag)

Hemställen

Utskottets hemställen – som ställdes mot hemställen i reservation 18 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 17 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom 15 (prisstopp på byggmaterial, hyror och bostadsrätter)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 19 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (ekologiskt byggande)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 20 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (avveckling av SBAB)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 21 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (avveckling av förvärvstilläggen)

Utskottets hemställen med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställen med godkännande av den i reservation 22 av Jan Strömdahl anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (avveckling av markvillkoret)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 23 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (förlängning av undantaget från markvillkoret)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 24 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (konkurrensvillkoret)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (lån till direktverkande elvärme)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 26 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 27 av Leif Olsson och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (prövningen av uthyrningen av egnahem)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 147 för reservation 28 av Agne Hansson m.fl.

Mom. 27 (successiv avveckling av ortskoefficienterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (stimulans av fribyggen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (låneregler som ökar tillgången på små lägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (kommunernas möjligheter att fördela nybyggda bostadsrättslägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (avveckling av kostnadskontrollen vid beviljande av bostadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (aktieutdelning från allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (fondering i skattebefriade underhållsfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 36 av Agne Hansson m.fl., *dels* reservation 35 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (ramarna för beslut om ombyggnadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (ombyggnadslån vid lägenhetssammanslagningar)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 135 för reservation 38 av Oskar Lindkvist m.fl.

Mom. 44 (kravet på hyresgästytrande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (avveckling av RBF-stödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (kommunernas VA-nät)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 41 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (räntebidragssystemets framtida uppbyggnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 42 av Agne Hansson m.fl., *dels* reservation 43 av Leif Olsson och Siw Persson, *dels* reservation 44 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (den garanterade räntan för vissa ombyggnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (nybyggnad efter rivning i räntehänseende)

Först biträddes reservation 47 av Jan Strömdahl med 22 röster mot 19 för reservation 48 av Krister Skånberg. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 47 av Jan Strömdahl – genom uppresning.

Mom. 52 (räntevillkoren för bostadslån vid ombyggnad till gruppboheter för utvecklingsstörda)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 54 (den garanterade räntan vid ekologiskt anpassad teknik)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 20 för reservation 51 av Krister Skånberg.

Mom. 55 (de garanterade räntorna för nya lån för ombyggnad av hyres- och bostadsrättshus)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (höjning av den garanterade räntan avseende befintliga lån för vissa hyres- och bostadsrättshus)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 53 av Agne

Hansson och Rune Thorén, *dels* reservation 54 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

Mom. 57 (den garanterade räntan för allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 55 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Anslag till bostadsförsörjningen m.m.

Mom. 58 (extra upptrappningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 56 av Leif Olsson och Siw Persson, *dels* reservation 57 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 59 (räntebidragen till vissa underhållslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 58 av Leif Olsson och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (räntebidraget till äldre reparations- och energisparlån m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 59 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 61 (slopande av vissa räntesubventioner för bostadshus som färdigställdes före år 1968)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 60 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 62 (slopande av räntebidrag för hus byggda före år 1975)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 61 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 63 (gränsdragningen mellan bostäder och lokaler i bostadsfinansieringssammanhang)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 62 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 64 (slopande av räntebidrag vid övertagande av allmännyttiga bostadsföretags fastigheter m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 63 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 65 (avveckling av lånen till barnfamiljer för köp av egnahem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 64 av Knut Billing m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 66 (reglerna för förvärvslångivningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 65 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Anslag till bostadsför-
sörjningen m.m.*

Mom. 67 (tillämpningsområdet för lånen till barnfamiljer för förvärv av egnahem)

Hemställen

Utskottets hemställen – som ställdes mot hemställen i reservation 67 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 66 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 69 (lån vid köp av permanentbostäder)

Utskottets hemställen – som ställdes mot *dels* reservation 68 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 69 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 70 (införandet av ett statligt stöd till allmännyttiga bostadsföretag för fastighetsförvärv)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 70 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 71 (avveckling av hyresrabatterna)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 71 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 72 (avveckling av återflyttningsbidragen)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 72 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 73 (avveckling av nybyggnadsbidragen)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 73 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 74 (avveckling av ungdomsbostadsstödet)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 74 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 76 (tillstyrkanderamen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse)

Utskottets hemställen – som ställdes mot *dels* reservation 75 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 76 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 78 (avveckling av tilläggsångivningen till bostadshus yngre än 30 år)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 77 av Leif Olsson och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 80 (beslutsram för bostadshus yngre än 30 år)

Utskottets hemställen – som ställdes mot *dels* reservation 79 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 82 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 81 (reglering av bostadsbidragsgivningen i lag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 83 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 82 a (ändrade inkomstgränser, m.m.)

Först biträdades reservation 84 av Agne Hansson och Rune Thorén med 44 röster mot 13 för reservation 85 av Jan Strömdahl. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 247 röster mot 48 för reservation 84 av Agne Hansson och Rune Thorén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 82 b (bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 86 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 82 c (lagförslag om bostadsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 87 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 83 (bostadsbidrag till alla hushåll utan barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 90 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 84 (beräkning av bostadskostnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 91 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 92 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 85 (bastillägg och bostadsbidragens konsumtionsstyrande effekt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 93 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 94 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 86 (skattereduktion motsvarande beräknat bostadsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 95 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 87 (reglerna för bostadsanpassningsbidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 96 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 89 (bostadsanpassningsbidragets finansiering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 97 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 90 (stödet till konstnärlig utsmyckning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 98 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 91 (ramen för stödet för konstnärlig utsmyckning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 100 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 92 (stöd för kommunernas radoninsatser)

Först biträdde reservation 101 av Agne Hansson och Rune Thorén med 35 röster mot 20 för reservation 102 av Krister Skånberg. 242 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 101 av Agne Hansson och Rune Thorén – genom uppresning.

Mom. 93 (villkoren för radonstödet)

Först biträdde reservation 104 av Agne Hansson och Rune Thorén – som ställdes mot reservation 105 av Krister Skånberg – med acklamation.

Härefter biträdde reservation 104 av Agne Hansson och Rune Thorén med 53 röster mot 34 för reservation 103 av Leif Olsson och Siw Persson. 209 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 199 röster mot 54 för reservation 104 av Agne Hansson och Rune Thorén. 44 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 94 (förnyelsebidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 106 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 107 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 95 (stöd till solvärmeanläggningar)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 33 för reservation 108 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 96 (konverteringsbidrag för småhus med direktvärme)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 109 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 97 (kommunal energirådgivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 110 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 98 (reglerna för stöd till fukt- och mögelskador)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 111 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Meddelande om kammarens arbete

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Meddelande om
kammarens arbete*

Anslag till länsstyrelserna m.m.

Anf. 39 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill först nämna att det på ledamöternas bänkar har delats ut ett meddelande om extra sammanträden i kammaren på grund av den stora arbetsbalansen.

Vidare vill jag framföra ett önskemål om att de ledamöter som skall delta i debatterna tisdagen den 25 april redan i dag anmäler sig till talarlistan. Detta gäller i första hand kultur- och justitieutskottens ärenden, men det är en fördel om också talare till övriga ärenden som finns på dagens föredragningslista anmäler sig i dag om det inte skett tidigare.

11 § På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid kammarens arbetsplenium tisdagen den 25 april.

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

12 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1988/89:BoU8 Anslag till länsstyrelserna m.m. (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till länsstyrelserna m.m.

Anf. 40 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Den svenska miljöpolitiken bygger till stor del på ett koncessionsförfarande, där statliga myndigheter väger miljöintressen mot intressen av annat slag, i första hand ekonomiska. Resultatet av detta har ofta blivit att från miljösynpunkt ytterst diskutabla utsläpp har tillåtits. Vi i folkpartiet har i enlighet med vårt traditionella förord för en ekologisk grundsyn i stället för en ekonomisk avvägningsideologi föreslagit att miljölagstiftningen förändras så, att den utgår från en bedömning av vad naturen tål.

Dessa motstående intressen, som jag nyss berörde, gör sig också gällande på det regionala planet. Folkpartiet har därför föreslagit en ändring av länsstyrelseinstruktionen m.m. för att miljövårdsorganisationen på ett mera kraftfullt sätt skall kunna företräda miljövärdens intressen. Folkpartiet vill understryka vikten av att länsstyrelsernas instruktioner och arbetsordningar ändras så, att miljövärdsenheterna ges de formella befogenheter som krävs för att de på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter och därmed mera kraftfullt företräda miljövärdens intressen vid sina avväganden. Jag vill mot denna bakgrund yrka bifall till reservation nr 2, som är fogad till detta betänkande.

Herr talman! Länsstyrelsernas miljövärdsenheter spelar en nyckelroll i arbetet för att bevara äldre odlingslandskap. Dessa enheter är för närvarande

hopplöst underbemannade. En förutsättning för att den av folkpartiet krävda ambitionshöjningen kan förverkligas är därför att enheterna får mer personal för detta arbete. Vi anser att länsstyrelserna skall få ytterligare resurser för sitt arbete med just allmän naturvård. Det är angeläget att länsstyrelserna lokalt samarbetar med t.ex. LRF-avdelningar och naturskyddsföreningar för att inventera och kvalitetsbestämma återstående delar av det gamla odlingslandskapet. I vissa kommuner har inventeringar ägt rum, och det har inletts ett samarbete mellan berörda kommuner, länsstyrelser och naturvårdsverk. Det är bra. Sådana inventeringar bör genomföras över hela landet.

Våren 1987 gick larmen från de dåvarande naturvårdsenheterna på länsstyrelserna. Redan då kunde man inte klara av att fullgöra sina åligganden. I november 1987 – mer än ett halvår senare – hade regeringen ännu inte slutat att rulla tummarna när det gällde detta ärende den gången. Folkpartiet gick då ut och krävde ordentliga resurstillskott. För drygt ett år sedan gav regeringen med sig och föreslog ett litet bidrag. Nu står vi här igen och stampar i en avvägningssituation och skall välja mellan – med tanke på de uppgifter som åvilar dem – för snålt tilltagna resurser till miljövårdsenheterna och de resurser som regeringen föreslår. Mot bakgrund härav föreslår folkpartiet ett ytterligare påslag på länsstyrelscanslaget när det gäller miljövårdsenheterna på 20 milj. kr. Vi står fast vid detta yrkande. Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Herr talman! I dag har vi att ta ställning också till frågan om kulturmiljövården. Till följd av ett ökat intresse och en ökad medvetenhet hos såväl myndigheter som en bred allmänhet har kulturmiljövården sedan mitten av 1970-talet fått en allt större betydelse i samhällsplaneringen. En viktig förutsättning har varit inrättandet av länsantikvarietjänster på länsstyrelsernas planeringsavdelningar. Länsantikvarierna ansvarar för den statliga och regionala kulturmiljövården. Riksantikvarieämbetet har prioriterat särskilt angelägna förstärkningar av dessa – i stort sett – enmansenheter. De län som då har kommit i fråga är Södermanlands, Gotlands, Kalmar, Västerbottens, Norrbottens och Älvsborgs län. Nu har regeringen i årets budgetproposition föreslagit att denna extra insats enbart skulle räcka till Gotlands, Södermanlands och Västerbottens län. Vi i folkpartiet menar att man måste gå riksantikvarieämbetet mera till mötes. Därför står vi fast vid att det bör inrättas biträdande länsantikvarietjänster även i Kalmar, Norrbottens och Älvsborgs län. Därför yrkar jag bifall också till reservation nr 7.

Anf. 41 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Till det betänkande som riksdagen nu behandlar angående anslag till länsstyrelserna är fogat ett antal reservationer, bl.a. från centerpartiet. Jag avser att något beröra dessa.

Reservation nr 1 handlar om regeringens nya metod att i budgetpropositionen redovisa personalförstärkningar vid länsstyrelserna. Sålunda redovisar civilministern i budgetpropositionen att 14 milj. kr. avsätts för särskilda åtgärder vid länsstyrelserna, bl.a. samordningsinsatser, personalutbildning och insatser inom kulturområdet. Men hur medlen fördelas skall redovisas för regeringen senare. Detsamma gäller för tillskottet av de ca 100 handläggartjänster för miljöskyddsarbete som fördelas på de olika länsstyrel-

serna och som riksdagen tidigare ställt sig bakom. Denna metod är enligt vårt förmenande inte tillfredsställande. Det är rimligt att riksdagen får ett så gott underlag som möjligt för sin bedömning av resurserna till de olika länsstyrelserna.

Vi har dock funnit, vilket framgår av reservation nr 4, att regeringens förslag om förstärkning av organisationen för tillsyn enligt miljöskyddslagen är otillräcklig. Anders Castberger har här nyligen gett flera exempel på detta. Naturvårdsdelen av länsstyrelsernas miljövårdsenheter, den s.k. gröna sidan, har länge haft oförändrade eller t.o.m. krympande resurser. När t.ex. regeringen föreslår ökade medel för inköp av urskogar är det förvånande att pengarna inte räcker till handläggning av dessa frågor. Centern föreslår att riksdagen tillför länsstyrelserna, för tillsyn enligt miljöskyddslagen, 14,2 milj. kr. utöver vad regeringen föreslår.

I reservation nr 8 tar vi upp frågan om ytterligare medel till kulturmiljöenheterna. Det är angeläget att arbetet med att utveckla kulturmiljövärderna, både till innehåll och form, drivs vidare, skrev kulturministern förra året i regeringens proposition om kulturmiljövård. Kulturministern sade vidare att han hade för avsikt att ta initiativ till ett förnyelsearbete inom kulturområdet, bl.a. rörande den regionala kulturverksamheten. Han framhöll att kulturmiljövärderna är en viktig faktor med hänsyn till vikten av att ta till vara de kulturella värden som finns i den yttre miljön och med avseende på samspelet mellan kulturarv och ett aktivt skapande kulturliv. Från centerpartiets sida delar vi kulturministerns bedömning. Förslaget får också följdverkningar inom civildepartementets ansvarsområde. Vi föreslår därför från centerpartiet att planer för den fortsatta utbyggnaden av länsstyrelsernas kulturmiljöenheter skall göras upp.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord om reservation nr 10 angående länsstyrelsernas befattning med alkoholärenden. Att övervakningen av handel med alkoholdrycker bör ha en offensiv inriktning fanns med redan i 1977 års alkoholpolitiska beslut. Riksdagen har också beslutat att antalet handläggartjänster vid länsstyrelserna skall ökas från 27,5 till 45. De neddragningar som har skett vid landets länsstyrelser har tyvärr medfört att flera tjänster i dag är vakantsatta. Många av de handläggare som återfinns på länsstyrelserna har även andra arbetsuppgifter än de som hänförs till alkoholsidan. Följden har nu blivit att erforderlig kontroll av utskänkningstillstånden inte kan ske. Det är angeläget att länsstyrelsernas resurser disponeras så att man kan fullfölja riksdagens uppdrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1, 4, 8, 10 och 12 i bostadsutskottets betänkande nr 8.

Anf. 42 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Jag tänker fatta mig mycket kort efter den långa bostadsdebatten. Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 6, 9 och 13. De handlar om vpk:s motion om att man bör vara litet aktsam om kultur- och odlingslandskapet i Stockholms län.

Bakgrunden till motionen är den "golfiering" som nu är på väg i Stockholms län – ja, egentligen över hela landet. För inte så länge sedan kunde vi läsa i tidningen att 100 nya golfbanor planeras i Stockholms län.

Detta innebär en gigantisk omvandling av landskapet för ett ändamål som är ganska exklusivt och som bara en liten del av befolkningen har ekonomiska möjligheter att tillgodogöra sig. Odlingslandskapet går åt för detta. Därmed utestängs också det rörliga friluftslivet och de möjligheter som finns att vistas fritt och säkert i naturen.

Vi menar att detta är något som man måste uppmärksamma, och man måste se till att hålla utvecklingen på en någorlunda rimlig nivå. Om markägarna vet om att de kan få ut mycket mera för marken om de säljer till en golfklubb så finns det självfallet stora lockelser i det.

Utvecklingen är oroande. En systerson till mig från Norrland befinner sig nu nere i Stockholmstrakten med ett norrländskt skogsvägbyggerbolag. De schaktar för fullt i marken i Stockholm. Han säger att det här är det nya guldet för de norrländska anläggningsarbetarna. De tjänar mycket mer här nere än när de bygger skogsbilvägar.

Anf. 43 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Efter den långa föregående debatten vill också jag lugna kammarens ledamöter med beskedet att jag skall korta av mitt anförande.

I det betänkande som vi nu debatterar behandlas anslag till länsstyrelserna och vissa motioner i anslutning härtill. Bostadsutskottet tillstyrker regeringens förslag om anslag till länsstyrelserna. Samtliga motioner som behandlas i betänkandet avstyrks.

Till betänkandet har fogats 14 reservationer. Det föreligger inga större principiella meningsskiljaktigheter. Oppositionen vill först och främst att mera pengar skall anslås.

Den första reservationen gäller redovisningen i budgetpropositionen av personalförstärkningar till länsstyrelserna. I en motion begärs en redovisning av hur personalförstärkningarna inom miljövårdsarbetet skall fördelas på de olika länsstyrelserna. De 38 milj. kr. som man nu föreslår skall anvisas till länsstyrelserna har avvägts så att alla län ges en rimlig proportionell tilldelning. Utskottet lämnar i betänkandet vissa uppgifter om hur detta skall ske. Jag kan inte inse att en reservation därmed skulle vara nödvändig. Motionärerna har ju fått vad de önskar. Vi anser från majoritetens sida inte att ett uttalande i nuläget är påkallat. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 1.

Folkpartiet tar i reservation 2 upp frågan om en sådan ändring i länsstyrelseorganisationen att miljövårdsorganisationen mera kraftfullt skall kunna företräda miljövårdens intressen.

Herr talman! Det är också att notera att jordbruksutskottet i sitt yttrande till bostadsutskottet enhälligt anfört att det i länsstyrelseinstruktionen inte torde finnas hinder för länsstyrelserna att kraftfullt företräda naturvårdens intressen. Denna ståndpunkt står också folkpartiet bakom i jordbruksutskottet. För att ge ett råd vill jag säga att det hade varit förnuftigt om folkpartiet i bostadsutskottet följt sina partikamrater i jordbruksutskottet. Majoriteten menar att länsstyrelserna i dag har klara bestämmelser som framhäver naturvården och miljöskyddet.

Vi avvisar därför förslaget om förändring av länsstyrelsens instruktioner och arbetsordning. Jag yrkar avslag på reservation nr 2.

I reservation nr 3 framförs krav på prioritering av den s.k. gröna naturvården. Ytterligare 20 miljoner krävs av motionärerna. Vi delar den uppfattning som framförs i jordbruksutskottets yttrande. Här sker en rätt kraftigt upprustning och förstärkning som syftar till en effektiv och slagkraftig miljövårdsorganisation. Samtliga länsstyrelser har fått i uppdrag att senast den 1 maj 1989 till statens naturvårdsverk redovisa regionala miljövårdsanalyser. Naturvårdsverket skall därefter sammanställa och utvärdera dessa och senast den 15 september 1989 redovisa resultatet till regeringen. En särskild utredare har tillkallats för att se över naturvårdslagen. En översyn av miljölagstiftningen förbereds inom regeringskansliet. Dessa insatser överensstämmer också med riksdagens beslut om miljöpolitiken under våren 1988.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottsmajoriteten de av regeringen föreslagna resursförstärkningarna till länsstyrelserna och avstyrker reservationerna. Jag yrkar avslag på reservation nr 3.

De argument som jag nu anför är relevanta även för centerns reservation. I den är man litet blygsammare och föreslår 14,2 milj. kr. Jag yrkar avslag även på reservation 4.

Miljöpartiet de gröna vill gå ytterligare ett steg. De yrkar på 50 milj. kr., varav 20 milj. kr. är örönmärkta för de gröna naturområdena. Oppositionen vill alltså gå längre. Vi vill avvakta och avvisar därför även reservation nr 5.

Vänsterpartiet kommunisterna och miljöpartiet kräver i sin reservation nr 6 ett särskilt uttalande om åtgärder för att bevara ett småskaligt jordbruk i Stockholms närhet. Detta får, herr talman, i första hand ses som en kommunal angelägenhet. Det är kommunerna som med rättslig verkan reglerar markanvändningen. Med bl.a. denna motivering avvisar vi reservation nr 6.

I reservationerna nr 7 och 8 krävs ytterligare medel för tjänster för biträdande länsantikvarier i vissa län. Motionärerna har stöttat riksantikvarieämbetets lovvärda försök att få ytterligare medel. Kulturutskottet, som har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget, anför bl.a. följande: "Utskottet tillstyrker regeringens förslag att medel beräknas för tjänster för biträdande länsantikvarier i Södermanlands, Gotlands och Västerbottens län." Det är de prioriteringar man gör. Man anför vidare: "Utskottet anser sig kunna utgå från att den fortsatta utbyggnaden av länsstyrelsernas kulturmiljöenheter kommer att ske med utgångspunkt i de prioriteringar som görs i första hand av riksantikvarieämbetet. --- I enlighet med det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandena och tillstyrker propositionen i aktuell del." Inte heller vi från bostadsutskottet finner anledning att tillstyrka motionerna om ytterligare resurser till kulturmiljöenheter. Vi vill också fråga var pengarna skall tas. Motionärerna har inte föreslagit någon finansiering, och vi är inte beredda att föreslå ökade medel över budgeten. Regeringsförslaget tillstyrks. Jag yrkar avslag på reservationerna nr 7 och 8.

I reservation nr 9 vill man, i konsekvens med tidigare resonemang, ha 300 000 kr. för bevarande av odlingslandskapet i Stockholms län. Bedömningen av var de olika summorna skall sättas in får i vanlig ordning bedömas centralt av riksantikvarieämbetet i samråd med naturvårdssektorn. Jag yrkar avslag på reservation nr 9.

Slutligen till reservation nr 10. Centern vill att länsstyrelsepengarna skall fördelas så att inte befattningen med alkoholärenden hamnar i strykklass. Bostadsutskottet har tidigare år behandlat en liknande framställan. Utskottet anförde även då att verksamheten vid länsstyrelserna naturligtvis måste dimensioneras och bedrivas på ett sådant sätt att lagar och förordningar kan följas. Det bör delegeras till resp. länsstyrelse att besluta vilka tjänster inom styrelsen som skall hållas vakanta. Vi avstyrker även nu denna motion.

Reservationerna 11, 12, 13 och 14 är följdreservationer. För säkerhets skull och för formens skull yrkar jag avslag även på dessa reservationer och i övrigt bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr talman! Jag har varit föredömligt kortfattat i min föredragning. Jag yrkar avslag på samtliga reservationer.

Anf. 44 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Vi i folkpartiet hävdar både i jordbruksutskottet och i denna fråga att det inte finns några hinder för miljövårdsenheterna att företräda miljöintressena. Självfallet finns det inte det. Det ingår i instruktionen för deras arbete att de skall hävda dessa. Här gäller det för Magnus Persson att läsa vad som faktiskt står i vår reservation. Där står att man "mera kraftfullt" skall kunna hävda miljöintressena. Vi utgår här från de motstridiga intressen som faktiskt föreligger och som skall prövas av de olika myndigheterna. Här gäller det att verkligen läsa rätt. Det handlar alltså om att skapa möjligheter för miljövårdsenheterna att agera på ett mera kraftfullt sätt.

När det gäller den andra reservationen, reservation 3, måste jag fråga Magnus Persson: Vad gjorde regeringen när larmen gick påsken 1987, när det gällde anslagen till naturvårdsenheterna, som de hette? Redovisa det, Magnus Persson! Vad svarade regeringen i november 1987? Redovisa det, Magnus Persson! Vad säger socialdemokraterna i dag till länsstyrelsernas miljövårdsenheter? Jag tyckte mig ändå höra att vi var överens och att också Magnus Perssons parti anser att det är viktigt att miljövårdsenheterna utför sitt arbete. I förra veckan, i onsdags, lade vi tillsammans på miljövårdsenheterna ytterligare ett antal arbetsuppgifter, väl avvägda, som många av oss stod bakom. Vad svarar Magnus Persson miljövårdsenheterna i dag, om man inte vill anslå de behövliga pengarna?

När det så gäller kulturmiljövärden fick vi svaret att majoriteten i utskottet inte gör samma bedömning som riksantikvarieämbetet. Min fråga måste då bli: Varför det då? Vi fick inget svar på vilken avvägning majoriteten gör.

Herr talman! På slutet kom det ett ganska billigt knep från Magnus Persson. Han frågar: Var skall pengarna tas? Här talar Magnus Persson mot bättre vetande. Folkpartiet har i sitt budgetalternativ till fullo finansierat varje åtgärd, även när det gäller miljövårdens område och anslagen till länsstyrelserna. Men Magnus Persson kanske inte läser andras motioner utan bara regeringens proposition, och då stämmer inte verklighetsbilden.

Anf. 45 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Länsstyrelsernas tvåprocentiga nerdragningar under ett antal år har naturligtvis satt sina spår. Det framgår klart när man läser remissyttrandena över länsstyrelsernas anslagsframställningar. Som exempel

kan jag nämna riksantikvarieämbetet, som finner det nödvändigt att tjänster för biträdande länsantikvarier snarast inrättas vid samtliga länsstyrelser där sådana tjänster saknas. Det är bl.a. med detta som grund som vi från centerpartiets sida ställer krav på fortsatt utbyggnad av länsstyrelsernas kulturmiljövårdsenheter.

Det borde vara en strävan från regeringen att oppositionen ges möjligheter att bedöma regeringens förslag till riksdagen. Hade detta skett i fråga om de förslag vi nu behandlar, hade med all säkerhet reservationerna kunnat vara mera precisa eller t.o.m. kunnat undvikas. Det finns anledning att påminna socialdemokraternas företrädare om att bostadsutskottet så sent som hösten 1986 erinrade regeringen om vikten av riksdagsordningens regler när det gäller den information som anslagspropositioner bör innehålla. Det finns med utgångspunkt i årets budgetproposition all anledning att upprepa dessa regler.

Anf. 46 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan mycket kort till folkpartiets representant säga att det sker en upprustning av just miljövårdsenheterna. Jag tycker att man kan vara litet generös i den sista timmen och säga det. Det sker en utbyggnad, en förstärkning. Om jag ser till mitt län får miljövårdsenheten där betydligt större lokaler, bättre resurser osv. Detta har föregåtts av en utredning. En successiv förstärkning kommer att ske på detta område, och det är till allas bättnad.

Till centerns representant vill jag säga följande. Det är klart att riksantikvarieämbetet som central myndighet har att hävda sina intressen. Det blir ibland en konflikt, t. ex. när riksantikvarieämbetet och naturvårdsverket äskar anslag. Men någon skall ändå betala detta. Summan av kardemumman är att vi måste se till att det finns medel för att balansera en budget. Vi har här från majoritetens sida sagt att man får avvakta en successiv förstärkning av både miljövårdsenheterna och riksantikvariesidan.

Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 47 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Nu skall vi helt plötsligt vara generösa. Jag är gärna generös och säger att det som sker är till allas bättnad. Det stämmer nog. Men frågan är: Sker det tillräckligt, med hänsyn till de arbetsuppgifter vi faktiskt har lagt på miljövårdsenheterna? Vi har gemensamt lagt på dem dessa uppgifter. Det finns här en stor diskrepans mellan de resurser miljövårdsenheterna får för att utföra det arbete vi har sagt att de skall utföra och de resurser de faktiskt behöver för detta. Det är de resurserna vi i folkpartiet vill ge den gröna miljövården, för att den skall kunna hävda sig när intressena står mot varandra och den gröna miljövården i stor utsträckning hamnar på undantag.

Jag fick inte något riktigt svar på frågan vad Magnus Persson i dag säger till länsstyrelsernas miljövårdsenheter. Är det att vi skall vara glada därför att det lilla som ändå sker är till allas bättnad? Det är ett mycket tunt svar.

Jag fick heller inget särskilt bra svar, egentligen inget svar alls, när det

gällde frågan om kulturen. Vad är det för avvägning socialdemokraterna gör i fråga om kulturen? Är det kanske bara så att det är pengarna som styr? Det verkar så.

Riksantikvarieämbetet, som är den myndighet som självfallet har den bästa insynen och kunskapen i det här fallet, har ju gjort en prioritering och angett de aktuella länen. Riksantikvarieämbetet har dessutom hävdad att detta är något som vi måste skapa resurser till. Magnus Persson säger nej till detta, och sedan blir det inget mer.

Vad är anledningen till att man inte gör mer? Det skulle vara mycket intressant både för dem som ähör denna sena kammardebatt och framför allt för dem som på det lokala planet är engagerade i de här frågorna att få ett svar på den frågan. Det återstår ännu för socialdemokraterna att besvara den.

Anf. 48 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag möter många glada killar och tjejer på naturvårdsenheterna. De har fått en rätt kraftig förstärkning, och de kommer även framdeles att få en sådan förstärkning. Jag vet att den avvägning som har gjorts när det gäller resursförstärkningarna till länsstyrelserna skett i samråd med den personal som arbetar på miljövårdsenheterna. Där anser man att det har gjorts en ganska hygglig bedömning. Den bedömningen får nu gälla.

Sedan till frågan om hur en avvägning skall ske när det gäller de län som prioriterats av riksantikvarieämbetet. Det är en rad komponenter som måste vägas in, men till syvende och sist måste någon säga: Här lägger vi resurserna, och vi gör en uppbyggnad av organisationen i vissa län – en del län vinner och en del län förlorar. Jag vill än en gång påminna om frågan: Var skall pengarna tas? Motionärerna redovisar icke på något sätt hur finansieringen skall ske.

Anf. 49 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag vill för miljöpartiets del, med hänvisning till reservation 5 i betänkandet, i första hand ta upp frågan om förstärkningar av länsstyrelsernas resurser för bl.a. prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen.

Det är glädjande att regeringen har satsat på en förstärkning, men det är synd att man inte har satsat tillräckligt. Naturskyddsföreningen har för naturens räkning krävt två tjänster per länsstyrelse för den s.k. gröna naturvården. Vi från miljöpartiets sida ställer oss bakom det kravet. Redan detta kräver en förstärkning med 20 milj. kr., men vi menar att det dessutom behöver tillföras ytterligare tjänster på naturvårdsenheterna. Vi har därför yrkat på ett anslag om 50 milj. kr. utöver regeringens förslag. Det är ganska lätt att förstå att det här finns ett stort behov som det är bäst att tillgodose nu, innan behovet växer sig ännu större, eftersom det då blir ännu dyrare att tillgodose, på många plan – inte bara i pengar räknat. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 5.

Det är viktigt att bevara ett småskaligt jordbruk i Stockholms närhet. Det gäller för övrigt naturligtvis också i hela Sverige, men reservationen i fråga gäller det småskaliga jordbruket i Stockholmsområdet. Man kan inte säga att den här frågan skall överlätas till kommunerna. Det är fråga om kommuner som i de överhettade områdena visat sig handla kortsiktigt och som inte förstått att den materiella tillväxtens tidevarv lider mot sitt slut, samtidigt

som vi alla lider av sviterna efter att den materiella tillväxten pågått så länge.

Miljöpartiet har engagerat sig för en minskad sårbarhet i Sverige, bl.a. genom att satsa på kärngårdar. Genom att stödja småskalig odling kan man få utrymme för t.ex. kärngårdar, där kunskapen om småskalig odling och djurhållning kan hållas levande och spridas till intresserade. Detta är också viktigt från civilförvarssynpunkt. Jag yrkar bifall till reservation 6 samt i övrigt också till reservationerna 9 och 14.

Anf. 50 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Av debatten i detta ämne här i kväll har framgått två saker: dels att miljövårdsenheternas personal på länsstyrelserna skulle vara glada och att de anser att avvägningen när det gäller de resurser de fått är bra, dels att socialdemokraterna – eller i varje fall regeringens företrädare här i kammaren – inte fått klart för sig hur de extra tillskott som oppositionen anser nödvändiga skall finansieras. Jag vill, herr talman, med anledning av detta göra några klarlägganden.

Det är möjligt att regeringens företrädare kan finna människor på miljövårdsenheterna som uppskattar de tillägg de har fått och kan få och att dessa personer anser sig vara nöjda med avvägningen när det gäller till vilka ändamål pengarna skall gå. Men frågan är om de är nöjda när det gäller den stora avvägning vi har att göra här i riksdagen, nämligen mellan naturvårdens intressen som sådana och andra angelägna uppgifter i samhället. Det finns naturligtvis inte någon grund för en sådan förnöjsamhet när det nu visar sig att vi lägger betydligt större arbetsuppgifter på miljövårdsenheterna än vad de får resurser till. Jag vill i detta sammanhang klargöra att folkpartiet har föreslagit att ytterligare 20 milj. kr. anslås till detta ändamål. Folkpartiet har också under en lång period anvisat den väg som regeringen så småningom, dock alltför sent, tvingats gå.

När det gäller finansieringen av folkpartiets förslag vill jag mycket tydligt klargöra att vi fullt ut har finansierat samtliga våra förslag i de ärenden som behandlas här i riksdagen, vilket också framgår av folkpartiets kompletta budgetalternativ. Detta gäller självfallet också det ärende som nu är för handen. Dels är det fråga om anslaget till miljövårdsenheterna, dels det anslag som vi i folkpartiet anser nödvändigt för att fullfölja riksantikvarieämbetets prioriteringar när det gäller länsantikvarieämbetena.

Anf. 51 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att folkpartiets representant är litet gnällig i den här debatten. Det måste göras en avvägning, och den avvägningen har skett i regeringskansliet. Den avvägningen står jag bakom såsom regeringspartiets representant. Faktum är att det sker en successiv utbyggnad i just de här delarna. Det är bara att konstatera att oppositionen vill gå fram snabbare. Det är oppositionens uppenbara skyldighet att lägga fram sådana förslag och det har man gjort. Men i det finansieringsalternativ som folkpartiet i stort presenterar är inte de 20 milj. kr. till förstärkning av länsstyrelseanslaget redovisade. Man måste ha ett heltäckande budgetalternativ, men det är kanske i det avseendet som man halkar efter litet.

Det finns säkert också en del surmulna människor som jobbar på

naturvårdsenheterna, men den reaktion jag har mött från mitt hemlän är mycket positiv. Man anser att man har fått betydligt bättre resurser och personalförstärkningar, och man ser framtiden an med tillförsikt.

Anf. 52 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Om det vore så väl att de avvägningar som regeringen gör i dessa frågor och som den har gjort under årens lopp hade varit de riktiga, då skulle vi faktiskt ha mycket mycket mindre miljöproblem i dag. Det är av avgörande betydelse för Sveriges framtida miljö och naturresurser att insikten om att socialdemokraterna har satsat för litet sprider sig alltmer och att man måste satsa mer efter vad naturen faktiskt kräver.

Jag vill också säga att vi har lagt fram ett budgetalternativ där vi har täckt de kostnader som det här gäller.

Anf. 53 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Avvägningen har skett i regeringskansliet, säger Magnus Persson. Däremot talar han inte om hur den har gått till. Vad är det för någonting som talar för det ena ändamålet och inte för det andra? Detta får vi inget svar på. Det verkar snarare som att Magnus Persson enbart är regeringens megafon i detta meningsutbyte, där vi faktiskt kunde var konstruktiva och komma framåt och också se till naturvårdens intressen.

Då säger Magnus Persson att det är oppositionens skyldighet att opponera. Ja, men har inte regeringen någon annan skyldighet än att säga nej till alla goda förslag? Det är min uppfattning att regeringen faktiskt har en skyldighet att också göra avvägningar som kan stå sig fullt ut.

Man behöver inte alls vara surmulen ute på naturvårdsenheterna bara därför att man har uppfattningen att man faktiskt måste ha tillräckliga resurser för att kunna utföra det arbete som riksdagen och regeringen har ålagt naturvårdsenheterna. Tvärtom är det att vara konstruktiv. Jag har sällan träffat surmulna människor ute på naturvårdsenheterna. Men det är en annan sak än att säga att man är glad åt regeringens politik.

Till slut säger Magnus Persson om budgetalternativet att det kanske kan halka till. Det halkar inte alls. Här var det snarare Magnus Persson som halkade med sin tunga och på ett bananskal. Varje liten och stor budgetpost i folkpartiets anslagsförslag är fullt ut finansierad. Detta gäller det här anslaget och varje annat anslag. Inte i någon fråga, ens när det gäller avvägningar mellan olika sektorer i samhället, finns det något glapp. Varje krona, även dessa 20 miljoner till länsstyrelsernas miljövårdsenheter, är finansierad fullt ut.

Anf. 54 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag får undervisa Anders Castberger litet i riksdagsordningen. Om jag säger att avvägning har gjorts i departementet och regeringskansliet, så har det gjorts en rimlig bedömning. Den ställer vi upp på.

Sedan kanske vi skall tala litet tyst om att folkpartiet alltid har kunnat finansiera sina alternativ. Det finns olika sifferkombinationer, där det nog finns vissa frågetecken. Man skall inte vara alltför kategorisk i sin bedömning och undervisning i parlamentet. Anders Castberger kanske skall titta litet på

det siffermaterial som finns. Då kanske han finner att allting inte stämmer riktigt så väl.

Herr talman! Jag kan säga, precis som Anders Castberger, att jag har mött rätt glada både flickor och pojkar på naturvårdsenheterna. Självfallet är vi framdeles beredda att satsa på naturvårdsenheterna. Men nu vill vi ha en central bedömning, som i första hand naturvårdsverket får göra och komma till regeringen med. Sedan får vi diskutera frågan i ett kommande budgetläge.

Anf. 55 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Jag inser att jag, med mina få år här i riksdagen, jämfört med Magnus Perssons många år, naturligtvis inte kan känna till alla riksdagsordningens formuleringar. Men jag har svårt att tro att de är så utformade, att varje avvägning som regeringen gör och skall göra är rimlig, som Magnus Persson sade, att det föreskrivs i riksdagsordningen att regeringens avvägning automatiskt är rimlig. Nej, trots mitt ringa antal år i riksdagen vill jag skarpt protestera mot en sådan tolkning av riksdagsordningen.

Sedan vill jag fråga Magnus Persson när det gäller budgetfrågan: Vilka frågetecken finns det? Finns det verkligen några exempel som Magnus Persson kan plocka fram? Var det inte så att finansutskottet faktiskt gav högsta betyg till det budgetalternativ som folkpartiet lade fram, med full finansiering på varje post och inte några små krumbukter, som Magnus Persson antydde? Men sådana kanske är så vanliga i regeringskansliet med olika dubbelräkningar att Magnus Persson möjligen inte minns vilket budgetalternativ han har läst.

Anf. 56 KRISTER SKÄNBERG (mp):

Herr talman! Det rör sig här om ganska små belopp totalt sett jämfört med vad som satsas på mycket annat. Jag är övertygad om att den ökade satsning på naturvårdsenheterna som flera partier här vill göra verkligen är en mycket viktig investering i framtiden.

Det låter litet övermaga att säga att bedömningen nu är gjord och att den därmed är rätt. Att den är gjord kan jag förstå. Huruvida vi tycker den är rätt skall vi rösta om. Där kommer vi från miljöpartiet att i första hand rösta på vårt eget alternativ och sedan successivt på varje tänkbar förstärkning. Vi hoppas att vi får alla andra med oss, så att vi även på denna punkt kan se till att beslutet blir bättre än enligt regeringens förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

13 § Kammarerna beslöt kl. 17.46 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

14 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

Vissa anslag inom industridepartementets område

Anf. 57 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 22 är egentligen en sammanställning över ett ganska stort antal olika motioner som behandlar ett antal olika anslagsyrkanden inom industridepartementets område. Som man kan se av de reservationer som är fogade till betänkandet har de mest udda områden behandlats. I motionerna finns dock ett antal näringspolitiska motiveringar för de slutsatser som man har kommit fram till om anslagsyrkandena. Jag hade tänkt att inleda med dessa.

Det går i dag en ganska stark marknadsekonomisk strömning över hela världen. Det är inte bara i Sverige vi börjar tala mer och mer om marknadsekonomi och mer och mer kan känna tillfredsställelse över att vi följer upp gamla moderata marknadsekonomiska tankegångar och filosofier. I hela Västeuropa, i hela världen har marknadsekonomi en skördetid, där fler och fler länder går över till ekonomier styrda av marknaden i stället för att vara styrda av politiska beslut eller olika typer av planhushållningar.

Det är ingen tillfällighet att länder som det socialistiska Burma, det kommunistiska Kina, Ungern, Sovjet och många fler stater har börjat få allt större inslag av marknadsekonomi och fri företagsamhet i ekonomin. Detta bygger naturligtvis på att många av de stater, även u-länder, som har anammat ett system av marknadsekonomi och fri företagsamhet har haft en utomordentligt stark och snabb ekonomisk utveckling, som har gjort att människorna i dessa länder fått en hög välbästandstillväxt under de senaste årtiondena. Vi har själva i näringsutskottet haft förmånen att besöka länder som t.ex. Singapore, Malaysia, Sydkorea och många andra länder, som bara för några årtionden sedan hade en utomordentligt svag ekonomi men som i dag har en mycket snabb expansiv ekonomi och där även välfärden stegvis börjar komma de stora mängderna människor till godo i form av höjd levnadsstandard.

Vi moderater menar att marknadsekonomi är framtidens ekonomiska system. Det är den som har visat sig vara mest effektiv för att kunna ta till vara de möjligheter som finns i samhället att effektivt kunna producera de varor och tjänster som människor efterfrågar och har behov av. Det är fri företagsamhet i öppen konkurrens mellan olika företagsformer, oavsett om det är privata, kooperativa, statliga eller andra typer av företagsbildningar, som skall bevisa att det är de företagen som är bäst skickade att kunna producera de varor som människor vill ha till det lägsta priset och bästa distributionssättet. Det här systemet förutsätter näringsfrihet, dvs. att alla har möjlighet att kunna konkurrera och starta företag inom de ramar som samhället ställer upp. Detta förutsätter äganderätt, dvs. att alla har rätt att äga det man producerar och det man skapar och har möjligheter att driva på denna fria ekonomi.

Men skall man ha en marknadsekonomi gäller också att politikerna i samhället, oavsett partifärg, försöker hålla fingrarna i styr. Det gäller att agera med generella medel, dvs. att med generella medel kunna stimulera ekonomin i stället för att gå in med alltför mycket politiska detaljstyrningar. Vi har färsk erfarenheter från tidigare år i Sverige av stora politiska ingripanden, regleringar, industristödspolitik och ganska godtyckliga insatser från regeringens och riksdagens sida. Men alla har sett att resultaten vi fick av den politiken inte var särskilt tillfredsställande. Det är därför med desto större glädje vi kan se uppslutningen omkring de generella ekonomisk-politiska och näringspolitiska metoder som alltmer börjar komma i dagen i Sverige.

Vi moderater ser därför anslutningen och närmandet till den europeiska gemenskapen som en utomordentligt viktig generell insats för att riva tullhinder, öka rörligheten av kapital, människor, företag, varor och tjänster över gränserna. Det är en generell åtgärd som vi tror är det viktigaste och mest dramatiska som kommer att ske de kommande åren i Sverige och Europa och som är oerhört betydelsefull för den kommande välståndsutvecklingen. Vi ser också energipolitiken som central och viktig, dvs. att man får en energipolitik där vi kan konkurrera med effektiva och konkurrenskraftiga priser och med en god tillgång på energi som är jämförbar med vad som gäller i våra grannländer. Samma sak gäller skatterna, dvs. att vi ser till att vi får ett skattesystem med ett skattetryck som är jämförbart med andra länders och konkurrenskraftigt i förhållande till de länder som vi konkurrerar med.

Men vi medger gärna att det kan behövas särskilda insatser för en del av åtgärderna. Detta gäller framför allt småföretagandet. Man måste försöka se till att små och nya företag får likvärdiga villkor med vad stora företag får. Små företag har mindre resurser och har mindre möjligheter att specialisera sig och kunna klara många av de pålagor samhället lägger på företagen. Vi är gärna med på forskning och utveckling och att försöka stimulera framtagandet av spetsteknologi. Att försöka få någon form av regional balans i landet kan innebära ingripanden och särskilda åtgärder, även om dessa bör vara av så generell natur som möjligt.

Man kan enkelt konstatera att det i de reservationer som är fogade till betänkandet finns ett antal detaljståndpunkter i anslutning till anslagsäskandet. I reservation 1 angående statens industriverks förvaltningskostnader menar vi moderater att det finns anledning att se över formerna för statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling och vad som görs i branschorganisationerna i resp. bransch. Vi har en klar uppfattning om att det här utförs mycket dubbelarbete, och vi tycker att mer och mer borde föras över till styrelsen för teknisk utveckling och de frivilliga branschorganisationerna. Men det finns anledning att man i en särskild utredning tittar närmare på detta.

När det gäller utvecklingsfonderna, som framför allt skall hjälpa de mindre och medelstora företagen att komma i gång och få likvärdiga arbetsvillkor som de större företagen, tycker vi att det är viktigt att fonderna inte leker bank. Det finns i dag en ganska god tillgång på riskkapital, och vi tycker att utvecklingsfonderna skall koncentrera sig på att stötta och hjälpa nyföretagandet i samhället i stället för att mer eller mindre hjälpa i första hand redan

etablerade företag. Vi tycker också att det är viktigt, inte minst med tanke på debatten om kvinnligt företagande och övergången till mer tjänsteverksamhet, att man breddar utvecklingsfondernas målgrupp till att inte bara innefatta industriföretag utan även ta in service- och tjänsteföretag. Många av problemen vid nystartande av företag finns just här.

I reservation 9 anser vi att Centrala hantverksrådet skulle kunna få medel direkt ur statsbudgeten i stället för att vara hänvisade till att gå över statens industriverk. Vi tycker att en direkt styrning av pengar till en organisation blir effektivare, i synnerhet som det statliga verket har en så vid arbetsuppgift och är koncentrerat på andra uppgifter.

I reservation 15 anser vi att förmånlig kreditgivning till u-länder inte skall gå över industrianslaget. Det är en biståndsfråga. Vi tycker att det är en normal utveckling att detta skall redovisas på rätt ställe.

Vi har även ett par reservationer om europeiskt rymdsamarbete och Tele-X-projektet. Vi menar att det europeiska rymdsamarbetet ur svensk synvinkel är mycket viktigt. Det är viktigt att Sverige är med och ökar sin andel, framför allt att Sverige är delaktigt med åtminstone 1 % i det s.k. Columbusprojektet. Orsaken är att vi tycker detta är en spetsteknologi där det kommer fram mycket av nytt tekniskt kunnande och vetande som kommer den svenska industrin och den svenska välfärden till godo. Dessutom tycker vi att det är fråga om en förhållandevis billig penning. Det är en mål- och resultatinkriktad verksamhet, eftersom man på detta sätt får vara med i kunskapsuppbyggnaden.

När det gäller Tele-X-projektet anser vi att det är rimligt att man försöker privatisera detta projekt så mycket som möjligt – bl.a. för att kunna finansiera de satsningar som det är angeläget att göra vad gäller rymdsamarbetet och rymdteknologin.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga reservationer med moderat inslag.

Anf. 58 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Hela Västeuropa står inför en stor omdaning och förändring. Trots att Sverige inte är medlem i EG är frågan om den europeiska gemenskapen en fråga som i hög grad påverkar vårt land i många avseenden – inte minst när det gäller svenskt näringsliv.

Arbetet inom EG med att bilda en gemensam inre marknad berör i högsta grad de svenska företagen. Det skulle slå hårt mot svenskt näringsliv om det på den västeuropeiska marknaden skulle behöva kämpa på sämre villkor än sina EG-konkurrenter.

Inom storföretagen pågår en strukturering för att man på olika sätt skall kunna skaffa sig tillgång till EG-marknaden i ett läge där Sveriges framtida förhållande till EG ter sig osäkert. För småföretagaren är det svårare, och därför är Sveriges relationer till EG av särskild betydelse för småföretagarna. Ett nära EG-samarbete är viktigt.

De svenska storföretagen växer betydligt mer utomlands än de gör i Sverige. Det är numera vanligt att man i samtal med ledare för större företag får höra: Ja, vi kommer att vara Sverige trogna och förbli ett svenskt företag. Men den expansion som sker den sker ute i Europa.

Det är exportindustrin som utgör grunden för en ekonomi i balans. Vår import måste betalas med det överskott som exporten ger. Därför finns det en risk med att dagens svenska storföretag expanderar genom företagsköp och utbyggnad i utlandet. Det finns en risk för att deras långsiktiga betydelse för svensk export och bytesbalans kommer att avta.

Det skulle vara – ja, det *är* – en mycket olycklig utveckling. Europeiska gemenskapen har oerhört stor betydelse för vårt näringsliv. Osäkerheten om hur nära Sverige knyts till EG och hur tillgänglig marknaden där blir för våra hemmaföretag är orsaken till garderingen. Det är naturligt och nödvändigt att våra storföretag, vars produktion huvudsakligen går på export, ser till att de är med i konkurrensen med de andra handelsjättarna – USA och Japan – och inte hamnar på åskådarplats.

Men utflyttningen och investeringarna i Europa när det gäller svenska företag är mycket bekymmersamma för den framtida näringslivsbilden i Sverige. Det finns en risk för en urholkning i vår företagsflora som i nästa steg drabbar de små och medelstora företagen – särskilt underleverantörerna.

Ja, herr talman, det kan synas en smula långsökt att vid behandlingen av dagens betänkanden från näringsutskottet ta upp en så vid fråga som frågan om den europeiska gemenskapen. Men mot bakgrund av att det nu kommer en rad betänkanden från näringsutskottet som i år är något korthuggna och som enbart handlar om vissa anslag inom några departement finner jag att det finns anledning att inledningsvis skissa den bakgrundsbild som gäller.

Till denna bakgrundsbild hör också lönsamhet och tillväxt inom vårt näringsliv. De svenska företagens lönsamhet har ökat, men inte tillräckligt mycket. Trots en mycket uthållig högkonjunktur har Sverige låg ekonomisk tillväxt. Det blir en underkänd politik som förenar högkonjunktur med låg tillväxt.

De svenska företagens vinster är i flera avseenden otillräckliga. Enligt Näringslivets ekonomifakta är det endast 3 av 17 OECD-länder som under perioden 1973–1987 har uppvisat en lägre avkastning på materiellt kapital än Sverige. Enligt OECD:s prognoser kommer lönsamheten – relativt sett – att ytterligare försämrats i Sverige åren 1988–1990. Vi kommer att hamna näst sist på listan när det gäller att uppvisa avkastning.

För att förtydliga den ganska dystra bilden ytterligare kan jag säga att det har visat sig att en växande del av vinsterna genereras i utlandet. I de tio största industriföretagen kommer mer än hälften av vinsterna från verksamhet i andra länder. Sammanlagt utgör dessa vinster en tredjedel av de svenska industriföretagens totala vinst, både i Sverige och i utlandet.

Slutsatsen av detta måste bli att det är den långa högkonjunkturen som utgör grunden för näringslivssituationen i hela industrivärlden, och ofta utmålats den av den svenska regeringen som ett bevis på en storartad politik. När man börjar syna denna och jämföra med företagsutveckling i andra industriländer finner man att Sverige faktiskt ligger ganska risigt till.

Vi i folkpartiet tycker att socialdemokraterna har en alldeles för stor tilltro till statliga stöd och styrningar i näringslivet liksom till alla möjliga fonder och institut. Det är inte regeringsbeslut i varje enskilt fall som skapar incitament i företagsvärlden. De har i stället en bromsande effekt. Det vore bättre att se till att det blir fler möjligheter till lokalt och personligt bestämmande och

även att stimulera skattemässigt. Det måste ju löna sig att arbeta både för företagaren och för den anställde.

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 22 finns det ett antal reservationer där frågor tas upp som har varit föremål för debatt här i kammaren även tidigare år. Det är kända ståndpunkter, och våra uppfattningar kvarstår om t.ex. lägre anslag till statens industriverk. Dessutom behöver vi faktiskt få en översyn för att möjliggöra en så effektiv verksamhet som möjligt i industriverket. Det handlar också om att få till stånd en ändring av utvecklingsfonderna. Vi vill bredda målgrupperna i det avseendet till att omfatta även servicesektorn. Vi vill också ha en bättre utveckling av småföretagen och en ökad satsning på rymdverksamheten. Om Sverige inte kommer med i Columbusprojektet, riskerar vi – som vi i folkpartiet ser saken – att gå miste om en stor del av de investeringar som andra länder gör här. Dessutom vill vi ha en utförsäljning av Tele-X-satelliten.

Ja, det var något om reservationerna. Jag skall inte upprepa detaljerna i dessa. Jag tycker att det är viktigare att tala om de mera översiktliga näringslivsfrågor som jag här har berört.

Avslutningsvis vill jag bara säga att jag tror att den djupare behandling av hemslöjden som utskottet har gjort i år varit nyttig både för oss utskottsledamöter och, förhoppningsvis, för svensk hemslöjd. En kulturell och ideologiskt djupt förankrad folkrörelse som hemslöjden har så att säga kommit på tvärs med statens förlängda arm, som man funnit vara en mästrande makthavare. Vi kan bara hoppas att den utvärdering som vi föreslår att regeringen skall göra kan leda till en verksamhet som både stimulerar slöjdens ursprunglighet och skapar ekonomisk bäring.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i betänkandet som folkpartiet står bakom.

Anf. 59 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! För att bli framgångsrik måste näringspolitiken omfatta flera olika samhällssektorer och politiska områden – t.ex. skatte- och avgiftspolitik, kommunikationer, forskning och utbildning.

Men det betänkande som vi nu behandlar ger inte en fullständig bild av näringspolitiken. Här handlar det endast om några pusselbitar och anslag.

Inledningsvis vill jag beröra den allmänna inriktningen av näringspolitiken som vi i centern ser denna. Målet för näringspolitiken måste enligt vår uppfattning vara ett starkt näringsliv som ger hög sysselsättning, anställningstrygghet och resurser för välfärdsutveckling över hela landet. Därför behövs det en kraftfull satsning på nyetablering och på de mindre företagen.

För att kunna möta den internationella konkurrensen måste näringslivets utveckling av produktion med högt kunskapsinnehåll stimuleras. Därför är det viktigt med ett aktivt svenskt engagemang i de många olika europeiska forsknings- och utvecklingsprojekten. Statens bidrag för att stimulera forskningssamarbete måste uppgå till belopp som är jämförbara med dem som småföretag inom EG kan få.

Det gäller t.ex. inom rymdtekniken, som är en viktig del av forskningssamarbetet, och det europeiska rymdsamarbetet, där vi önskar att regeringen visar större intresse. Sveriges möjligheter att följa med i den industriella

utvecklingen på rymdområdet hotar att försämrans genom regeringens passivitet. Detta skulle långsiktigt få negativa konsekvenser för svensk industri och inte minst för Kirunaregionen. Genom att det svenska engagemanget i ESA ökar – som vi har föreslagit från centern, folkpartiet och moderaterna – skulle goda förutsättningar skapas för utvecklingen av rymdtekniken i Kiruna. Det är dags att socialdemokraterna inser detta.

Ett starkt näringsliv förutsätter både stora och små företag. De mindre företagen har särskilt stor betydelse för näringslivets förnyelse och långsiktiga tillväxt. De har bättre förmåga att anpassa sig vid konjunkturväxlingar och bidrar till att göra hela samhällsekonomin mindre sårbar.

Åtgärder för att stimulera nyföretagandet måste ingå som en viktig del i närings- och industripolitiken, likaså teknikutveckling.

Det är ofta inom småföretagen som nya produkter och affärsidéer växer fram, vilket skapar förutsättningar för industriell förnyelse. Det är bl.a. mot denna bakgrund som vi vill öka anslagen till småföretagsutveckling och stärka utvecklingsfondernas roll samt vidga fondernas målgrupp.

De senaste årens utveckling har inneburit stora förändringar inom näringslivet med en ökad förmögenhetstillväxt för många företag. Tidigare ekonomiskt starka företag, finansiella institutioner och stora aktieägare har kunnat förstärka sin ställning. Maktkoncentrationen har ökat.

Det är anmärkningsvärt hur passiva socialdemokraterna har varit inför den ökade makt- och ägarkoncentrationen inom näringslivet och att de har gjort så litet för att motverka den, för att främja nyetableringen och stimulera småföretagsutvecklingen. Jag vill fråga Åke Wictorsson: Vad beror det på att ni så stillatigande tycks acceptera den kraftigt ökade koncentrationen i näringslivet?

För att motverka maktkoncentrationen och balansera beroendet av några stora och starkt utlandsorienterade företag är det viktigt att få en positiv småföretagsutveckling. De mindre företagen måste främjas i förhållande till de stora. Kort sagt: det behöver skapas en gräddfil för småföretagen.

Utvecklingsfonderna, som inrättades 1978, har spelat en stor och viktig roll för småföretagsutvecklingen. Fonderna är det mest operativa näringspolitiska instrumentet på regional nivå.

Fondernas målgrupp bör dock vidgas från att, som nu, främst utgöras av tillverkningsföretagen till att även omfatta service- och tjänstesektorn. Tidigare talare har också tagit upp detta. På det sättet skulle också de kvinnor som driver tjänste- och serviceföretag ha möjlighet att i större utsträckning än för närvarande få del av utvecklingsfondernas tjänster. Detta är viktigt, inte minst i de regioner i landet som har behov av fler företag. Med nuvarande system finns det en risk för att kvinnors företagande blir missgynnade.

Utvecklingsfonderna bör också få ekonomiska möjligheter att stödja satsningar på energi- och miljöinvesteringar samt teknikutveckling inom den sektorn. De socialdemokratiska regeringarna har inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att stimulera teknikutvecklingen inom energi- och miljöområdet. Det är allvarligt, eftersom det är ett viktigt utvecklingsområde.

Genom särskilda resurser till utvecklingsfonderna, som vi föreslår, kan småföretagens innovationsförmåga stimuleras inom dessa sektorer. Fonder-

na bör få besluta om projektstöd inom en ram på 20 milj. kr. Därför föreslår vi att anslaget till småföretagsutveckling räknas upp.

Vi föreslår också att de medel som industriverket, SIND, disponerar för nyetableringsinsatser skall fördelas direkt till utvecklingsfonderna. All erfarenhet visar att arbetet med att främja nyföretagandet bedrivs effektivare på länsnivå än från ett statligt verk på Liljeholmen i Stockholm.

Teknisk forskning och utveckling har stor betydelse för den industriella utvecklingen och förnyelsen. Småföretagen måste därför få möjlighet att delta i intressanta forsknings- och teknikprojekt.

Riksdagen beslutade 1987 om ett treårigt program för forskning och utveckling. Informationsteknologin blev ett prioriterat område. Då inleddes ett delprogram, IT 4, för industriell utveckling i samverkan mellan staten och industriföretag i syfte att vidmakthålla den informationsteknologiska kompetensen.

IT 4-programmet tycks nu ha blivit en ny storsatsning på storföretagen. Genom det ramavtal som regeringen har ingått med fem stora industriföretag regleras formerna för utvecklingsprogrammets genomförande. Därmed fick de nyckeln till kassaskåpet. Det bevisas av att mer än 90 % av anslagen går till projekt där några av Sveriges största företag är huvudintressenter. Därför kan man tala om en "skatteåterbäring" till storföretagen.

Småföretagen är i praktiken utestängda från IT 4-programmet. Det är allvarligt. Med hänsyn till den inriktning som IT 4-programmet hittills har fått är det motiverat att anslå särskilda medel så att småföretagen också får möjlighet att vara med i utvecklingen av informationsteknologin. Småföretagen skall inte vara hänvisade till teknikutvecklingens bakgårdar. De förtjänar en plats i solen, på samma villkor som de stora företagen. Därför föreslår vi ett särskilt anslag på 10 milj. kr. till de regionala utvecklingsfonderna.

Herr talman! En av de frågor som har tilldragit sig stor uppmärksamhet under utskottets behandling av olika anslag berör hemslöjden, som Gudrun Norberg var inne på, främst då föranledd av den fempartimotion som jag tog initiativ till.

Hemslöjden har en viktig uppgift i samhället som bärare av kulturtraditioner och ur sysselsättningssynpunkt. En utveckling av hemslöjden kan därför bli av stor betydelse för möjligheterna att skapa arbete i utsatta områden. Om detta råder total enighet i utskottet.

Jag är också tillfreds med att ett enigt utskott har ställt sig bakom förslaget i fempartimotionen om att uppräknat anslaget till Svenska hemslöjdsföreningars riksförbund med 780 000 kr. SHR, som är en ideell organisation, spelar en betydelsefull roll när det gäller att ta till vara hemslöjdens intresse.

Det är också nödvändigt med den utvärdering av verksamheten vid nämnden för hemslöjdsfrågor som utskottet föreslår. För att hemslöjden skall utvecklas positivt och hemslöjdsbutikernas liksom slöjdarnas ekonomiska situation förbättras måste det vidtas en hel del åtgärder och råda samförstånd mellan den statliga administrationen och den ideella organisationen.

Jag vill, herr talman, passa på tillfället att rikta en eloge till Åke Wictorsson för den konstruktiva och framåtsyftande diskussion om hemslöjden som vi har haft i utskottet.

Avslutningsvis vill jag ta upp en fråga av mer regional betydelse och av mer regionalt intresse.

Regeringen begär i årets budgetproposition ett bemyndigande från riksdagen för att avveckla Norrbottens Järnverk, NJA. Bolaget har, enligt regeringen, inte längre någon uppgift att fylla och bör därför likvideras.

Visserligen är det sant att NJA numera inte har någon rörelse sedan järnverksrörelsen upphörde i samband med bildandet av SSAB, men det finns ändå ett klart uttalat intresse i Norrbotten av att behålla bolaget och aktivera dess tillgångar för utveckling av olika näringsverksamheter. Länsstyrelsens styrelse, politiska och fackliga organisationer har visat på olika utvecklingsmöjligheter.

Regeringen visar däremot med sitt förslag hur motsägelsefull och inkonsekvent dess politik är mot det hårdast arbetslöshetsdrabbade länet i vårt land.

Den 1 juni 1988 antog riksdagen regeringens proposition om särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbotten. Åtgärdsförslagen beräknades till ca 791 milj. kr. Nu, några månader senare, vill samma regering likvidera ett statligt bolag i länet och återföra dess tillgångar på ca 510 milj. kr. till statskassan. Många har, med all rätt, betecknat dessa åtgärder som stöld från länet.

Herr talman! Valåret 1988 ville regeringen alltså satsa på Norrbotten. Året efter vill man ta tillbaka pengar från länet.

Även om sysselsättningsläget förbättras som en följd av den långa internationella högkonjunkturen kvarstår alltså stora problem i Norrbotten. Därför är det oklokt att likvidera ett bolag med betydande tillgångar och möjligheter att skapa industriell tillväxt.

Den drygt halva miljard som utgör tillgångar i NJA skulle kunna användas för näringslivsutveckling. Den årliga avkastningen på dessa pengar skulle kunna användas för att främja forskning och utveckling och affärs- och produktidéer inom företag med anknytning till stålindustrin i länet.

Under 1970-talet föreslog centern som första parti att länet skulle få del av vinsterna från vattenkraften och att ett särskilt energibolag skulle bildas. Det mötte hånfulla kommentarer från bl.a. socialdemokraterna.

De senaste åren har emellertid också socialdemokraterna i länet börjat inse värdet av vårt förslag, och bl.a. länsstyrelsen har föreslagit att NJA kunde bilda grund för ett energibolag i länet. Motståndet från regeringen och hos socialdemokraterna i riksdagen tycks dock vara kompakt. Därför tolkar jag regeringens och utskottets beslut på så sätt att man vill undanröja möjligheten för Norrbottens län att använda NJA som grund för ett energibolag genom att nu likvidera företaget. Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i detta betänkande som centerrepresentanter undertecknat.

Anf. 60 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 13, 17, 19, 27 och 29 i betänkandet.

I den ekonomiska politik som förts finns många av skälen till att vi inte har en alltför ljus situation i en del småföretag i Sverige. Sverige har under en extrem högkonjunktur fört en låglöncpolitik som har medfört att vi nu är på i

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*Vissa anslag inom in-
dustridepartementets
område*

princip sista plats i "löneligan". Detta har lett till hushållens ökade upplåning. Högränte- och låglönepolitiken, som minskar köpkraften, är en starkt bidragande orsak till att hemmamarknaden inte växer.

När man skall behandla frågan om de reservationer som vpk ställt sig bakom har vi noga formulerat oss i de olika reservationerna, men jag – precis som Per-Ola Eriksson – tar särskilt upp reservationen om NJA.

Även om NJA inte skulle användas som energibolag, skulle det ha varit utmärkt om NJA kunde användas som någon form av utvecklingsbolag i Norrbotten, vars ekonomiska potential används för och i Norrbotten.

Vi har bekymmer i SSAB i Luleå; vi har bekymmer med energiförsörjningen och miljön. Det skulle ha varit bra om man hade haft och kunnat använda resurser till miljö- och energiprojekt.

Jag vill också något beröra Per Westerbergs inlägg om kommunismen och marknadsekonomin. Även i stater där man har typiska planhushållningsekonomier arbetar man inom sitt näringsliv för människors behov och människors vilja att förvärva varor av god kvalitet. I det avseendet arbetar man som en marknadsekonomi.

Enligt, som jag menar, världens främste socialistiske teoretiker, Karl Marx, finns det inga kommunistiska stater. Enligt Marx innebär kommunismen att man har uppnått en sådan fulländning av produktionen att man till varje människa kan ge hennes behov. Man har aldrig uppnått den fulländningen i produktionsresultat och kvaliteter i något socialistiskt land. Det finns således inga kommunistiska stater och inga kommunistiska stater som är på väg mot någon annan typ av ekonomi än den som hittills funnits.

Om Per Westerbergs inlägg skall tolkas så att nuvarande utveckling ger förutsättningar för mera privata initiativ ger jag däremot Per Westerberg rätt.

Anf. 61 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Det finns två saker i Paul Lestanders inlägg som jag skulle vilja kommentera. Det första är hans påpekande om att Sverige börjar ligga bland de sista länderna i tabellen över löner efter skatt i Europas stater. Det var ett mycket klokt påpekande.

Den svenska löntagarens ekonomi efter skatt har fallit jämfört med vad som skett i övriga industristater, vilket man bör komma ihåg, eftersom man i Sverige har känslan att det har gått bra i ekonomiskt avseende för Sverige. Jämfört med hela Västeuropa har vi haft en sämre löneutveckling med sämre tillväxt.

Det finns all anledning att här komma ihåg, vilket Paul Lestander dock inte gjorde, att det egentligen inte i första hand är den dåliga löneutvecklingen i Sverige som har lett till detta förhållande. Skattetrycket har år efter år under 80-talet stigit och därmed ätit ur vår lön efter skatt och gjort att vi har hamnat på denna föga smickrande plats.

Den andra fråga som Paul Lestander tog upp gällde mitt inlägg tidigare i dag om den marknadsekonomiska situationen och de marknadsekonomiska inslag som jag tycker är på frammarsch i många stater som jag betecknar som kommunistiska. Jag håller gärna med Paul Lestander om att i den strikta marxistiska definitionen av kommunismen är de inte kommunistiska stater –

men det är nog så man allmänt benämner dem. De marknadsekonomiska inslag där människor styr efterfrågan har fått större möjlighet att ge intryck på ekonomin och på vad som skall produceras i dessa stater. De har fått ökat inslag av fritt företagande och privata företag.

I typexemplet Ungern har man fått en betydligt högre konsumtionsstandard och en produktion som har varit inriktad inte på någon socialistisk planhushållning eller i enlighet med någon av politiker styrd plan utan efter vad människor i praktiken vill ha. Det är glädjande att man nu har kommit till denna insikt.

Det är nämligen till glädje inte bara för den övriga världen utan i synnerhet för de kommunistiska stater i vilka befolkningen haft en förhållandevis låg konsumtionsnivå.

Anf. 62 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Om många av tolkningarna är Per Westerberg och jag numera överens. Därför finns det inte någon anledning att fortsätta detta meningsutbyte.

När det gäller just frågan om den förda lönepolitiken är det dock så att den svenska fackföreningsrörelsen – om man med detta begrepp menar Landsorganisationen – har underordnat sig det socialdemokratiska partiets och regeringens uppfattning om vad som har varit samhällsekonomiskt godtagbart löneutrymme och under flera år inte alls har bibehållit reallönerna.

Det är väl också så att vi inte ens med den senaste löneuppgörelsen är tillbaka vid 1976 års reallön.

Mot bakgrund av den högkonjunktur som rått tycker jag att detta är mycket anmärkningsvärt.

Anf. 63 PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag håller med om att det är mycket anmärkningsvärt, men vi skall ändå komma ihåg att det samhällsekonomiska utrymmet för höjda löner har utnyttjats.

Hade man fått bibehålla ett oförändrat skattetryck hade vi inte haft denna situation där reallönerna utvecklats dåligt för de svenska löntagarna.

Hade Paul Lestander och hans partikamrater varit med om att hålla tillbaka skattetrycket hade Sverige och de svenska löntagarna haft en betydligt bättre placering på "löneligan".

Anf. 64 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Hade de svenska arbetarnas lönebehov tillfredsställts på ett bättre sätt än vad som nu har skett, hade vi naturligtvis haft en mycket starkare hemmamarknad än vad vi har i dag. Det hade då också funnits ett samhällsekonomiskt utrymme för högre löner.

Tredje vice talmannen anmälde att Per Westerberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 65 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag kunde inte låta bli att tänka på prästen som använde texten som en trampolin att hoppa ut ifrån för att sedan aldrig återvända, när jag hörde de två första inläggen här i kammaren, som väl hade varit klädsamma i vilken allmänpolitisk debatt som helst. Nå, talarna krävde sig så småningom tillbaka upp på trampolinen och började yrka bifall till vissa reservationer.

När vi från miljöpartiet de grönas sida för första gången får tillfälle att behandla ett betänkande som handlar om den samlade statliga industripolitiken, borde vi kanske i ett stort anförande försöka att ge en sammanfattande bild av våra idéer när det gäller industri- och teknikutveckling, men jag vet att denna kammare icke särskilt mycket uppskattar långa, principiella tal, och därför vill jag endast kommentera de punkter där vi genom konkreta yrkanden gett uttryck för denna helhetssyn. Tiden har för oss miljöpartister icke alltid räckt till för att som nykomlingar i riksdagen i detalj penetrera industridepartementets samtliga anslagsyrkanden. I sådana fall har vi i allmänhet valt att acceptera myndigheternas och regeringens förslag.

På ett antal punkter har vi dock velat markera att en mycket annorlunda industri- och teknikpolitik bör tillämpas om man vill värna om miljö, naturresurser och människors fysiska och psykiska hälsa.

En viktig punkt i vår näringspolitik är kravet på ökad självförsörjning och lokal självtillit och stöd till lokal småföretagsamhet. Mot den bakgrunden bör vårt krav på närfonder ses. Vi menar att den regionalpolitik som hittills bedrivits varit otillräcklig och delvis misslyckad. Därför har vi krävt ett knippe nya åtgärder. Differentierade arbetsgivaravgifter är ett sådant redskap, närfonder är ett annat.

Löntagarfonderna har misslyckats i båda sina ursprungliga syften, såvitt vi kan förstå: de har knappast förbättrat den ekonomiska demokratin, och de har inte blivit det redskap för stöd till riskfyllda investeringar som skulle förnya vårt näringsliv. Att såsom de borgerliga partierna vill slå sönder det sparande som skett och dela ut pengarna till vissa medborgare ter sig dock för oss både ansvarslost och orättvist.

Vårt förslag är att medlen i löntagarfonderna skall föras över till kommunala närfonder med uppgift att stödja det lokala näringslivet. Pengarna i dessa fonder skall komma dels från löntagarfonderna, som jag sade, dels genom lånerätt i riksbanken, dels slutligen genom anslag från statskassan. Vi tror att denna verksamhet skulle bättre tjäna de regionalpolitiska intressena och småföretagen än den verksamhet som SIND hittills har bedrivit och som varit fylld av misslyckanden. Samtidigt som vi vill satsa på närfonder vill vi därför dra ner på anslagen till SIND.

Jag yrkar därför bifall till reservationerna 2, 3, 14 och 30.

Samtidigt vill jag passa på att yrka bifall till reservation nr 7, som går ut på att utvecklingsfonderna skall öka sin satsning på dels tjänsteföretag, dels kvinnlig företagsamhet. Det föreligger ofta ett alltför stort intresse inom utvecklingsfonderna för industriverksamhet, samtidigt som alla vid det här laget borde veta att det icke är industrisysselsättningen som vi kan vänta oss skall expandera under kommande årtionden, utan snarare att den går ned i alla gamla industriländer.

När det gäller hemslöjden kan vi glädja oss åt att endast Sverige svensk hemslöjd har, och jag gläder mig också åt det samarbete som jag hoppas skall bli följden av utskottets samlade initiativ. Jag uppskattar att vi på den punkten har lyckats ena oss över partigränserna.

Jag skall nu beröra teknikfrågorna. Inom miljöpartiet de gröna är vi inte ovana vid att bli beskyllda för att vara teknikfiender. Tyvärr inträffar detta regelmässigt, så snart man inte anser att alla miljöproblem kan lösas med bättre teknik eller att all teknik som kan utvecklas på en fri marknad är att betrakta som framsteg eller som en välsignelse för mänskligheten. Om man ifrågasätter dessa dogmer, blir man regelmässigt beskylld för att vara teknikfiende, vilket i och för sig är lika dumt som att påstå att en nykterist är fiende till all förtäring av drycker, likgiltigt om det är brännvin, öl eller vatten.

Vi i miljöpartiet anser att mycken teknik är till välsignelse för mänskligheten, men vi anser också att det finns mycken teknik som måste begränsas eller stoppas om jorden över huvud taget skall kunna förbli beboelig för människor och djur. Därför anser vi att statens agerande i teknikfrågor bör utgå från de långsiktiga överlevnadsfrågorna och från frågan: Vad kräver solidariteten med jordens alla folk, och vad kräver solidariteten med kommande generationer? När vi gör en sådan analys finner vi ofta att staten med sina insatser främjar teknik som vi finner mindre angelägen, ja, ibland skadlig. Ingen blir väl särskilt överraskad om jag nämner tekniken kring kärnenergin som en sådan teknik som omgående borde stoppas. Men vi finner också att det finns åtskilliga teknikområden som borde få ökat stöd.

En grundläggande insikt är att pengar inte kan användas två gånger. När vi inte vill satsa skattepengar på ett visst teknikprojekt, behöver det inte bero på att vi anser att detta projekt är helt förkastligt – det kan helt enkelt bero på att vi anser att skattebetalarnas pengar hellre skulle användas till något annat, mer angeläget.

Statens största satsning på teknikutveckling sker genom försvaret och de affärsdrivande verken och genom STU. Det är ju STU som speciellt berörs i det här betänkandet. Jag skall inte försöka göra någon genomgång av STU:s projektkatalog för att utvärdera vad vi finner angeläget och vad som kan vara mindre angeläget. Rent allmänt tycker vi oss dock ha funnit att STU har en stark förkärlek för s.k. högteknologiprojekt. Detta sammanhänger säkert med en allmän kulturell företeelse som drabbar de flesta i detta land – ja, i hela Västerlandet – och som ivrigt understöds av både massmedia, storföretag och prestigefyllda institutioner som Vetenskapsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien och Nobelstiftelsen. Det här leder till att STU präglas av en viss företagskultur, där sådan teknikutveckling som stundom anses för enkel eller för småskalig för att tilldra sig storföretagens intresse lätt blir försummad. Därför föreslår vi från miljöpartiet att man grundar en ny institution, som vi vill kalla Delegationen för ekologisk teknik. Denna institution eller detta verk skall ha till speciell uppgift att vidareutveckla sådan teknik inom exempelvis miljö- och energiområdena som i dag lätt tycks komma i bakvatten inom STU just på grund av den företagskultur som där härskar. Medel till den nya institutionen skulle erhållas genom en motsvarande minskning av STU:s anslag.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till reservationerna 20 och 21 men också till reservation 18.

Regeringen ökar på ett kraftigt sätt stödet till informationsteknologiutveckling. Delvis gäller det ett gammalt projekt som redovisas under anslaget F 18. Vi inom miljöpartiet kan inte underlåta att förvånas över att sedan staten spenderat miljarder på sådan industri som gick riktigt dåligt – varven – övergår man till att spendera pengar på sådant som ändå utvecklas svindlande fort och är mycket lönsamt.

Det pågår något slags civil kapprustning mellan länderna på informations- teknologins område. Vi miljöpartister tycker inte om kapprustning, i vare sig civil eller militär form.

Vi kan visserligen ha förståelse för att rena beredskapskäl kan kräva statliga insatser på datateknikens område, eftersom de inte alltid kan bedömas som kommersiellt intressanta. Därför har vi yrkat på en nedskärning av anslaget till informationsteknologiutveckling från 30 till 20 miljoner och att dessa 20 miljoner företrädesvis skall användas för teknikutveckling som har med beredskap att göra.

Jag yrkar bifall till reservation 28.

Beträffande reservation 27 av vpk stöder vi helt förslaget att Prometheusprojektet bör stoppas, men eftersom det finns en del andra inslag i denna reservation kan jag icke tillstyrka den i dess helhet. Däremot kommer vi i samband med trafikutskottets betänkande 14 att rösta för att Prometheusprojektet bör stoppas.

Av skäl som jag tidigare anfört – pengar kan bara användas en gång, och det gäller att göra de rätta prioriteringarna – vill vi inom miljöpartiet icke bestämma oss för något förhandslöfte att staten skall satsa pengar på det s.k. Columbusprojektet, som gäller ett planerat rymdlaboratorium. Vi vill alltså icke på förhand bestämma oss för ställningstagande till detta projekt, vilket framgår av reservation 23, som jag också yrkar bifall till.

Slutligen: Miljöpartiets ståndpunkt att vapenexporten skall bringas att upphöra är förhoppningsvis väl känd. Enligt vår uppfattning är det självklart att FFV:s verksamhet måste omprövas. Vi anser att den investeringsplan för FFV som regeringen föreslår att riksdagen skall godkänna bör kraftigt reduceras och omarbetas. Därför yrkar jag bifall till reservation 16.

Anf. 66 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Vi har nu under flera år upplevt en mycket positiv utveckling av vårt näringsliv, den längsta högkonjunkturen under efterkrigstiden. På flera områden har vi nått kapacitetstaket, trots en god investeringsutveckling. Industrins vinstnivå är fortsatt hög, och den finansiella styrkan har successivt byggts upp. Detta har inneburit en fortsatt avveckling av krisstödet, vilket totalt beräknas ha kostat 80 miljarder kronor under åren 1975/76-1987/88.

Totalt sett har vi haft mycket goda tider för våra traditionella basnäringar skog, malm och stål men också i verkstadsindustrin. De statliga företagen har också lyckats att stärka sin ställning. Följden har blivit en mycket god sysselsättning och en rekordlåg arbetslöshet. Nu är det i stället arbetskrafts-

Det är tecken på framgång i den tredje vägens ekonomiska politik. För Per Westerberg, som alldeles nyss sjöng marknadsekonomins höga visa, vill jag bara hänvisa till detta som ett resultat av en kraftfull socialdemokratisk politik.

Men bilden är inte i alla avseenden ljus. Trots en hög genomsnittlig lönsamhet finns fortfarande stora skillnader mellan företag och branscher. Under 1987 hade nära hälften av företagen ingen lönsamhet. På grund av ökade relativa kostnader men också på grund av kapacitetsproblem började industrin under 1988 förlora marknadsandelar. Devalveringseffekten har till stor del konsumerats.

Ett annat problem är att investeringarna i forskning och utveckling avtar. Till en del kan detta bero på att de största företagen lägger större andelar av sin utveckling utomlands.

Guðrun Norberg var inne på de här sidorna av utvecklingen, som är mindre goda. Jag rekommenderar Guðrun Norberg att ta del av de förslag som vi i annat sammanhang kommer att få anledning att pröva i riksdagen under den kommande veckan, förslag om åtgärder för att återställa förhållandena också på den sektorn. Guðrun Norberg är välkommen att samarbeta för att genomföra de åtgärderna.

Ett problem som berör näringspolitiken, men som här i riksdagen hör hemma på ett annat område än det vi diskuterar just nu, är den stora skillnaden i skattebelastning som drabbar företagen – 38 % för de utländska företagen, de små och medelstora familjebolagen 29 %, medan börsbolagen, tack vare låg skattebelastning på reavinst, möjligheter till resultatutjämning inom koncerner och utnyttjande av förlustavdrag, ligger på 15 %. Här är ett lyckosamt resultat av de nu pågående skatteutredningarna viktigt.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den gynnsamma utvecklingen för vårt näringsliv har sin grund i ett samspel mellan en långvarig internationell högkonjunktur och regeringens ekonomiska politik och näringspolitik. Det tidigare omfattande stödet till krisföretag har ersatts med offensiva åtgärder för stimulans av forskning och utveckling, export och småföretagsutveckling.

Och det var ju tur, Per Westerberg, att de farhågor som moderaterna förde till torgs i valrörelsen inte slog in, att alla dessa olyckor som ni förespeglade de svenska väljarna visade sig vara just falska spegelbilder.

Detta präglar naturligtvis också de förslag på industridepartementets område som vi nu diskuterar. Men årets diskussion om närings- och industripolitiken påverkas också av att vi går in på det tredje och avslutande året av det program riksdagen beslutat för näringspolitiken. Just nu pågår förberedelsearbetet för nästa års näringspolitiska proposition, som skall avse de kommande tre åren. Det är naturligt att detta präglat utskottsarbetet och att huvuddiskussionen om programmets framtida utveckling får tas när förslagen framläggs nästa år.

Låt mig nu övergå till att diskutera vissa delavsnitt i det föreliggande utskottsbetänkandet.

Småföretagen dominerar i hela näringslivet. Småföretagen spelar en mycket viktig roll när det gäller utveckling av nya produkter och nya arbetsmöjligheter. Tecken pekar på att småföretagens roll i näringspolitiken

växer och att de får en större strategisk nyckelroll i den framtida utvecklingen. Det är därför utomordentligt viktigt att småföretagen ges goda utvecklingsmöjligheter. Detta blir en stor uppgift i den kommande näringspolitiska propositionen. Men också i årets budgetproposition sker en uppräknig av anslagen, samtidigt som särskilda informationsinsatser, riktade till småföretagen, görs rörande EG och dess verksamhet och om marknadsutvecklingen i EG-länderna, en mycket viktig marknad också för småföretagen.

Till Gudrun Norberg, som tog upp en litet större EG-debatt här, vill jag säga att vi har anledning att diskutera de frågorna i andra sammanhang. Jag nöjer mig därför med detta konstaterande just nu.

Statens industriverk spelar en viktig roll i småföretagspolitiken. En välutvecklad näringspolitik till förmån för en aktiv småföretagsutveckling förutsätter att den centrala resursen för detta arbete, som är SIND, bibehålls och inte avrustas. Det är också viktigt att de kvarvarande branschprogrammen kan fullföljas.

Mot denna bakgrund avvisar utskottsmajoriteten med kraft de förslag som moderater, folkpartiet och miljöpartiet lägger fram om försvagningar av SIND:s verksamhet. Därför yrkar jag avslag på reservationerna 1, 2, 3, 5, 9, 12 och 14.

En viktig roll i regionernas utveckling av småföretagsamheten spelar utvecklingsfonderna. Med de förändringar som har inträtt på den allmänna kreditmarknaden är det naturligt att dessa fonders framtida roll övervägs, och det har nyligen skett i den s.k. finansieringsutredningen. Denna föreslår en rad förändringar av utvecklingsfondernas verksamhet. Jag går inte in på dem i detta sammanhang. Jag utgår ifrån att de får bli föremål för prövning och analys i remissbehandlingen. Därefter får vi anledning att återuppta debatten i denna kammare nästa år.

De borgerliga partierna vill redan nu ändra fondernas inriktning. Utskottsmajoriteten anser inte att vi skall föregripa nästa års beslut. Det är viktigt att alla berörda får möjlighet att framföra sina uppfattningar om fondernas framtid innan beslut fattas här i riksdagen.

Därför yrkar jag avslag på reservationerna 6, 7, 8, 10, 11 och 13.

Den svenska näringslivsutvecklingen ger anledning till en viss oro. När det gäller utvecklingen av den högteknologiska delen av industrin. De flesta bedömare är ense om att vår framtida utveckling som industrination är beroende av att vi kan utveckla nya produkter och produktområden inom den högteknologiska sektorn. Tyvärr är inte våra framgångar på dessa områden av den omfattningen att de motsvarar vår ställning som en av världens främsta industrinationer. Därför är det viktigt att vi intensifierar våra satsningar på teknisk utveckling och forskning, på deltagande i de europeiska utvecklingsprogrammen och på det europeiska rymdsamarbetet.

Jag utgår ifrån att detta kommer att betonas i den forskningspolitiska delen av den näringspolitik, som skall behandlas nästa år.

Sedan 1987 bedrivs ett nationellt informationsteknologiprogram under en särskild delegation, som bl.a. Lars Norberg och Paul Lestander var inne på. Delegationen skall också se till att det sker en oberoende utvärdering av programmet och dess effekter. Målet för programmet är att vi skall kunna

upprätthålla en internationell konkurrenskraft på valda nyckelområden. Den utvärdering som nu skall ske får visa om programmets inriktning behöver ändras. Det finns inte nu anledning att ta upp den diskussionen.

Mot denna bakgrund avstyrks reservationerna 26, 27 och 28.

En särskild fråga är det europeiska rymdsamarbetet. Vårt deltagande i detta är en viktig del i vår industriella utveckling, eftersom de i samarbetet ingående företagen skaffar sig kompetens och kunnande i komplicerad upphandling och framtagande av produkter. Spin-off-effekterna har också en stor betydelse för industrins utveckling i stort, men också när det gäller att stimulera ungdomen att satsa på teknik och utveckling. Med den starka position som Esrange skaffat sig, som mottagare och förmedlare av satellitdata, är det europeiska rymdsamarbetet av en utomordentligt stor regionalpolitisk betydelse för Kirunaområdet. Utskottsmajoriteten ser därför med positiv förväntan fram mot resultat av det beredningsarbete som för närvarande pågår inom regeringen av rymddelegationens förslag om ett svenskt deltagande även i den tredje stora delen av det europeiska rymdsamarbetet under 1990-talet, nämligen Columbusprojektet. Detta måste ske före den 1 juli i år. Frågan om ökning av den svenska andelen i det totala ESA-samarbetet får tas upp när nytt program för rymdverksamheten tas nästa år.

Därför yrkar jag avslag på reservationerna 22, 23 och 24.

Den tidigare nordiska, numera svenska, Tele-X-satelliten sköts framgångsrikt upp i Korou den 2 april. I augusti är den förhoppningsvis väl injusterad på sin plats i rymden och beredd att fullfölja sitt uppdrag att förmedla datatrafik och TV-sändningar. Projektet har varit en stor teknisk och organisatorisk framgång för nordisk rymdindustri och för projektadministratören Svenska Rymd AB. Däremot är framgången ännu inte säkrad när det gäller användningen av satelliten. Rymdbolaget har nu uppdraget att se till att satelliten får en effektiv kommersiell användning. Det arbetet bör fullföljas med all kraft.

I reservation nr 25 föreslår de borgerliga partierna att satelliten skall säljas till privata intressen. Detta skulle inte bara innebära att en stor teknisk resurs ges upp, en sändnings- och mottagningsresurs som täcker hela Norden i kanske 7–9 år framöver, utan också att viktiga principer för TV-politiken rubbas.

Majoriteten kan inte vara med på detta utan avstyrker reservation nr 25.

Jag vill vidare yrka avslag på reservationerna 15, 16, 17, 18, 19, 20 och 21 och när det gäller motiveringarna hänvisa till utskottsbetänkandet.

På en punkt har Per-Ola Eriksson tagit upp NJA-diskussionen. Det handlar om huruvida det pappersbolag, som NJA i dag är, skall avvecklas eller om man i realiteten skall plocka fram pengar för att aktivera det som ett investmentbolag eller dylikt i Norrbotten. Jag vill på denna punkt säga att utskottsmajoriteten upplever att när det gäller utvecklingen i Norrbotten är vi beredda att ställa – och vi har i det förgångna ställt – erforderliga resurser till förfogande för att bygga ut infrastrukturen och för att göra satsningar i Norrbotten. Vi kommer självfallet att vara beredda att göra detta också för tiden framöver, även om vi i detta fall anser att pappersbolaget NJA skall avvecklas. Jag tror att norrbottningarna är på det klara med denna situation

och väl medvetna om vilka det är som tryggar utvecklingen och framtiden i Norrbotten.

Till sist, herr talman, vill jag med några ord beröra hemslöjden. Ett enigt utskott har här föreslagit ett tillkännagivande innebärande bl.a. att verksamheten vid nämnden för hemslöjdsfrågor skall utvärderas, bl.a. när det gäller gränsdragning mellan nämnden och Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund. I denna utvärdering skall bedömas i vilken utsträckning nämnden skall fördela medel till verksamheter inom hemslöjden och om en större andel skall handhas av riksförbundet. Det är viktigt att även inom hemslöjden folkrörelsearbetet ges en stor tyngd och att detta så långt möjligt befrias från statlig detaljstyrning. Detta ger en större frihet för folkrörelsen, men också ett ökat ansvar. Det är min förhoppning att hemslöjdens folkrörelse skall vara vuxen det ansvaret.

Självfallet hälsar jag med glädje att moderata samlingspartiet och folkpartiet i detta ärende ställer upp bakom dessa principer, och jag uttrycker också förhoppningen att de också måste avse andra frågor när det gäller Folkrörelsesveriges utveckling och framtid.

Herr talman! Under hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan på alla punkter i dess betänkande 22 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 67 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! För att börja med det sista så tycker jag att Åke Wictorsson skall titta på det särskilda yttrande som moderata samlingspartiet lämnat om hemslöjden. Då kanske hans eufori över vårt ställningstagande i övrigt inte blir fullt så omfattande.

Jag brukar ofta säga att får man inte någon riktig entusiasm och applåd för den politik som man för, får man se till att komma med de lovorden själv. Den tredje vägens politik har kommit i allvarliga problem, vilket inte minst visar sig på det näringspolitiska området. Vi har i och för sig en bättre lönsamhet inom den svenska industrin i dag än för tio år sedan. Men det är en dålig tröst i och med att omvärlden har ännu bättre lönsamhet än stora delar av den svenska industrin har i dag.

Det är också en dålig tröst när man finner att de flesta stora svenska företag har väsentligt bättre lönsamhet på sin verksamhet utanför än innanför landets gränser. Det är också en dålig tröst när man finner att många av de mindre företagen, även om de har god beläggning, har en betydligt mer bekymmersam lönsamhet.

Totalt sett går det bra för världen i dag. Men i Sverige har vi problem som inte har lösts under den tid då oljepriserna har gått ned, då vi har åtnjutit stora devalveringseffekter och haft möjlighet att komma till rätta med våra grundläggande problem. Trots de devalveringar som genomförts har vi fortfarande en kostnadsutveckling som är snabbare än i omvärlden. Inflationstakten är högre än i omvärlden, vilket gör att det är dyrare att investera i Sverige. Vår räntenivå är även den för hög. Våra marknadsandelar sjunker på exportmarknaderna. Sist men inte minst har vi i Sverige en tillväxt i ekonomin som placerar oss långt ned på listan bland länderna i västvärlden när det gäller tillväxt i ekonomin, vilket är mycket oroväckande.

Vi diskuterade tidigare med Paul Lestander om det sämre läge i löneligan efter skatt som de svenska löntagarna hamnat i. En av orsakerna är att vi har en låg ekonomisk tillväxt i förhållande till omvärlden. Dessutom ökas ständigt skattetrycket, och vi har nu ett av de absolut högsta skattetrycken i världen.

Den tredje världens politik har inte löst problemen. Man har lyckats hårbärgera dem över den högkonjunktur vi fortfarande upplever globalt sett. Vi har inte löst energiproblemen. Vi har inte kommit till rätta med kostnadsutvecklingen, och vi har en alltför låg ekonomisk tillväxt. Därmed har vi stora problem framför oss vid den lågkonjunktur som vi trots allt kommer att ställas inför. Det är väldigt lätt att måla allt i rosenrött när ekonomin är allmänt god i omvärlden. Men i jämförelse med andra länder går det sämre för Sverige när det i stället borde gå bättre.

Anf. 68 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Det här började precis som jag hade förväntat mig. Åke Wictorsson talade om de höga vinsterna, om hur bra det går för svenskt näringsliv och att detta är resultatet av en bra socialdemokratisk politik, den tredje vägens politik. Jag försökte i mitt anförande att tala om att det inte är socialdemokratisk politik som har bidragit till att det råder en högkonjunktur i Sverige – en högkonjunktur som utgör grunden för den näringslivsutveckling som sker i hela industrivärlden.

Jag instämmer i vad Per Westerberg sade om den låga tillväxten, vilket jag också tog upp i mitt inledningsanförande. Sverige har en låg tillväxt i näringslivet och en låg ekonomisk tillväxt över taget i förhållande till omvärlden.

Åke Wictorsson uppmanade mig att delta i arbetet med de åtgärder som regeringen har för avsikt att föreslå nästa vecka. Av vad som hittills läckt ut när det gäller tilläggspropositionen är det meningen att arbetsgivaravgifterna skall höjas. Jag har litet svårt att se hur det skall kunna gynna småföretagen på det sätt som Åke Wictorsson ville göra gällande.

Den utveckling av småföretagsamheten som har skett har varit positiv. Men vi bör vara medvetna om att vi har en småföretagsflora som inte på något sätt är stark. Den är stark så länge det råder en högkonjunktur, men om den vänder får småföretagen en vacklande ställning. Det beror bl.a. på det skattesystem som vi har i Sverige. Jag hoppas verkligen att det kan bli någonting positivt av den skattereform som man nu håller på att utarbeta. Men det beror ju i mycket hög grad på hur socialdemokraterna kan komma överens sinsemellan.

Åke Wictorsson sade att småföretagens roll växer och att de skall utvecklas. Därför finner jag socialdemokraternas ljumma intresse något underligt när vi från folkpartiets sida har velat lyfta fram frågan om det svenska hantverket här i riksdagen. Det är avslag praktiskt taget hela vägen på alla förslag som vi framför, t.ex. när vi vill ta fram hantverksyrkena som verkliga alternativ för ungdomar som står i begrepp att välja yrke, när det gäller förslaget om arbetsförmedlingarnas arbete och i fråga om vårt förslag om hantverkskonsulenter. Vi har fortfarande chansen, eftersom få tjänster är tillsatta när det gäller den här andra hemslöjdskonsulenter i varje län, att

bredda verksamheten och göra hantverkskonsulenter av hemslöjdskonsulenterna så, att de i stället bevakar hela området hantverk. Det skulle gynna svenskt hantverk som kultur, och även småföretagsamheten.

Slutligen kan jag instämma i elogen till Åke Wictorsson för att vi kunde få till stånd ett enigt uttalande när det gäller hemslöjden. Jag kan dock inte låta bli att le litet grand när Åke Wictorsson sedan säger att folkrörelsen måste befrias från statlig styrning. Det är glädjande att Åke Wictorsson tagit detta första steg. När kommer det andra, då Åke Wictorsson säger att hela näringslivet skall befrias från statlig styrning?

Anf. 69 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Åke Wictorsson inledde sitt anförande med att tala om den positiva utvecklingen och högkonjunkturen samt att man hade kunnat fortsätta med att avveckla krisstödet. Kan jag, herr talman, tolka det så, att Åke Wictorsson därmed indirekt gav ett beröm för det omstruktureringsarbete inom svensk industri som de icke-socialistiska regeringarna genomförde under åren 1976–1982? Det var genom saneringen av stålindustrin, genom åtgärder för skogsindustrin och för varven som vi lade grunden för den mycket framgångsrika industristruktur som vi har inom många av dessa branscher. Jag tackar således för det indirekta berömmet.

Åke Wictorsson talade om vikten av att satsa på investeringar i forskning och utveckling. Det lät mycket vackert när man hörde Åke Wictorsson i talarstolen. Men om man ser närmare till de ställningstaganden som socialdemokraterna gör i utskottet, kan man konstatera att det fagra talet inte stämmer riktigt med de konkreta ställningstagandena. Om man skall leva upp till sina föresatser, är det fel att – som socialdemokraterna gör – yrka avslag på centerns förslag om att öka anslaget till utvecklingsfonderna för satsning på miljö- och energiinvesteringar, att öka anslaget för ny teknik, att ge småföretagen utrymme för insatser inom IT 4-programmet eller vårt förslag om att satsa ökade resurser på uppfinnare osv.

När det gäller småföretagen och deras skattebörda håller jag med Åke Wictorsson. Man måste lätta på småföretagens skattebörda och se till att de får en skattebelastning som är favoriserad jämfört med dagens situation. Jag vill gå så långt att jag vill främja småföretagen i förhållande till de stora företagen.

Under de senaste åren har vi kunnat se en ökad makt- och ägarkoncentration i näringslivet. Åke Wictorsson förbigick detta med tystnad. Jag vill därför återupprepa min fråga till honom: Varför är socialdemokraterna så tysta på den här punkten?

Under de senaste åren har vi sett att många större företag har köpt upp mindre och medelstora företag. Statens industriverk presenterade nyligen en rapport med råd till mindre och medelstora företag. Man ger nio råd, varav det första lyder: Låt er köpas upp av ett större företag. Vi kan betacka oss för rådgivning från industriverket. Det är inte ökade fusioner som behövs, utan i stället en aktiv satsning på vidareutveckling och etablering av de mindre och medelstora företagen.

Åke Wictorsson berörde det europeiska rymdsamarbetet. Han försökte lugna oss med att säga: Vänta och se. Lita på regeringen. Den fattar

förmodligen ett beslut till sommaren. Nu har vi väntat ganska länge. Sedan ett antal år tillbaka har vi tagit upp frågan om att öka det svenska bidraget till ESA för att vi skall kunna få del av de satsningar som görs inom europeisk rymdteknik.

Vi har under denna tid halkat efter i det här arbetet. Det känner också Åke Wictorsson till, eftersom han sitter i rymddelegationen och är väl förankrad där. Det är bara synd att den regering som han skall försvara inte har lyssnat på Åke Wictorsson.

Till sist skall jag ta upp NJA. Åke Wictorsson säger att NJA är ett pappersbolag och att vi inte skall plocka fram pengar för att göra satsningar. NJA har nämligen egentligen plockat fram dessa pengar och lånat ut dem till staten. Ett i Norrbotten verksamt företag har låtit Kjell-Olof Feldt förvalta dessa pengar. Sedan har man betalat litet ränta ifrån staten till företaget. Man har då varit så fiffig att staten har krävt att få avkastning från företaget. De ränteintäkter i företaget som har gått till länet har man tagit tillbaka ärligen i form av avkastning. Därmed har man tagit bort resurser som hade kunnat användas i Norrbotten för att främja utvecklingen av industrin och forskning-
en osv. Det tycker jag är en dålig politik.

Anf. 70 LARS NORBERG (mp): ·

Herr talman! Åke Wictorsson talar om att bl.a. vi från miljöpartiet vill försvaga SIND och därigenom småföretagsamheten. Vi anser att det finns anledning att ompröva SIND:s verksamhet. Det finns ganska stark kritik. Det har förlorats mycket pengar. Det är ett skäl. Ett annat skäl till att man bör vara återhållsam med anslag till den här företagsutvecklingen just nu är att industrin och även småföretagen går mycket bra. Under sådana förhållanden kan man ju hålla igen, för att sedan öka stödet när tiderna blir sämre.

Från miljöpartiets sida har vi dock icke totalt velat minska stödet till småföretagsutvecklingen. Vi har i stället sagt att pengarna skall läggas på de s.k. närfonderna. Vi tror att det är ett bättre sätt att bedriva regional företagsutveckling på gränsnivå.

När det gäller utvecklingsfonderna vill Åke Wictorsson avvakta. Det förslag som reservanterna lagt fram är inte särskilt invecklat. Det borde mycket väl genom regeringen kunna ges utvecklingsfonderna till känna, utan en omfattande utredning.

Slutligen vill jag ta upp satsningen på informationsteknologi och rymdsamarbete. Först vill jag rätta till vad jag sade tidigare. Projektet om informationsteknologi som avser bilindustrin kallas Prometheus och tillhör det s.k. IT 4-programmet och lär kosta totalt ungefär 100 milj. kr.

Min fråga är då varför man satsar så mycket pengar på en teknikutveckling som ändå går mycket bra och är mycket lönsam. Den frågan riktar jag till Åke Wictorsson. Jag riktar den också till de borgerliga som i allmänhet är mycket fascinerade av en helt fri marknadsekonomi. I detta fall borde denna marknad kunna klara sig utan statliga kryckor. Det finns ingen anledning att delta i en internationell kapprustning på detta område.

När det gäller rymdsamarbetet är vi försiktiga av det skäl som jag nämnde i mitt inledningsanförande. Det finns anledning att fråga om de pengar som används är rätt prioriterade. Pengar kan bara användas en gång. Tele-X har

kostat 1 700 milj. kr. Är det väl använda pengar? Det vet vi inte, men vi har anledning att vara skeptiska.

Anf. 71 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Per Westerberg sade att eftersom ingen applåderar så måste vi socialdemokrater göra det själva. Jag trodde inte att jag i denna debatt skulle behöva ta upp en exempelsamling på de applåder som trots allt har getts på detta område, eller att jag skulle behöva hänvisa till den rad av delegationer som kommer till Sverige för att studera varför vi är så unika. Vi har nämligen lyckats klara den ekonomiska tillväxten samtidigt som vi har avskaffat arbetslösheten.

Jag erkände i mitt inlägg att det finns problem som det gäller att möta för att vi i fortsättningen skall kunna vara starka. Kostnadsutvecklingen utgör ett hot. Det är hot att inflationen ser ut att bli större än avsett. Den politiska poängen är emellertid att för att man skall kunna genomföra detta fordras det en uppställning. Det fordras att man kan åstadkomma en politisk majoritet och att man har ett program för att genomföra detta. Det har socialdemokraterna.

Var finns då alternativet? Det finns en rad partier som vart och ett förfäktar sin vision om hur det skall gå till. Det finns emellertid ingen annan politisk styrka som kan klara denna uppgift än socialdemokratin. Vi kan dock inte göra det ensamma. Därför kommer ni inom en ganska nära framtid att ställas mot väggen och tvingas att ta ställning till huruvida ni vill vara med i det arbetet. Det är upp till er att pröva om ni verkligen har den vilja att åstadkomma förändringar på detta område som är nödvändig om de avsedda resultaten skall uppnås.

Gudrun Norberg säger att högkonjunkturen är skälet. Jag bestred inte att högkonjunkturen var en mycket viktig faktor för att vi har lyckats bra i Sverige. Varför skulle jag göra det? Det är egentligen självklart. Det som skiljer oss ifrån så gott som alla andra länder är att vi har utnyttjat högkonjunkturen för att klara utvecklingen av vårt näringsliv, för att klara sysselsättningen, men också för att klara en hygglig fördelningspolitik.

Jag erkänner – och det tror jag att flera socialdemokrater gör – att vi skulle ha velat åstadkomma mer när det gäller utjämning av de vinster och klipp som har gjorts under denna högkonjunktur och som fortfarande görs. En del har vi gjort, men vi har inte lyckats helt och fullt.

Jag sade, Gudrun Norberg, att det är viktigt att vi får en skattereform som är bättre anpassad till dagens situation när det gäller att utveckla arbetet, att fördela bördorna på ett rättvist sätt mellan skattebetalarna. Alla är välkomna i det arbetet. Ingen kan i varje fall bestrida att den socialdemokratiska regeringen gör en kraftansträngning för att vi skall få till stånd ett bättre skattesystem.

Sedan skall jag gå in något på de mera näraliggande detaljer som behandlas i näringsutskottets betänkande. Gudrun Norberg säger att vi är ljumma när det gäller att behandla hantverket. Vi är inte ljumma. Vi tror på betydelsen av att slå vakt om ett aktivt och utvecklingskraftigt hantverk. I det läge vi befinner oss i när det gäller utvecklingen av delar av vårt samhälle – med exempelvis de stora tätorterna, där hantverkarna håller på att slås ut – tror vi

att det är viktigt att man tar till vara dessa förutsättningar på olika sätt för att hantverket skall få en möjlighet att utvecklas. Däremot har jag sagt att när man skall överväga stödet och värdera olika insatser är det rimligt att man låter den utredning som nyligen har lagt fram sitt betänkande ligga som grund för de förändringar som vi skall genomföra när det gäller småföretagspolitiken.

Per-Ola Eriksson läste in ett beröm i det jag sade när det gällde de borgerliga regeringarnas hantering av näringspolitiken. Det var att gå litet långt. Det finner han nog när han studerar protokollet. Visst företogs en del bra åtgärder under de borgerliga regeringarnas tid när det gällde omstruktureringen. Men det man kan anklaga de borgerliga regeringarna för är att de sprätte ut pengar på ett sätt som inte stod i någon rimlig proportion till statens ansvar när det gällde att förändra denna struktur.

Anf. 72 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det är korrekt att den borgerliga regeringen tog sitt ansvar och försökte få en omställning av delar av krisbranscherna i Sverige under socialt acceptabla former. Vi har hört vissa kritiska ståndpunkter, att det blev för mycket av industristödspolitik. Men de som verkligen inte ville hålla igen penningpungen på det området var socialdemokraterna, som varje gång bjöd över och skulle slänga ut ännu mer pengar på olika insatser för att hålla uppe otidsenlig industri och försöka hålla industrin under armarna med statssubventioner.

När det gäller den tredje vägens politik är problemet att applåderna har dött ut. Åke Wictorsson. Åke Wictorsson sade att delegationer kommer till Sverige för att studera vår unika ekonomiska tillväxt. Ja, den är något att studera, när vi är ett av de sämsta länderna i västvärlden när det gäller ekonomisk tillväxt. Okej, vi har ett gott sysselsättningsläge, det håller jag gärna med om. Det vore möjligen något att titta på, även om det inte blir fullt så imponerande när man börjar rensa i statistiken för att få jämförbara baser.

Vad som har gjorts under 80-talet är stora devalveringar. Vi har haft stora sänkningar av oljepriserna, vilket gav oss ett unikt läge att sanera obalanser i ekonomin och förbättra utgångsläget för svensk industri. Men ännu, efter ett stort antal år, har vi en högre inflation, högre ränta och högre kostnadsutveckling än omvärlden. Våra marknadsandelar sjunker, och vi har dessutom en lösamhetsnivå som ligger lägre än den i omvärlden. Vårt utgångsläge inför en kommande lågkonjunktur är alltså mycket dåligt. Vi får svårt att med nya devalveringar klara kostnadsläget.

Det är inte genom satsningar på statens industriverk vi skall hjälpa småföretagen, utan det är genom att se till att småföretagen får rimliga arbetsvillkor här i Sverige. Det är detta vi menar i reservationerna till detta betänkande. Vi har också år efter år reserverat oss till förmån för att utvecklingsfonderna skulle koncentrera sig på ny- och småföretagande i stället för att agera bank. Det är detta den utredning som Åke Wictorsson refererade till har kommit fram till. Jag tycker att det är hög tid att sluta utreda, när det är så uppenbart vad som har gått fel. Att de svenska småföretagen har väsentligt sämre villkor än småföretagen i många andra

länder ute i Europa, som de skall konkurrera med, är alldeles uppenbart. Här finns åtskilligt att göra.

Vi saknar satsningar på småföretagare och på spetsteknologi från socialdemokratin. Satsningarna från socialdemokratin hamnar mest på statens industriverk och olika typer av fonder och investmentbolag, och där gör de föga nytta.

Anf. 73 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Åke Wictorsson förnekar inte att högkonjunkturen har haft en stor betydelse. Han säger dock: Vi socialdemokrater har verkligen kunnat utnyttja den. Får jag ta upp frågan om inflationen? Är det en lyckad politik, att vi har en inflation på 7 %, på väg upp emot ännu högre tal, om man jämför med andra länder i Europa? När det gäller tillväxten ligger vi näst sist bland OECD-länderna. Vi har bland de högsta skatterna i världen. I energifrågorna har man mer eller mindre kört fast.

Åke Wictorsson säger sedan, som plåster på såren, att det inte finns något alternativ. Ni är så splittrade, säger han. Ja, vi är olika partier och har i vissa delar ganska skilda uppfattningar. I andra delar sammanfaller våra uppfattningar. Men vi är ändå flera partier. Socialdemokraterna är ett parti och minst lika splittrat som vi. Titta på energifrågorna! Titta på skattefrågorna! Titta på upproren ute i landet!

Åke Wictorsson säger att regeringen verkligen gör vad den kan för att få en bra skattereform. Det skall inte jag dividera med Åke Wictorsson om, för jag har inte insyn i det arbetet. Utifrån sett verkar det dock som om det finns de mest skiftande uppfattningar i dessa frågor.

Jag tycker fortfarande att hantverket behandlas med en särskild nonchalans. Hantverket är någon sorts kuriosa, som egentligen inte är värd att satsa så mycket på, men som man visserligen kan ta fram ett program för till någon gång nästa år, för att se vilka stöd man skall ge. Jag tycker inte att stöd, pengar är det första och viktigaste när det gäller att få fart på hantverket. Hantverkets allra största resurs är enskilda människors initiativförmåga. Släpp de krafterna loss!

Anf. 74 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Denna debatt har kommit att beröra ett större område än enbart några få anslag som sorterar under industridepartementets huvudtitel. Det är kanske naturligt, eftersom de har ett samband med den allmänna inriktningen av näringspolitiken och den ekonomiska politiken.

Åke Wictorsson tog upp de satsningar som gjordes under åren 1976–1982 på olika företag för att restaurera och omstrukturera näringslivet. Jag vill, liksom Per Westerberg, påminna om att jag inte kunde finna att socialdemokraterna på en enda punkt gick emot dessa åtgärder. I stället lät socialdemokraterna som en raspig grammofonskiva, där samma visa sjöngs om och om igen. Man krävde alltmer pengar och allt fler åtgärder. Socialdemokraterna medverkade till att än den ena än den andra delegationen vandrade in och ut genom dörrarna på industridepartementet, så att det rent av blev korsdrag. Man sade att industriministern och regeringen gjorde för litet för att stärka olika utsatta områden. Nog om detta.

Jag tycker inte att Åke Wictorsson har svarat på de frågor jag ställde om den ökade koncentrationsgraden i svenskt näringsliv. Han sade bara att socialdemokraterna inte har lyckats fullt ut att utjämna ekonomiska skillnader. Nej, det är klart att ni inte har lyckats på den punkten. Er politik har ju i stället varit inriktad på att öka klyftorna. Den näringspolitik som har drivits har i stället inneburit en stimulans till fortsatt och ökad koncentration. Småföretagen har exempelvis inte fått samma generösa behandling och favörer som Saab och Volvo. Ni köpte också till ett bra pris Carnegie från Erik Penser och åstadkom därmed koncentration.

I England kallas politiken Thatcherism. I USA brukar man tala om Reaganomics. I Sverige går denna politik under namnet den tredje vägens ekonomiska politik. Det är egentligen samma politik. Klyftorna ökar mellan företag, mellan regioner och mellan olika hushåll. Det är inte särskilt bra. Det inser nog Åke Wictorsson och kanske många med honom inom de socialdemokratiska leden, att döma av den debatt som pågår runt om i landet. Det behövs därför, herr talman, en annan inriktning av både näringspolitiken och den ekonomiska politiken, en ökad satsning på de mindre och medelstora företagen, fler åtgärder när det gäller forsknings- och utvecklingsarbetet samt en ökad satsning på nyetablering av småföretag. Det är ju detta som behandlas i debatten här i kväll.

Anf. 75 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Åke Wictorsson sade att oppositionspartierna inte har något gemensamt alternativ. Det är förvisso sant. Men det finns sex partier i Sveriges riksdag, och inte något av dem har egen majoritet. Socialdemokraterna råkar vara det största partiet, men jag tror att inte heller socialdemokraterna i framtiden kan räkna med att någonsin komma i en situation där de har en egen majoritet i parlamentet. Socialdemokraterna måste samarbeta med andra partier, och de kan samarbeta på olika sätt. Man kan tuvhoppa från fråga till fråga eller ha en viss konsekvent inriktning.

Det finns ett grönt stråk i parlamentet, och det finns något som jag vill kalla för betonginriktning. Frågan är om socialdemokraterna i första hand kommer att välja att gå mot den gröna framtiden eller mot betongframtiden.

Jag har beträffande informationsteknologin några gånger frågat: Varför skall man satsa på det som går mycket bra? Varför skall man tillhandahålla kryckor åt den som har egna ben att gå på?

Jag vill ställa ytterligare en fråga. Är Åke Wictorsson övertygad om att de 1 700 milj. kr. som har satsats på Tele-X verkligen är väl satsade pengar, eller skall vi dra den slutsatsen att vi kanske behöver tänka om när det gäller rymdsatsningarna innan vi bestämmer oss, i medvetande om att pengar aldrig kan användas två gånger?

Anf. 76 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag skall, med hänsyn till kammarens ansträngda tidsschema, försöka att fatta mig kort.

Per Westerberg säger att satsningarna på SIND inte skulle vara av betydelse för småföretagen. Skall man från samhällets sida åstadkomma en utveckling som är positiv för småföretagen fordras det dels insatser centralt,

dels regionalt och lokalt arbete. Det är bl.a. detta som moderaterna inte vill inse.

Jag skall ta upp den synpunkt Gudrun Norberg hade om att hantverket behandlas med nonchalans. Jag vill bestrida detta, och jag tror att det är mycket viktigt att vi inför framtiden slår vakt om de hantverksyrken vi har. Vi skall ha variation och bredd inom vårt näringsliv. Människorna kommer att efterfråga hantverket, eftersom det utgör en balans till industriproduktionen. Hantverket kommer där att spela en stor roll. Det gäller då naturligtvis att se till att yrkesutbildning finns, men också att det finns lokaler för hantverket. Jag tror att detta blir viktiga uppgifter framöver.

Jag skall inte fortsätta debatten om den borgerliga regeringstiden, Per-Ola Eriksson. Den debatten kan vi återkomma till i andra sammanhang, och vi har förvisso diskuterat den frågan i många sammanhang. Jag vill bara konstatera att sedan socialdemokraterna kom i regeringsställning har det skett en radikal förändring av industri- och näringspolitiken. Detta sammanhänger inte enbart med att vi upplevt en högkonjunktur, utan det sammanhänger också med en annan syn på hur dessa frågor skall hanteras. När det gäller att snabbare förnya det näringsliv som behöver förnyas inför framtiden vill jag påstå att socialdemokraternas politik varit effektivare.

Jag vet att frågan om ökade tendenser till koncentration – med fusionsvalpar och annat – är Per-Ola Erikssons käpphäst. Vi har vidtagit en rad åtgärder på dessa områden för att motverka denna utveckling. Jag kan bara hänvisa till allt som har skett på skatteområdet när det gäller aktieomsättningen, pensionsfonder och över huvud taget en effektivare styrning av hela riskkapitalmarknaden. Jag kan peka på de satsningar som har skett när det gäller utvecklingen av AP-fonderna, som en balanserande faktor i maktbalansen, och ägarutredningen som har redovisat en analys om allt detta. Jag kan slutligen också peka på löntagarfonderna som ändock har spelat en icke obetydlig roll när det gäller att sprida ägandet i samhället.

Klyftorna ökar. Jag tror inte att norrbottningarna ger Per-Ola Eriksson rätt om han i dag går ut och säger: Se här vad som händer i Sverige, klyftorna ökar och ni får det sämre i Norrbotten. Det är precis tvärtom. För första gången på mycket länge, jag vet egentligen inte när, kan vi i dag se en stark positiv utveckling i hela landet. Det upplever jag som utomordentligt positivt och betydelsefullt, och det tycker jag Per-Ola Eriksson också borde göra.

När det gäller regeringsmakten vill jag till Lars Norberg säga att det är riktigt att det i dag inte finns en egen majoritet för ett regeringsalternativ i den svenska riksdagen. Men om vi skall få en effektiv och handlingskraftig regering måste vi ha en majoritet. Detta utgör inte bara ett ansvar för regeringspartiet, utan också ett ansvar för oppositionen att delta i arbetet för att skapa en plattform som gör det möjligt att bedriva en handlingskraftig ekonomisk politik. Jag vill hävda att miljöpartiets inträde i riksdagen i varje fall inte förbättrat förutsättningarna för detta.

Anf. 77 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Åke Wictorsson tyckte att vi skulle satsa på statens industriverk och diverse regionala och lokala verk för att stödja småföretagandet. Det är precis där den stora skiljelinjen går. Vi

kan inte administrera fram småföretag. Det är inte genom fler statliga regleringar och fler ämbetsmän som vi får fler småföretag, utan det är genom att ge småföretagen likvärdiga chanser och möjligheter i skattesystemen, arbetsrätten och regleringar som alla större företag här i Sverige har. Det är detta som socialdemokraterna har missat. Det är inte fler ämbetsmän och ämbetsverk vi behöver, utan i stället ett bättre näringsklimat.

Anf. 78 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Det gläder mig att höra Åke Wictorsson tala så väl om hantverket. Det går så lätt att tala, men det är betydligt svårare att komma till handling. Vi har nu i två års tid föreslagit att man skall inrätta lämpliga lokaler för hantverk. Vi har inte fått något gehör för detta från socialdemokraternas sida. Vi har talat om en utökad lärlingsutbildning, vilket är ett effektivt och bra utbildningssystem när det gäller hantverk, men vi har inte fått något gehör. Vi vill bygga upp materieldepåer och verktygsdepåer i varje län, eftersom vi vet att det är viktiga saker för att få hantverket att bestå. Vi har inte fått något gehör från socialdemokratisk sida. Det kunde tillsättas konsulenter i varje län som skulle kunna vara en personlig resurs och som verkligen skulle kunna få fart på detta. För dessa förslag har vi inte fått något gehör från socialdemokratisk sida.

Anf. 79 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Åke Wictorsson sade att miljöpartiets inträde i riksdagen inte hade förbättrat situationen från parlamentarisk synpunkt. Det kan tänkas att det är så. Men miljöpartiet har inte kommit in i riksdagen för att underlätta för socialdemokraterna att bilda regering. Miljöpartiet har kommit in i riksdagen eftersom de gamla partierna enligt många väljares åsikt har försummat miljöfrågorna. Åke Wictorsson bör räkna med att situationen kommer att bestå ett okänt antal år framöver. Det finns anledning att fundera över åt vilket håll socialdemokraterna skall gå, om det skall vara en grön framtid eller en betongframtid.

Jag fick inget svar på frågan om informationsteknologi. Måste det satsas så mycket pengar på sådant som ändå av sig självt går så bra? Bör man inte vara försiktig när det gäller rymdsatsningen, eller är Åke Wictorsson helt förtröstansfull då det gäller den satsning som gjorts på Tele-X?

Anf. 80 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Åke Wictorsson vill möta maktkoncentrationen på den privata sidan med att bygga upp, som han sade, balanserande koncentrationer med AP-fonder och löntagarfonder. Jag måste säga att jag tycker det är fel väg att angripa koncentrationer i samhället genom att på den offentliga sidan bygga upp nya maktkoncentrationer. Det behövs helt andra instrument för att skapa ett decentraliserat ägande och ett decentraliserat näringsliv.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

Mineralförsörjning m.m.

Anf. 81 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Detta betänkande omfattar bl.a. riksdagens revisorers förslag angående statliga insatser för prospektering och ett antal motioner som berör mineralområdet.

För närvarande pågår arbetet i mineralråvarukommittén. Den förväntas vara klar med sitt betänkande till hösten. Revisorernas förslag och en del av motionerna föreslår näringsutskottet att riksdagen lämnar vidare till mineralråvarukommittén för prövning där. En del av frågeställningarna torde återkomma för kammardebatt i samband med behandlingen av betänkandet i höst.

Jag tänker här beröra dels en reservation med moderata tillskyndare, dels riksdagens revisorers förslag och synpunkter på statens prospekteringsverksamhet, eftersom detta har visst samband med reservationen.

Riksdagens revisorer har granskat den statliga prospekteringsverksamheten under åren 1975–1987. I samband med detta riktas mycket stark kritik mot nämnden för statens gruvegendom, NSG, den myndighet som ansvarar för prospekteringsverksamheten.

Utfallet av den statliga prospekteringen har bedömts vara otillfredsställande. Under den granskade perioden har staten satsat ca 1,3 miljarder kronor via NSG. Utbytet har blivit magert. Få fyndigheter och få nya exploateringar har kommit till stånd under dessa tolv år. Man har under denna tid valt ut prospekteringsområden på för lösa grunder. För att få bättre utdelning på prospekteringspengarna har riksdagens revisorer som grundläggande förslag angett att en tyngdpunktsförskjutning bör ske i riktning mot tidigare led i prospekteringskedjan, dvs. mot baskartering och malmgeologisk forskning.

Herr talman! Den reservation som handlar om Mittnordenprojektet, vilken vi moderater, folkpartiet och centern stöder, går just i den riktning som revisorerna önskar. Genom medverkan i Mittnordenprojektet får vi nämligen ett modernt geovetenskapligt basmaterial, som skulle kunna ge ett bättre underlag för prospektering efter malmer och industriella mineraler.

Mittnordenprojektet omfattar en mycket stor del av Sveriges yta. Det sträcker sig från Jokkmokk i norr och till strax nedanför Östersund i söder. Den svenska delen av området utgör drygt en fjärdedel av Sveriges totala yta.

Här finns några av Skandinavien mest betydelsefulla malmprovinser. Möjligheter att finna nya malm- och mineralförekomster anses vara mycket goda inom området. För en framgångsrik prospektering krävs en vetenskapligt grundad strategi. Ingående kunskaper om berggrundens sammansättning och struktur, de mineralbildande processerna, jordartsförhållanden och inlandsisens olika rörelseriktningar samt tillgång till flygmätningar behövs för ett bra underlag. Mittnordenprojektet syftar till att ta fram denna övergripande geologiska helhetsbild, som kan inspirera till nya väl underbyggda prospekteringsinsatser.

Herr talman! Mittnordenprojektet är också en angelägen miljöåtgärning. Även i miljövårdsarbetet krävs en vetenskapligt grundad strategi. I arbetet för en bättre miljö är kunskaper om berg, jord och vatten av grundläggande betydelse. Mittnordenprojektet skulle ge en samlad geologisk, geofysisk och geokemisk baskunskap, en dokumentation som är oumbärlig för lösningen av miljöproblemen.

Smygande miljöförändringar och rubbningar i den ekologiska jämvikten som förorsakats av mänsklig aktivitet blir möjliga att upptäcka, förhindra och kontrollera genom det bakgrundsmaterial som Mittnordenprojektet är avsett att ta fram. Ett genomförande av projektet skulle komplettera befintlig information och sätta in den i ett större regionalt sammanhang. Det skulle göra det möjligt att bättre bedöma förändringar i miljön, identifiera områden med särskilda problem och effektivisera miljövårdsinsatserna.

Målet för Mittnordenprojektet är att skapa ett allsidigt geovetenskapligt planerings- och beslutsunderlag, som kan utnyttjas på alla nivåer i samhällsplaneringen.

Herr talman! Mittnordenprojektet är ett samnordiskt projekt. Sverige, Norge och Finland har kommit överens om att delta i det. Nordiska rådet har anslagit medel för projektledning. Finansieringen i övrigt skall de tre länderna stå för. För Finlands och Norges del är finansieringen klar. Anmärkningsvärt nog har Sverige inte fullföljt sitt åtagande. Vi reserverar oss över detta. Vi vill rädda Mittnordenprojektet och föreslår en statlig finansiering.

Mot bakgrund av den översyn som pågår om NSG:s verksamhet och mot bakgrund av Mittnordenprojektets betydelse i prospekteringssammanhang föreslår vi en omDispositionering av NSG:s medel till fördel för Mittnordenprojektet. Vi anser också att möjligheten att sälja kronoandelar bör kunna övervägas. Det är viktigt att medel för Sveriges medverkan i Mittnordenprojektet anslås. Utan svensk medverkan faller projektet. Det vore olyckligt inte minst med tanke på den regionala betydelse som Mittnordenprojektet skulle kunna få för de berörda fyra länen.

Herr talman! Det finns nog få regionala satsningar vilka det beslutats om i denna kammare som är så meningsfulla som en satsning på Mittnordenprojektet skulle vara.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 82 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Eftersom Karin Falkmer redan har redovisat vad Mittnordenprojektet är, skall jag inte ta upp kammarens tid med att upprepa det. Låt mig i stället börja med att konstatera att nämnden för statens gruvegendom hör till de minst framgångsrika organisationerna i det här landet. Under en tolvårsperiod har den använt 920 miljoner till prospektering i egen regi, men den har inte fått fram något enda projekt som har lett till en påbörjad exploatering. NSG har visserligen kommit fram till några saker som man möjligen kan hoppas leder till exploatering. Projektet i Pathohavare kan bli

en guldgruva, projektet i Billinge kan med finsk hjälp bli en kaolingruva, och projektet i Sumåssjön kan möjligen leda till vanadinbrytning, men än så länge är det bara fråga om projekt. I jämförelse härmed framstår den privata prospekteringen, som genom NSG har fått 180 milj.kr. i statsbidrag, som relativt framgångsrik. Den har lett till en koppargruva i Åsen, en guldgruva i Enåsen, påbörjad guldbrytning i Kankberg och påbörjad guldbrytning i Åkerberg.

Riksdagens revisorer har rekommenderat, som Karin Falkmer tidigare redovisat, att NSG:s arbete skall effektiviseras genom att en tyngdpunktsförskjutning skall ske mot tidigare led i prospekteringskedjan. Man efterlyser baskartering, malmgeologisk forskning och utveckling och basprospektering.

Herr talman! Det är precis dessa saker som man med Mittnordenprojektet siktar mot, att åstadkomma ett modernt geovetenskapligt basmaterial som har ett brett användningsområde, inte bara för mineralprospektering utan även i geomediciner och inom miljövärd. Mittnordenprojektet har alltså precis den inriktning som riksdagens revisorer anser att NSG:s verksamhet borde få, om den skall bli bättre.

Nordiska rådet har enligt min uppfattning till stor del varit en inrättning för vackra tal framförda under goda middagar, men det antal konkreta projekt som Nordiska rådet har åstadkommit är beklagligt litet. Här finns det faktiskt en chans att åstadkomma ett konkret projekt om inte i Nordiska rådets regi så i varje fall med Nordiska rådet som fadder.

Som Karin Falkmer tidigare har påpekat finns det fler förutsättningar för handel. För det första har Nordiska rådet anslagit pengar till projektledning för Mittnordenprojektet. För det andra har Finland både anslagit pengar och påbörjat en viss planering. För det tredje har Norge anslagit pengar. Tre bitar finns på plats, den fjärde biten vore ett svenskt deltagande. Men det vill inte utskottets majoritet gå med på. Man skyller på en hel del saker. För det första skyller man på att mineralråvarukommittén inte har lagt fram något betänkande. För en industriman är det lätt att säga att när politikerna inte vill åstadkomma något skyller de på att något befinner sig under utredning, och skälet som sådant tycker jag är litet dåligt. För det andra sägs det i utskottstexten att detta kan åstadkommas med regionala anslag. Det innebär alltså att pengar skulle tas från länsstyrelserna i berörda län för att satsas i ett nordiskt projekt. Det är litet orättvist. I Finland och Norge har centrala statliga pengar anslagits, men i Sverige skall pengar knyckas från utvecklingsfonder och länsanslag. Jag tycker inte heller att det skälet är bra. I betänkandet hemställer utskottet att 250 milj.kr., alltså en kvarts miljard, skall anslås till verksamheten för prospektering. Av dessa 250 milj.kr. är 171 milj.kr. avsedda för budgetåret 1989/90.

Herr talman! Om man ser på det föga imponerande prospekteringsresultat som nämnden för statens gruvegendom har åstadkommit under tolv år vore det väl inte ur vägen att knycka 10 av de 171 miljonerna som anslås till dessa organisationer och satsa dem på Mittnordenprojektet. 6 % av 171 miljoner skulle räcka, och jag tycker att det finns all anledning att säga att man kan ta dessa 6 %. NSG har 94 % kvar att leka med, vilket NSG inte har lyckats vidare bra med tidigare. Låt oss satsa på Mittnordenprojektet!

Därmed går jag över till att tala om det centrala borrhärnearkivet. Man har fattat beslut om att det skall upprättas i statlig regi i Malå. Under uppbyggnaden av detta centrala borrhärnearkiv är det naturligtvis av väsentlig vikt att chefen för arkivet finns i Malå för att leda verksamheten. Jag vill säga till den som kommer att tala för utskottsmajoriteten, Mats Lindberg, att bevisbördan när det gäller att chefen inte skall bo i Malå måste ligga på honom. Om man startar en ny verksamhet är det väl elementärt att chefen för denna verksamhet finns på platsen. Det måste vara mycket personliga skäl som gör att vederbörande vill bo kvar i Sydsverige eller i Stockholm. Jag väntar med intresse på att få höra vilka sakliga skäl Mats Lindberg har för att chefen för en nystartad verksamhet skall bosätta sig på en annan plats än den där verksamheten äger rum.

Herr talman! Med denna motivering yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 6.

Anf. 83 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! I detta betänkande om mineralförsörjning behandlas flera viktiga områden. Mycket har redan berörts av både Karin Falkmer och Lars De Geer. Jag skall därför bara i korthet beröra tre avsnitt i betänkandet, Mittnordenprojektet, havsresursverksamheten och chefstjänsten vid borrhärnearkivet i Malå.

Jag skall börja med att ta upp Mittnordenprojektet, vilket Karin Falkmer och Lars De Geer har talat ganska mycket om. Mittnordenprojektet är ett samnordiskt geovetenskapligt projekt med syfte att åstadkomma ett modernt och bra beslutsunderlag för användning inom bl.a. miljöområdet och naturresursområdet – t.ex. för prospektering efter malmer och industrimineral – fysisk planering, jord- och skogsbruk samt geomedicin. Som tidigare har sagts har Nordiska rådet beviljat vissa medel till detta projekt. Men meningen är ju att det egentliga arbetet skall finansieras på nationell basis. Både Norge och Finland har redan beslutat om sin del av finansieringen, och planeringen för dessa arbeten har redan börjat. Sverige har ännu inte klarat av sin finansiering. I reservation 2, som folkpartiet, moderata samlingspartiet och centerpartiet står bakom, sägs det att Sverige bör delta i Mittnordenprojektet och även svara för sin del av den beräknade kostnaden. Vi anser det vara mycket värdefullt att Sverige är med i detta projekt. Bl.a. kan man få kunskap om storleken på industriella föroreningar men också få material som kan användas t.ex. för geomedicin och miljövård. Ett genomförande av projektet skulle också visa på ett bra nordiskt samarbete. Därför anser vi att 10 milj. kr. av NSG:s anslag mycket väl kan omdisponeras. Jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Av utskottsbetänkandet framgår att regeringen har för avsikt att lägga ner delegationen för havsresursverksamheten. Utskottsmajoriteten framhåller att samordningen kan ske på ett bättre sätt än genom en särskild delegation. Jag vill i detta sammanhang poängtera att havsresursverksamheten är viktig och att den på inga villkor får upphöra därför att delegationen läggs ner, utan kraftiga resurser måste till även i framtiden. De resurser som nu frigörs skall omfördelas inom området för havsresursutveckling. Centerpartiet har inte fogat någon reservation om detta till betänkandet, men centerpartiet liksom

den övriga utskottsmajoriteten förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning av det nya programmet för svensk havsresursverksamhet och de åtgärder som kan föranledas av detta.

Herr talman! Jag vill till sist beröra chefstjänsten vid borrhärnarkivet i Malå. Industriministern har sagt att chefstjänsten i ett första skede skall placeras i Uppsala för att senare överflyttas till Malå, vilket är mycket märkligt. Det måste finnas personliga skäl bakom detta, som Lars De Geer sade. Det sägs att orsaken till detta främst skulle vara att det i ett första skede av uppbyggnaden av det centrala borrhärnarkivet ingår gallring i befintliga arkiv som är belägna i orter i Syd- och Mellansverige. I ett senare, icke preciserat, skede skulle chefstjänsten placeras i Malå.

I en gemensam folkparti- och centerpartireservation sägs att det finns risk för att uppbyggnaden av det centrala borrhärnarkivet i Malå hämmas om inte chefstjänstemannen är på plats redan i uppbyggnadsskedet. Vi tror att projektet kan komma att förlora både kompetens och fart om inte chefstjänstemannen placeras i Malå redan från starten.

Herr talman! Jag vill yrka bifall även till reservation 6.

Anf. 84 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! I det betänkande från näringsutskottet om mineralförsörjning m.m. som vi nu behandlar räknar utskottet upp vilka ägare som finns inom den svenska gruvhanteringen, vad som bryts, var gruvorna finns och hur många ton malm – både järnmalm och icke-järnmalm – de producerar. Det är bra. Men jag kan hålla med Lars De Geer om att det saknas ett riktigt program för den svenska gruvhanterings framtid – hur man skall gå vidare för att trygga den svenska gruvhanteringen och försörjningen av malm till den svenska stålindustrin. Nu sker det neddragningar inom den svenska gruvhanteringen. Det kan få svåra konsekvenser för den svenska stålindustrins försörjning med malm, om neddragningarna utan hinder får fortsätta. Det är inte brist på malm som orsakar neddragningarna. Nedläggningarna är i stället resultatet av krassa företagsekonomiska beräkningar, något som också präglat inställningen vid LKAB. De privata intressen som är kopplade till gruvhanteringen har i stället valt att satsa resurserna på mer expansiva områden.

En annan bidragande orsak till järnmalmskrisen är uppblundenheten till EG-länderna. När stålverken i dessa länder drar ned kapaciteten, får det svåra återverkningar för de svenska järnmalmsgruvorna. Inte minst har LKAB fått erfara detta.

Svensk storfinans har valt att satsa sina resurser på gruvmateriel- och gruvkonsultbranschen. Syftet har varit att i den övriga världen marknadsföra det kunnande som under årtionden byggts upp i detta land.

Herr talman! I betänkandet behandlas den enda gruva i detta land som bryter volfram. I viss mån är det kanske näringsutskottets synsätt på gruvhanteringen och den nonchalans som jag tycker att näringsutskottet under en längre tid visat gentemot gruvindustrin som gör att utskottet lyckas med konststycket att placera den enda gruva som bryter volfram i fel län. Jag tycker faktiskt att det är beklagligt att man skall behöva få läsa detta. Jag vill inte raljera med detta förhållande, även om jag egentligen skulle vilja göra

det. Först när jag läste detta blev jag litet ledsen, men sedan blev jag nästan arg över att näringsutskottet placerar denna gruva i fel län. Jag vill för protokollets skull placera gruvan i rätt län. Yxsjöbergs gruva har alltid legat i Örebro län, och den kommer även fortsättningsvis att ligga i Örebro län, om man inte ändrar länsgränserna.

Utskottet säger också att det pågår förhandlingar om nedläggning av gruvan i Yxsjöberg. Beslutet om nedläggningen av denna gruva är redan ett faktum, och nedläggningen kommer att ske vid halvårsskiftet 1989. Utskottet borde ha kunnat ta reda på det rätta förhållandet. T.o.m. arbetsmarknadsministern har varit ute och sagt att Statsgruvor skall ta sitt samhällsansvar när det gäller sysselsättningen för de människor som i dag arbetar i Yxsjöbergs gruvan, men näringsutskottet har ingen uppfattning om den saken.

Herr talman! Jag kommer sedan till frågan om industrimineraler. Den bedömning man i dag gör är att den svenska industrins behov av kvalificerade industrimineralprodukter bedöms öka väsentligt under de närmaste tio åren. För t.ex. pappersindustrin, som hittills i hög grad importerat sina industrimineraler, finns prognoser som pekar på ett fördubblat behov av fyll- och bstrykningsmedel. Plastindustrin, byggnads- och anläggningsindustrin, glas-, stål- och gjuteribranschen är andra grenar som behöver industrimineraler. Därför är det litet konstigt att man i utskottsbetänkandet inte tar upp detta och framför allt att man inte föreslår en satsning på detta område. Eller delar utskottet inte bedömningen att det behövs mer industrimineraler till den svenska industrin?

I reservation 1 till detta betänkande har vi i vpk tillsammans med miljöpartiet tagit upp frågan om kostnadsfri information till kommunerna om markradon. Utskottets motivering för sitt yrkande om avslag på vårt förslag är litet märklig. Man skriver: "Utskottet finner inte skäl för att kommunerna skulle få rätt att kräva kostnadsfria tjänster på detta område". Detta är litet konstigt med tanke på att alla i dag talar om radonets betydelse för de svenska kommunernas planering när det gäller bostadssituationen. Med den kunskap som SGU äger har man möjlighet att ge kommunerna gratis information för deras planläggning och förnyelse av bebyggelsen. Enligt näringsutskottet skall kommunerna inte få denna information. Det är också litet konstigt att varken folkpartiet eller centern ställt sig bakom vårt yrkande. I bostadsutskottets betänkande nr 7, som vi behandlade tidigare i dag, hade dessa partier egna reservationer när det gäller radonets farlighet. Visserligen gällde det då byggmaterial, medan det i detta fall är frågan om berggrunden. Men radon är ju lika farligt vare sig det finns i berggrunden eller i byggmaterial – det påverkar människan oavsett var det finns. Bli konsekvensen att det kommer att finnas radon både i den mark det byggs på och i de hus som byggs, får samhället en dubbel börda och stora kostnader när man skall vidta åtgärder mot radonet. Det vore därför bättre om den kunskap som i dag finns ställdes till kommunernas förfogande vid deras planering.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga vpk-reservationer till detta betänkande.

Anf. 85 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Riksdagen kommer så småningom och ganska snart, skulle jag tänka mig, att få tillfälle att principiellt diskutera frågor om mineralförsörjningen med anledning av regeringens förslag till ny minerallag. Dagens betänkande har något av diversehandel över sig; utskottet har sammanfört ett antal frågor som icke alltid har något intimt samband. Vi i miljöpartiet måste väl bekänna att vår kunskap om gruvhanteringen än så länge är ganska ofullständig. Möjligtvis hade vi kommit att inta en annan ståndpunkt i några av dessa frågor, om vi hade varit kunnigare eller fått ytterligare föredragningar i utskottet. Jag tänker speciellt på Mittnordenprojektet.

Det är i alla fall några frågor som vi vill trycka på.

Vi vill bl.a. understödja förslaget att Sveriges geologiska undersökning gratis skall framställa radondata till de kommuner som behöver sådana data för sin bebyggelseplanering. När det gamla SGU delades upp i en myndighetsdel, som bibehöll namnet SGU, och i en affärsdrivande del, som heter SGAB var avsikten att SGU skulle tillhandahålla sådan information som är av stort samhällsintresse. Dit räknar i varje fall jag i högsta grad den markradonkartering som kan ställas till kommunernas förfogande. När denna verksamhet betalas med statsanslag, som i dag uppgår till nära 80 milj. kr., borde man kunna tillhandahålla detta material. Radonfrågorna, som senast i dag diskuterades vid behandlingen av bostadsutskottets betänkanden, har enligt vår uppfattning hanterats på ett skandalöst sätt, allt sedan de första larmrapporterna om markradon kom – om jag minns rätt – 1978, dvs. för över tio år sedan. Kommunernas insatser har varit lama. Det gäller även statens insatser, och det präglar även de beslut vi tidigare i dag fattade i bostadsfrågorna.

Flera hundra och förmodligen tusen svenskar dör en för tidig död på grund av det radon som i stor utsträckning kommer från marken.

Det har i detta sammanhang sagts: "Varför prata om riskerna med kärnkraften – se i stället på radonfaran!" Kärnkraften skall bort – det är vi miljöpartister mycket eniga om, och den frågan driver vi hårt. Men vi driver också mycket hårt kravet på att våra hus skall saneras från radon. Genom att rösta för reservation 1 kan riksdagens ledamöter göra något för att visa att de tar radonfaran på allvar. Flera åtgärder behöver givetvis vidtas mot radonet. Jag yrkar bifall till reservation 1.

När jag läste i regeringens proposition att man ville lägga ned havsresursdelegationen var min första tanke, efter alla nyheter om säl- och algdöd, utfiskad torsk, dioxin i strömming och lax, döda bottnar och kvicksilverhaltiga gäddor, att regeringen nu har gett upp och säger: Det är slut med havsresurserna. Någon havsresursdelegation behövs alltså inte. – Så går det onekligen att tänka, ty havsresurserna har lidit stor skada.

Denna negativa tolkning av regeringens förslag styrks ytterligare av att regeringen inte utsett någon ny myndighet som tar över samordningsansvaret. Nu hoppas vi i miljöpartiet, och flera partier med oss, att regeringen inte skall tro att det är så hopplöst. Vi tror inte heller att regeringen anser det. Det skall gå att restaurera havsresurserna efter alg- och säldöd. Naturens läkekraft är ju stor. Därför tycker vi i miljöpartiet att regeringen borde uppdra åt någon myndighet att överta det överordnande och samordnande

ansvaret som havsresursdelegationen hade. Härigenom skulle regeringen kunna indikera sin tro på havsresursernas framtid och vilja att satsa på dessa resurser och att utnyttja havet på ett biologiskt sunt sätt. Jag yrkar bifall till reservation 3.

En chef för ett borrhärnarkiv bör finnas där borrhärnorna finns, och han bör finnas där medarbetarna finns. Både borrhärnorna och medarbetarna finns såvitt jag vet i Malå. Där bör också chefen finnas. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Anf. 86 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Lars Norberg gav oss ett erkännande för Mittnordenprojektets värde.

Det var bristande kunskaper som föranledde ställningstagandet i näringsutskottet. Många inlägg i miljödebatten andas just brist på kunskaper. Man använder sig ofta av svepande resonemang som spelar på människors känslor.

Mittnordenprojektet är till skillnad från detta en miljöstatsning av mycket hög kvalitet som just syftar till breddade kunskaper på miljöområdet.

Anf. 87 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag medgav att miljöpartiet kanske icke var fullt informerat på denna punkt. Karin Falkmer hade naturligtvis kunnat hjälpa till med att ge en bättre information när ärendet behandlades i utskottet.

Anf. 88 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte om skulden till det som sker nu är min. Det lämnar jag därhän. Men jag vill till Lars Norberg säga att jag är glad över omvändelsen, och det är inte för sent att ändra sitt ställningstagande. Vi har ännu inte tagit ställning i kammaren.

Anf. 89 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Detta har jag fullt klart för mig. Men jag lovar inget om ställningstagandet. Det får vi tillsammans diskutera i miljöpartiets riksdagsgrupp.

Anf. 90 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 21 behandlas anslag till Sveriges geologiska undersökning, bergsstaten, nämnden för statens gruvegendom och Delegationen för samordning av havsresursverksamheten, samt avsnittet Programmet för havsindustriell kompetensutveckling. Dessutom behandlas förslag av riksdagens revisorer angående statliga insatser för prospektering och därtill elva motioner från allmänna motionstiden.

Mineralförsörjningen är en viktig del i utvecklingen av svenskt näringsliv. Därför är det av stor betydelse att debatten om gruvnäringens utveckling fortsätter. Det är dock viktigt att komma ihåg att gruv- och mineralindustrin under början 1980-talet till stor del har kännetecknats av överkapacitet med stagnerande efterfrågan. Detta har medfört att genomgripande strukturreformer har genomförts inom gruvnäringen i Sverige.

Under de senaste åren har dock en ökad efterfrågan inom både järnmalmsgruvorna och icke-järnmalmsgruvorna kunnat konstaterats. Detta, tillsammans med regeringens och Boliden Minerals överenskommelse om satsningar på ett femtontal gruvprojekt, har inneburit en mycket positiv utveckling, och som följd därav ett antal nyöppnade gruvor i landet.

Riksdagens revisorer har angående prospekteringsverksamheten föreslagit att mineralråvarukommittén skall ges tilläggsdirektiv med anledning av de statliga insatserna på prospekteringsområdet. Ett antal motioner har också väckts som anknyter till revisorernas förslag.

Utskottet anser att man inte nu skall ta ställning i dessa frågor. I stället skall man uppdra åt mineralråvarukommittén att pröva frågorna tillsammans med revisorernas förslag och de synpunkter i motionerna som är knutna till dessa. Jag delar därför inte Karin Falkmers och Lars De Geers uppfattning när det gäller NSG.

Man måste vara klar över att den långsiktighet som prospekteringen innebär också betyder att man inte direkt kan ställa krav på att prospekteringen ger resultat. Det finns dock ingen anledning att nu diskutera denna fråga. Det som är föreslaget är att mineralråvarukommittén får i uppdrag att se över dessa frågor. Därefter skall det komma ett förslag som skall diskuteras i denna kammare.

Herr talman! Jag övergår nu till att något beröra de sex reservationer som är fogade till betänkandet.

I en motion från vpk tas frågan om kostnadsfri markradoninformation till kommunerna upp. Här anser majoriteten i utskottet att detta bör vara en kommunal angelägenhet.

Vikten av svenskt deltagande i Mittnordenprojektet har moderaterna motionerat om. Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av projektet, men delar inte motionärernas uppfattning om hur detta skall finansieras. Utskottets mening är att finansieringen av projektet bör ske genom att berörda regionala organ och forskningsorgan omfördelar sina resurser för deltagande i projektet.

I två vpk-motioner tas utvecklingen av gruvnäringen och industrimineraler upp. Riksdagen har tidigare vid ett flertal tillfällen behandlat likartade motioner. Senast år 1988 avstyrkte utskottet liknande förslag.

Herr talman! Till sist har folkpartiet en motion angående placering av tjänsten som chef vid det nationella borrhärnarkivet. Denna fråga har behandlats i frågor och interpellationer, och industriministern har redovisat att efter det att ett uppbyggnadsskede har genomförts skall tjänsten placeras i Malå.

Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 91 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Faktum är att NSG har många mycket duktiga geologer. Men ledningen, som under den period som här diskuteras har fattat besluten om var prospektering skall ske, har inte valt ut de områden som varit mest lovande. Man har gått efter andra kriterier och därför har resultatet blivit magert, vilket konstateras bl.a. av riksdagens revisorer.

Mittnordenprojektet berör fyra län. Samtliga fyra länsstyrelser har uttalat sig för projektet. Man pekar på den stora betydelse exempelvis ur planerings-synpunkt, naturresurssynpunkt, miljösynpunkt och näringslivssynpunkt som projektet tillmäts. Samtidigt finner länen att projektet är av sådan omfattning att statlig direktfinansiering är en förutsättning för att projektet skall kunna genomföras. Detta är klara besked dels om den vikt som man fäster vid deltagandet i projektet, dels om konstruktionen av finansieringen.

En medverkan i Mittnordenprojektet förutsätter alltså en statlig finansiering. Att försöka skjuta över finansieringsansvaret, som socialdemokraterna gör, på länsorgan och kommuner är orealistiskt. Det leder bara till att det inte blir något av projektet. Sveriges medverkan är avgörande för genomförandet av Mittnordenprojektet.

Hur skall våra nordiska vänner tolka avhoppet när det gäller denna överenskommelse? Kommer de i fortsättningen att våga lita på Sverige? Danmark och Grönland deltar i dag i detta projekt som observatörer. Och nu sätter sig plötsligt Sverige hos dem på åskådarbänken. Genom regeringens underlåtenhet att fullfölja Mittnordenöverenskommelsen kommer vi förmodligen att från åskådarläktaren tvingas bevittna hur detta för framtiden så lovande projekt rasar samman. "Mittnordenprojektets ofullbordade" kommer att gå till historien som en socialdemokratisk fadäs anno 1989 – såvida jag inte lyckas övertyga kammarens ledamöter om att det bästa är att rösta för vår reservation.

Anf. 92 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Mats Lindberg betonade vikten av Mittnordenprojektet. Men han vill inte vara med och finansiera det hela. Det ansvaret vill han skjuta över på länsorgan och kommuner. Men att skjuta över en sådan här sak på kommuner måste vara totalt felaktigt. Berörda kommuner har redan nog av bördor. De regioner som projektet berör har dessutom inte någon bra skattekraft. I stället är skattekraften dålig i dessa kommuner. Således anser jag att staten också skall ta ett ansvar här. Att omdisponera 10 milj. kr. från NSG:s anslag måste vara mycket enkelt.

Sedan till frågan om chefstjänsten. Jag tycker att det är mycket märkligt att man inte placerar denna i Malå utan på annat håll. När man startar en verksamhet måste chefen helt klart vara på plats redan från början. Det är ju också det mest naturliga. Det borde därför vara en självklarhet även för socialdemokraterna att tycka så.

Anf. 93 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Karl-Erik Persson drog en lans för Yxsjöberg. Själv har jag varit med om att i överstyrelsen för ekonomiskt försvar fatta beslut om att driften där skall stödjas. Volfram – lustigt nog används det svenska namnet tungsten runt om i världen, men i Sverige säger man volfram – är ju en utomordentligt viktig råvara för den svenska paradprodukten hårdmetall. Jag hoppas att Yxsjöbergs gruva kommer att hållas länsfinansierad även efter det att man upphört med driften där vid det kommande halvårsskiftet. Gruvan kan vid en framtida avspärning utgöra en värdefull resurs för Sverige.

I mitt huvudanförande glömde jag att yrka bifall till reservation 3. Motiveringen har redan framförts av Lars Norberg. Jag yrkar således bifall till reservation 3.

Mats Lindberg säger att det inte nu finns någon anledning att ta upp frågan om Mittnordenprojektet dels därför att mineralråvarukommittén ännu arbetar, dels därför att han anser att projektet kan finansieras med hjälp av länens utvecklingspengar. Med den inställningen välter man ett konkret nordiskt samarbetsprojekt och sådana är det ju ont om. Jag hoppas således att kammarens ledamöter håller med mig om den saken vid kommande votering.

Anf. 94 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Till att börja med vill jag säga att jag håller med Lars De Geer när det gäller Yxsjöbruk och gruvan där. Enligt den information som jag har fått kommer gruvan även fortsättningsvis att vara läns pumpad. Jag hoppas att det också blir så. Riktigt säker kan man nog aldrig vara när det gäller statens gruvor och verksamheten där framöver.

Jag hade faktiskt räknat med att Mats Lindberg skulle hålla med mig i fråga om placeringen av Yxsjöbergs gruva. Det hade nämligen varit trevligt om utskottets representant kunde hålla med om att gruvan placerats i fel län. Gruvan ligger faktiskt i Örebro län – inte i Kopparbergs län, som det står i utskottets betänkande. Jag hoppas att Mats Lindberg tror på mina uppgifter. Motiveringen kan jag kanske återkomma till någon annan gång.

Mats Lindberg talar om den svenska stålindustrin och gruvhanteringen. Han talar om frammarschen på detta område samt om behovet av en svensk gruvindustri. Det här är viktiga saker men om man inte har något åtgärdsprogram för den svenska gruvnäringen, finns det en risk för att denna dör ut. Om så sker, går man när det gäller den svenska gruvhanteringen miste om väldigt stora kunskaper. Därför tycker jag att det är litet konstigt att man inte försöker presentera ett åtgärdsprogram. Svenska gruvindustriarbetareförbundet har, såvitt jag vet, tryckt på. Man vill ha ett åtgärdsprogram, så att man vet hur problemen skall tacklas. De svenska gruvarbetarna blir ju äldre och äldre. I dag finns det inte någon som vill satsa på detta yrke. Det betyder att vi riskerar att förlora stora kunskaper på området. I grunden beror det på att det inte finns något konkret program för den svenska gruvindustrin. Som det nu är lever den mer eller mindre från den ena dagen till den andra. Det är inte tillfredsställande för en så stor och viktig näring.

Jag kan hålla med om att frågan om markradonet är en kommunal angelägenhet, om det är kommunen som bygger. Men varför kan man inte, om det nu finns kunskaper som är tillgängliga på ett eller annat sätt inom SGU, se till till att kommunerna får del av de kunskaper som finns? Jag tycker inte att det är att blanda sig i en kommuns angelägenheter. I stället tror jag att det skulle vara ett stöd och en styrka om kommunen fick del av kunskaperna.

Anf. 95 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Till Karin Falkmer vill jag beträffande Mittnordenprojektet säga att jag anser en omfördelning av pengarna – det gäller då de 10 milj. kr.

som skulle tas från anslaget till NSG – vara en drastisk åtgärd med tanke på den löpande verksamheten. Jag tror alltså att det är möjligt att förverkliga de förslag som vi har lagt fram om finansiering via regionala organ och forskningsorgan.

Sedan vill jag säga att jag tror på Karl-Erik Persson när han säger att Yxsjöberg ligger i Örebro län. Om det är ett sakfel i betänkandet, skall detta naturligtvis rättas till.

Anf. 96 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Jag undrar varför socialdemokraterna har missat finansieringen av Mittnordenprojektet. Detta projekt är en efterföljare till Nordkalottenprojektet som genomfördes åren 1980–1986. Det var ett mycket lyckosamt projekt och det påbörjades under den borgerliga regeringsperioden. Nordkalottenprojektet har väckt mycket stort intresse internationellt dels för sitt geovetenskapliga värde, dels som exempel på ett bra genomfört nordiskt samarbete.

Nu när ett liknande, men ännu mer kvalificerat och allsidigt projekt skall genomföras säger socialdemokraterna plötsligt nej. De sviker, trots träffad överenskommelse i Nordiska rådet.

Mittnordenprojektet är en angelägen regionalpolitisk satsning. Enligt det senaste numret av KommunAktuellt har regeringens regionalpolitik gett magert resultat. Socialdemokraternas paketpolitik, som är vanligt förekommande i valtider, och deras fagra tal om att hela Sverige skall leva gagnar inte dessa fyra berörda län tillnärmelsevis så mycket som en satsning på Mittnordenprojektet skulle göra. Här har vi ett brett upplagt projekt, som kan skapa förutsättningar för en positiv utveckling på många områden i länen. Finns det då inte skäl att ställa upp och se till att projektet fullföljs?

Anf. 97 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Det verkar som om Mats Lindberg inte tror på mig. Jag skall därför komma med det slutliga beviset – hoppas jag. Jag råkar själv bo i den kommun där Yxsjöbergs gruva ligger, och kommunen heter Ljusnarsberg och ligger i Örebro län.

Om det är ett sakfel i betänkandet eller inte kan jag inte bedöma, eftersom jag inte sitter i näringsutskottet, men det är i så fall inte första gången som näringsutskottet har gjort ett misstag. Jag blir litet orolig när man inte tar gruvindustrin på allvar, vilket man borde göra. Näringsutskottet råkade för något år sedan skriva att en gruva var öppen som hade varit nerlagd i flera år. Man har alltså visat en nonchalans när det gäller den svenska gruvhanteringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

17 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1988/89:NU19 Vissa anslag inom utrikesdepartementets område (prop. 1988/89:100 delvis).

Anf. 98 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 19 behandlas bl.a. motioner om inrättande av ett handelskontor i Moskva med filial i Baltikum. Till en början noterar jag att det är glädjande att ett enhälligt utskott vill göra en framställning till regeringen om att ett sådant kontor skall inrättas. Jag tycker dock att utskottet går onödigt långsamt fram. Detta ärende brådskar, om resultatet skall bli det som vi önskar i de motioner vi har väckt till årets riksdag.

Handeln med Sovjet har tidigare varit ganska dålig. Sverige har haft en liten export och en något större import, men handeln har varit i liten omfattning med tanke på den stora marknad och det stora land Sovjet är så nära inpå den svenska gränsen.

Vi ser redan nu hur övriga länder i Västeuropa och inte minst USA håller på att bygga upp handelsamarbete med Sovjet i ett mycket högt tempo. Det startas olika former av gemensamma projekt, med delägande från olika västeuropeiska företag, samproduktioner och handelsavtal, där länderna är mycket aktiva på den sovjetiska marknaden.

Det är viktigt att handeln mellan öst och väst, mellan Sovjet och övriga västvärlden, utökas och fördjupas. Av strikt kommersiella skäl är det angeläget att handeln ökar, och det finns en hel del att göra för att förbättra handeln och därmed öka välståndet i resp. länder. Men det finns också ett annat, mer djupliggande politiskt skäl. Genom att öka handelsutbytet med Sovjetunionen och öka möjligheterna till olika former av samarbete och industriprojekt, ökar man öppenheten i det sovjetiska samhället och möjligheterna till avspänning i världen.

Det är därför mycket viktigt att vi kommer till skott med och genomför etableringen av ett handelskontor i Moskva med en filial i Baltikum, som ur svensk synvinkel kanske ligger närmast till hands för att handeln snabbt skall utökas. Det är av den orsaken som vi från moderat håll har velat anslå 3,5 milj. kr. redan innevarande budgetår, för att man snabbt skall komma i gång.

Jag hade i går förmånen att vara med på Industriförbundets årsmöte. Vid den efterföljande middagen hamnade jag bredvid en av de vice verkställande direktörerna i exportrådet, som kunde intyga att man var mycket angelägen om att få en mycket snabb etablering till stånd i Moskva. Man hade mycket höga förväntningar på att verksamheten inom kort tid skulle vara självfinansierande, och det var närmast fråga om att klara etableringskostnaden.

Herr talman! Det är beklagligt att utskottet inte vill anslå de pengar som behövs för att påskynda denna etablering. Det är en av de mest angelägna investeringar som Sverige kan göra för dagen.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 99 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! I årtusenden har människor utnyttjat Östersjön, för fiske och för sjöfart och nu alltmer även som avfallsplats – ett utnyttjande som verkligen hotar hela ekosystemets möjligheter att överleva. Den största enskilda förorenaren i Östersjön är den polska floden Wisla. Enligt vissa

bedömningar kommer så mycket som 30–40 % av de näringsämnen som hamnar i Östersjön från just Wislas nederbördsområde.

Det säger sig självt att Sverige liksom övriga Östersjöstater har ett starkt intresse av att reningsinsatser i detta område verkligen kommer till stånd, och det snabbt. Östersjön har nämligen en mycket stor betydelse för alla folk som lever vid dess stränder.

Behovet av reningsinsatser i Wislas nederbördsområde är överväldigande, och det är högst osannolikt att Polen av egen kraft och under nuvarande omständigheter skulle kunna klara av de enorma satsningar som behövs. Det är mot den bakgrunden som Wisla-projektet kommer in som ett slags Marshallplan på vattenvårdsområdet.

Herr talman! Detta projekt har vuxit fram genom samarbete mellan den USA-stödda fonden för polskt jordbruk och Världsnaturfonden. Flera banker och kreditinstitut i olika länder är involverade liksom en rad vatten- och miljöforskare, även svenska forskare.

Idén går ut på att man byter Polens utlandsskuld mot miljöinvesteringar i det förstörda och förgiftade området. Banker som köper andelar i den polska utlandsskulden säljer eller donerar i sin tur dessa andelar till Världsnaturfonden. Världsnaturfonden omvandlar i sin tur andelarna till lokal valuta och investerar pengarna i miljöförbättrande åtgärder i samarbete med den USA-stödda fonden för det polska jordbruket.

Det som enligt folkpartiets mening är så intressant med Wisla-projektet är att det nu finns ett konkret projekt, som skulle kunna genomföras under internationell medverkan och i samarbete med en oberoende stiftelse med förankring på flera håll i polskt samhällsliv. Stiftelsen har etablerat kontakter både med forskare, med organisationer som är oberoende av regimen, t.ex. katolska kyrkan, och med den internationella finansvärlden.

Enligt folkpartiets mening är det synnerligen angeläget att snabbt pröva möjligheterna till svensk medverkan i detta projekt. För svensk del finns det mycket stora miljövinster att hämta om Wisla-projektet skulle kunna drivas på ett framgångsrikt sätt. Svenskt miljökunskande och svensk miljöteknik kan också komma att tas till vara i projekt av detta slag.

Wisla-projektets första etapp har inletts, och det är nu viktigt att ekonomiska garantier kan ges för fortsättningen.

Projektet innebär alltså att man utnyttjar Polens väldiga skuldbörda i väst och så att säga byter andelar i utlandsskulden mot konkreta miljöinvesteringar i landet. Huvuddelen av den polska skulden till Sverige, om sammanlagt 2,5 miljarder, förvaltas i dag av exportkreditnämnden.

Herr talman! Folkpartiet lanserar i sin partimotion om Sverige och miljöproblemen i öst ett förslag om att låta exportkreditnämnden, i likhet med privata banker, sälja andelar i den polska utlandsskulden till Världsnaturfonden. Vi menar också att regeringen skall pröva möjligheterna att inom ramen för den s.k. Parisklubben medverka till internationellt förankrade miljöinsatser av denna typ.

Folkpartiets motion har mötts av många positiva reaktioner inte minst från polskt håll – även från officiellt sådant. Det internationella intresset för s.k. skuldbyten med miljövärdsinriktning växer snabbt. Bl.a. har den tyska regeringen förklarat sig beredd att efterskänka 1 miljon D-Mark av sin fordran på Polen i utbyte mot miljöinsatser.

Tyvär har inte majoriteten i näringsutskottet ställt sig bakom våra förslag. Den säger nej till ett konkret projekt som skulle kunna ha mycket stor betydelse för det fortsatta miljövårdsarbetet när det gäller att rädda Östersjön.

Moderaterna räddar socialdemokraterna i denna fråga men miljön förlorar. De förhindrar ett svenskt stöd som skulle kunna möjliggöra meningsfulla miljöinsatser i Polen.

Socialdemokrater talar gärna om behovet av internationella åtgärder men är sena att gå från ord till handling.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6. Vi är glada över att centern, vpk och miljöpartiet stöder vårt förslag i denna reservation och förutsätter att även miljömedvetna socialdemokrater och moderater skall stödja den vid den kommande voteringen. Jag vill verkligen uppmana riksdagen att ge regeringen en skjuts framåt i denna viktiga fråga.

Anf. 100 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Det var ju ett glädjande beslut som näringsutskottet fattade då utskottet biföll Margaretha af Ugglas motion om utrikeshandelskontor i Moskva och samtidigt också biföll Lennart Petterssons motion i samma riktning. Att vi sedan inte ställde oss bakom finansieringen beror väl mera på att det är kutym att låta regeringen lägga fram förslag om finansieringen.

Eftersom näringsutskottet är enigt i själva förslaget om handelskontor tyckte jag att det var ett stort fall framåt. Vi från vpk har ju under många år motionerat om handels- och utbytesbolag för att främja handeln med öst, och vi är alltså glada även om någon annan tar initiativ i denna riktning, och vi stödjer alltså förslaget.

När det gäller initiativet om projekt kring floden Wisla har regeringen gett vissa signaler om att den kommer att stödja projekt. Jag hoppas att de socialdemokratiska riksdagsledamöterna också skall kunna föra samma politik som riksdagen och tycka att detta är ett intressant projekt – ett intressant projekt där man också kommer att nå ganska stora miljöeffekter.

Redan i fjol hade vpk en motion om export av svensk miljöteknik. Vi ville då ha beslut om exportkreditstöd för sådan export. I riksdagen fanns en majoritet för detta, men av någon anledning har de partier som då beslöt sig för att stödja förslaget svängt. Kampen för miljön är så viktig att man kan hoppas på ett omtänkande i denna fråga, även om jag inte är särskilt förhoppningsfull i det här fallet. Ett genomförande av Wislaprojektet innebär ju inte att man löser problemen kring Östersjön eller miljöproblemen i Sveriges närområde kring Östersjön. Det samarbetsavtal som har träffats – vilket miljöministern här talade om – är i och för sig intressant. Det måste också ges speciella resurser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Som sagt är min förhoppning att den socialdemokratiska andelen av riksdagen också skall kunna ge samma positiva stöd till just Wislaprojektet som tydligen regeringen är beredd att ge.

Anf. 101 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Det här betänkandet rör tre ganska väl avgränsade områden: dels GATT-samarbetet, dels exportfrämjande verksamhet, dels exportkrediter.

Jag skall kort beröra alla tre områdena.

GATT har varit en organisation som oftast levt ganska mycket i tysthet, men de senaste veckorna har organisationen kommit i centrum för uppmärksamheten. De överenskommelser som nyligen träffats inom GATT kommer att riva upp det jordbrukspolitiska program som Sverige har levt med i årtionden.

Hur utvecklingen blir vet vi ännu inte så mycket om. Miljöpartiet har försökt anlägga ett helhetsperspektiv på GATT, som vi har sammanfattat i reservation nr 1. Utskottet poängterar i sin skrivning att den fria konkurrensen har stora välsignelser för landet och för konsumenterna. Detta är en sanning men det är bara en del av sanningen. Den behöver diskuteras och modifieras, enligt vår uppfattning. Miljöpartiet menar att detta är en ganska onyanserad bild.

Vår utskottsordförande, Lennart Pettersson, kände ett starkt behov av att debattera miljöpartiets inställning till GATT. Han kände detta så starkt att han tog upp frågan i en interpellationsdebatt med statsministern om EG-frågor som ägde rum på skärtorsdagen. Då vägrade jag att gå i svaromål, eftersom jag tyckte att frågan om GATT icke var en direkt EG-fråga. I dag ser jag med glädje att Lennart Pettersson är här, och jag skall med glädje diskutera GATT med honom vid detta tillfälle.

Miljöpartiet hade ursprungligen föreslagit att anslaget till GATT inte skulle räknas upp med de 600 000 kr. som regeringen hade föreslagit – detta för att markera vår skepsis mot en del av det som GATT gör.

I utskottet har vi frångått detta krav, eftersom medlemskapet regleras av vissa överenskommelser, vilket framgår av utskottsbetänkandet, och det är inte vår avsikt att Sverige skall lämna GATT. Vi vill emellertid markera att inriktningen i väsentliga avseenden bör diskuteras och modifieras.

Utskottsmajoriteten har en tendens att bara se det som kan räknas i pengar. Den har en föreställning om att sådant som inte kan räknas i kronor eller ören inte existerar. Miljöpartiet de gröna menar att det finns en mängd frågor som inte kan räknas i pengar och som man i det internationella handelsutbytet ändå bör ta med i beräkningen. Genom att utan diskussion förorda en total handelsfrihet, alltså utan reservationer, tenderar utskottet att förfalla till manchesterliberala ståndpunkter där allt som är lönsamt också förklaras vara rätt. Vår inställning är att frihet är värdefull endast om den existerar inom vissa gränser. Obegränsad frihet blir väldigt lätt en frihet enbart för den starke, den rike, den listige. Den kan lätt skada den svagare parten i en förbindelse. Detta är ofta en mycket kortsiktig politik, och de vinster som kan göras på lång sikt försummas.

Vi inom miljöpartiet är för handelsfrihet, för konkurrens på lika villkor – jag betonar *lika* – och för internationell solidaritet. Just därför anser vi att GATT-arbetet behöver styras så att man inte valdför sig på dessa principer.

Fri handel förutsätter att det är fråga om en överenskommelse mellan fria parter, där ingen utnyttjar den andres svaghet, okunskap eller beroende till

ensidig fördel. Alltför ofta syndar man mot dessa enkla principer, och då övergår den fria handeln till exploatering av den svage. Detta bör man i GATT-arbetet se till att förhindra.

Ett minimikrav är att de varor som säljs skall vara hälsosamma. I Sverige har vi en hel del regler för att säkerställa detta. För att ta ett exempel har vi åtskilliga bestämmelser för hur frukt och grönsaker skall produceras. Vi har förbjudit användningen av vissa bekämpningsmedel eller fastställt tidsgränser när de får användas. Skall konkurrens ske på lika villkor, är det uppenbart att det mest konkreta är att ställa samma tekniska krav på den utländske producenten som på den svenske. Samma sak gäller arbetsmiljökrav och krav på yttre miljö. Om vi inte har handelspolitiska regler som ställer samma krav på våra handelspartner som på oss själva, så kommer praktiskt taget varje miljökrav att leda till risken att vi exporterar de problem vi genom vår lagstiftning försöker lösa till något annat land, som har en mer legär lagstiftning. Vi vet att de multinationella och transnationella företagen är snabba när det gäller att förlägga produktion till det land där produktionskostnaden är lägst, och det betyder ofta till det land där de sociala kostnaderna för arbetskraften är noll eller nära noll eller där kraven på yttre och inre miljö saknas eller där man använder oetiska metoder vid djurhållning, etc.

Allt detta anser vi att våra GATT-förhandlare skall bevaka och skall se till att det beaktas i GATT:s regelverk. Annars är risken stor att förlusten blir dubbel: svenska jordbrukare och arbetare mister sina jobb till länder med låga krav på miljö- och socialpolitik, dit vi sälunda sprider miljöförstöring, utsugning och ohälsa bland arbetskraften. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Beträffande exportfrämjande verksamhet kan jag fatta mig kort. Vi i miljöpartiet tror på marknadsekonomi. Vi menar att de företag som vill sälja sina varor också skall betala sina försäljningskostnader. Vi tycker det är tokigt att skattebetalarna skall betala hundratals miljoner, som är att betrakta som gemensamma försäljningskostnader för svensk export. Vi är förvånade över att de partier som mest entusiastiskt talar om fri marknadsekonomi samtidigt menar att exportindustrin behöver gå med hjälp av statliga kryckor. Därför yrkar vi på en successiv nedtrappning av det statliga exportstödet. Dock kan vi acceptera att när speciella förhållanden föreligger, såsom i förbindelse med statshandelsländer, som Sovjet, kan staten behöva gå in med stöd. Därför har vi accepterat utskottets vilja att satsa på ett handelskontor i Moskva med filial i Baltikum. Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4.

Det är ett välkänt faktum att en stor del av miljöförstöringen är importerad. Det gäller framför allt svaveldioxid från Öst- och Västeuropa, men också försmutsade floder, som förstör miljön i framför allt Östersjön men även i Nordsjön och Kattegatt. Västeuropa har uppenbarligen råd att förbättra sina miljöinsatser, men i exempelvis Polen är det värre. Samma sak gäller många u-länder.

Både den internationella solidariteten och vårt eget intresse att begränsa importen av föroreningar talar för att staten speciellt skall stödja exporten av miljöreningsutrustning. Götaverken-Arendal kunde exempelvis med fördel bygga flytande avloppsreningsverk, som kunde transporteras till platser där sådana saknas.

Uppenbarligen finns det goda skäl att stödja reservationerna 5 och 6, nämligen dels internationell solidaritet, dels vad vår egen miljö kräver, dels slutligen vad som kan vara till nytta för vår egen sysselsättning. Därför yrkar jag bifall till dessa reservationer.

Anf. 102 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 19 behandlar olika anslag inom utrikesdepartementets område som näringsutskottet har att ta ställning till och föreslå riksdagen. Det handlar om anslag till internationellt samarbete på handelns område och om anslag till exportfrämjande verksamhet.

Vi kan konstatera att vi i utskottet i allt väsentligt har varit överens om tagen när det gäller anslagens storlek. Vissa skiljelinjer finns det dock. En av dem är att moderaterna vill att vi omedelbart skall ta ställning till ett ytterligare anslag på 3,5 milj. kr. för handelsrepresentationen i Moskva, eventuellt också med en filial i Baltikum. Majoriteten i utskottet, omfattande samtliga partier utom moderaterna, har dock sagt att vi vill att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett kostnadsförslag. Som Paul Lestander sade är det den normala tågordningen. Vi tycker det väsentliga här är att utskottet kunnat ena sig kring en positiv linje. Alla är väl överens om att med den utveckling som nu är på gång inom Östblocket och Sovjetunionen är det rimligt och riktigt att förstärka handelsrepresentationen, och detta bör regeringen titta närmare på och återkomma till riksdagen om enligt utskottets förslag.

I övrigt noterar jag att Lars Norberg från miljöpartiet har distanserat sig från partiets motion när det gäller att ta steget ut ur GATT genom att inte betala de avgifter som man enligt organisationens stadgar har att betala. I utskottet hade vi en diskussion som innebar att miljöpartiet riktade väsentlig kritik mot GATT och vill markera detta genom att gå ifrån de betalningsmässiga förpliktelserna. Men som Lars Norberg i slutomgången uppenbarligen har kommit underfund med, innebär detta att man kastar ut barnet med badvattnet, om jag får uttrycka mig så.

Jag lyssnade därför med intresse till den positiva plädering som Lars Norberg gjorde för frihandel – vi får väl se vad den är värd framöver.

Låt mig bara notera att utan GATT hade mycket mer av djungelns lag existerat inom den internationella handelns område. GATT är i själva verket ett stort stöd för små och svaga nationer, och även för nationer som inte är så svaga men som är små, som Sverige. Utan detta stöd ersätts i ökande utsträckning spelregler med den starkes självpåtagna rätt, och därför har vi från svensk sida all anledning att stödja GATT. Det hade varit glädjande om miljöpartiet hade insett detta i ännu större utsträckning än vad Lars Norberg har velat markera här i kväll.

Vi kan ju tycka att ett och annat inte är hundra procentigt bra i de regler som medlemsländerna i GATT har lyckats ena sig kring – det må vara en sak. Där skall vi jobba vidare i olika avseenden.

Men vi måste också inse att det är inte enbart de svenska uppfattningarna som i varje läge helt kan bestämma vilka beslut världen i övrigt skall fatta på den internationella handelns område. För att markera att man från svensk sida ständigt försöker driva på GATT i olika avseenden har vi försökt föra

fram synpunkter på förbättring av arbetsmiljön, på barnarbete och mycket annat.

Vi kan konstatera att vi hittills har haft begränsad framgång, inte minst därför att u-länderna själva har motsatt sig t.ex. krav på arbetsmiljön. De har sagt att de, av naturliga skäl, inte kan konkurrera fullt ut med de utvecklade länderna. De är också rädda för att vi i i-länderna tar arbetsmiljökraven som en förevändning för att sätta upp olika former av handelshinder.

Så vi jobbar vidare med detta. Vi kommer aldrig att lyckas helt och fullt, men Sverige känner ett ansvar här. Och vi skall bara inte tro att det går bättre om Sverige lämnar GATT, den internationella frihandelsorganisationen.

Dessutom vill jag mycket starkt markera att utan GATT, utan frihandeln, hade levnadsstandard, social välfärd, miljöskydd och mycket annat i det här landet inte på långt när varit vad de är i dagens läge. Vi bygger i själva verket en mycket stor del av vår välfärd på det svenska näringslivets möjligheter att konkurrera på i stort sett lika villkor på de stora internationella marknaderna.

Jag är angelägen att understryka att miljöpartisterna leker med elden när de på ett lättsinnigt sätt diskuterar medlemskap eller icke medlemskap i GATT och vill ställa upp en massa restriktioner.

Nu är det ju inte så stor risk för att det får betydelse för Sveriges del, eftersom miljöpartiet är ett ganska litet parti, men jag tycker ändå att det vore bra om vi kunde ha en så stark uppslutning som möjligt kring frihandeln som princip och kring GATT:s internationella spelregler. Alternativet är att de stora starka staterna ensidigt bestämmer reglerna. Det vore att hamna ur askan i elden, enligt min uppfattning. Jag kan därför inte ställa upp på de markeringar som miljöpartiet har gjort i utskottets betänkande.

Isa Halvarsson tog upp frågan om vårt ansvar för reningen av floden Wisla i Polen, att Sverige skulle hjälpa Polen ekonomiskt med att klara upp den saken. Vi har i utskottet förståelse för den diskussionen, och det är mycket möjligt att det är väl använda pengar att satsa på en internationell hjälp till att rensa upp i miljön i våra grannländer. Vi har dock anledning att tänka oss förr innan vi går till beslut. Den grundläggande principen bör ändå vara att varje land skall ta ett ansvar för att rena sin egen miljö. Det trycket måste vi hålla internationellt på andra stater och då även på våra grannar.

Nu vet vi att Polens situation är besvärlig och att dess dåliga miljö påverkar vårt land. Vi säger så här från utskottets sida att det är någonting som regeringen tittar på och bör titta på, och vi räknar med att det mycket väl kan komma förslag i den riktning som Isa Halvarsson önskar.

Att vi har varit avvisande har också berott på att den metod som folkpartiet har anvisat i sin motion och sedan reserverat sig till förmån för kanske inte är den rätta. Det är mycket möjligt att tanken på en internationell miljövårdsfond, som har väckts av bl.a. andra vår statsminister, är en bättre lösning. Då tycker vi från utskottets sida att vi bör avvakta till dess att regeringen har tänkt färdigt på den här punkten.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 103 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Vi riktade kritik mot GATT. Vi gjorde det i den formen att vi motsatte oss den uppräknig av anslaget från 6,3 till 7 miljoner som regeringen hade föreslagit. Det betyder inte att vi yrkade på att Sverige skulle utträda ur GATT, utan det var en markering.

När vi sedan fann att reglerna är sådana att en neddragning av anslaget eventuellt skulle kunna leda till att Sverige måste lämna organisationen, drog vi tillbaka det förslaget. Det var inte de 600 000 kr. som var det viktiga för oss, utan det var att ge en klar anvisning om hur vi anser att Sverige bör agera i sitt arbete inom organisationen.

Vi är väl medvetna om att Sverige är ett litet land och att vi inte kan diktera villkoren. Men vi är också medvetna om att Sverige är ett självständigt land och har alla möjligheter att agera oberoende av andra makter och på ett moraliskt och förnuftigt sätt, för att gagna både miljö och sociala förhållanden i alla länder som är anslutna till GATT-överenskommelserna.

Om jag är rätt underrättad, hette GATT från början Kennedyrundan, och det indikerar naturligtvis att de stora länderna har en väldig betydelse i det här arbetet. Men det hindrar inte att Sverige som litet land ändå måste ge till känna vad vi anser om hur det internationella samarbetet på handelsområde skall bedrivas.

Det är klart att Sverige har haft nytta av GATT och av frihandeln – det är jag den förste att erkänna – men samtidigt finns det goda skäl för oss svenskar att rannsaka oss själva i vilken utsträckning vi möjligtvis profiterar på andra länder. När det gäller industri och teknik är Sverige trots allt starkt, och vi har anledning att ständigt rannsaka oss själva: I vad mån bidrar våra insatser i det internationella handelssamarbetet till att skada andra och svagare länder? Den självrannsakan bör aldrig upphöra.

Vi har tidigare berört den frågan, när vi för några veckor sedan i denna kammare diskuterade i vad mån en fri textilimport kan leda till att man gynnar produktion av textilier på orter och av företag som grovt åsidosätter sociala hänsyn. Miljöpartiet har yrkat på att Sverige skall arbeta för att få till stånd en socialklausul i handelsöverenskommelser med andra länder.

Hittills har regeringen och socialdemokratin inte velat gå oss till mötes på den punkten. Man har sagt att man vill arbeta för detta genom internationella överenskommelser. Vi anser att man även på nationell nivå kan införa krav på sociala åtgärder i de länder som vi bedriver handel med.

Anf. 104 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Vi menar att det är viktigt att snabbt komma till ett skuldbyte inom exportkreditgarantisystemet. Det behövs stora resurstillskott för att kunna byta ut den föråldrade teknik man har i Polen. Man skall installera reningsanläggningar av olika slag, och man skall sanera de områden som förstörts och förgiftats. Detta berör oss som nation, det berör Sverige.

Med tanke på hur omfattande dessa problem är, är det mycket troligt att satsningar på miljöförbättrande åtgärder i Polen ger många gånger bättre utdelning där än om motsvarande belopp skulle satsas i Sverige.

Vi tycker då att Wisla-projektet är en elegant lösning, där man undviker insatser i form av rena penninggåvor eller stora miljökrediter som ställs till

myndigheternas förfogande. Gåvor och krediter utan möjligheter till kontroll av hur pengarna används bidrar bara till att befria myndigheterna från ansvaret. Det tycker vi också. Det förstärker de mekanismer som lett till nuvarande katastrofsituation, därför att det polska systemet är som det är.

Det är ju betydligt elegantare när man genom fristående organisationer kan få till stånd miljöförbättringar.

Just i dagarna pågår ett slags workshop här i Stockholm om just Wisla-projektet. Svenska och polska forskare, men också representanter för polska myndigheter är där. Jag tycker det skulle sitta mycket bra om Sveriges riksdag kunde säga att detta är ett bra projekt som vi är villiga att stödja.

Anf. 105 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Helt kort till Lars Norberg: Socialklausulen har vi diskuterat länge och ingående och verkligen drivit från svensk sida. Vi har tyckt att i vissa fall utnyttjas arbetskraften på ett otillbörligt sätt i ganska många länder. Men vi kom inte fram den vägen. Även progressiva u-länder säger nej. De vet hur sådana klausuler kan missbrukas som ett nytt sätt att införa handelshinder för produkter som har framställts i de fattiga länderna. De kommer aldrig upp till vår arbetsmiljö. Var drar man då gränserna? Släpper man fram en socialklausul kan den missbrukas och göra betydligt större skada än nytta för u-ländernas utveckling.

Så det är bara att acceptera att det inte går att komma fram på det sättet. Det hindrar inte att vi på många olika sätt kan stötta u-länderna i deras sociala utveckling, och det skall vi göra. Men det är inte alltid säkert att man skall göra det genom inskränkningar i frihandeln. Det finns sannolikt bättre och mera effektiva vägar att gå utan att försvaga det skydd som den internationella frihandelsorganisationen GATT:s regler innebär.

Till Isa Halvarsson, slutligen: Som jag sade inledningsvis har utskottet stor förståelse för problematiken. Men vi tycker inte den lösning som folkpartiet har valt att föra fram i motionen är invändningsfri. Vi tycker att denna fråga är så viktig att den måste prövas ordentligt. Sedan kan man gå till beslut.

Antagligen kommer vi så småningom att stötta Polen på det ena eller andra sättet. Detta har inte minst betydelse ur vår egen föröreningssynpunkt. Men låt regeringen göra en samlad översyn och återkomma till riksdagen. Då kommer riksdagen nog att fatta ett beslut.

Anf. 106 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Lennart Pettersson och jag kanske inte står så långt ifrån varandra i GATT-frågorna. Men jag vill påpeka att det kanske inte är så egendomligt att vissa u-länder säger nej till socialklausuler och till en hård miljölagstiftning. Det finns ju grupper även i vårt land som inte är förtjusta i viss lagstiftning som lägger på dem begränsningar som kan gå ut över deras egna intressen och deras lönsamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

18 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1988/89:NU23 Vissa anslag inom civildepartementets område (prop. 1988/89:100 delvis).

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*NO:s verksamhet.
Kooperativ verksamhet m.m.*

NO:s verksamhet. Kooperativ verksamhet m.m.

Anf. 107 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I betänkande nr 23 kommer ett antal anslagsyrkanden upp som bl.a. rör näringsfrihetsombudsmannen.

I reservationen 1 har vi pekat på vikten och behovet av att man verkligen har en konkurrens på lika villkor om man skall ha en fungerande marknads ekonomi. Det måste vara en konkurrens på lika villkor under full näringsfrihet. Endast på det sättet kan man skapa en förnyelse av näringslivet, där nya företagsformer, nya distributionsformer och nya affärsidéer får möjlighet att prövas.

Det innebär att man måste se till att man inte får en massa konkurrensbegränsningar av olika slag i form av leveransvägran och olika typer av karteller, oligopol och annat. Av den orsaken har vi statens pris- och konkurrensverk, näringsfrihetsombudsman och marknadsdomstol för att övervaka att konkurrensen verkligen fungerar och att konkurrensbegränsning inte förekommer som kan vara till skada för konsumenterna.

Vi har i de motioner som reservationen 1 härstammar ifrån kunnat peka på att vi tycker att *handläggningstiderna hos näringsfrihetsombudsmannen* har varit alltför långa i flera fall. De har löpt i fyra, fem eller sex år. Det har gjort det svårt för företag som visat sig vara klämda av olika former av leveransvägran att kunna klara sig under den perioden.

För att man skall få en fungerande konkurrenslagstiftning fordras en mycket snabb handläggning och snabba resultat. Annars kommer de som är drabbade av olika former av konkurrensbegränsningar att inte klara den fortsatta verksamheten under den tid handläggningen hos näringsfrihetsombudsmannen tar.

Vi pekar i reservationen på behovet av effektiviseringar och snabbare handläggningstider.

I reservation 2 om kooperativ utveckling tycker vi att detta är en sak som bäst sköts av kooperationen själv. Vi tycker inte att kooperation skall administreras fram, utan ges likvärdiga och jämbördiga villkor med andra företagsformer.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 108 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Näringsfrihetsombudsmannens främsta uppgift måste vara att säkerställa konkurrens inom produktion och handel samt därmed skapa en prispress som är till gagn för samhällsekonomin i allmänhet och konsumenterna i synnerhet. Det är ett oavvisligt konsumentkrav att konkurrenslagstiftningen är effektiv och kan tillämpas så att inga former av bruttoprisförelägganden, leveransvägran o.d. skall förekomma.

Genom massmedia kan man ganska ofta ta del av kritik från NO mot olika

slag av konkurrensbegränsande handlingar. Det är bra att NO är observant, men vilka åtgärder vidtas sedan för att omgående sätta stopp för t.ex. en leveransvägran?

Vi anser att NO, i mycket större utsträckning än som i dag sker, snabbt och kraftfullt bör reagera på avarter som begränsar konkurrensen. Det tar alldeles för lång tid från det att ett ärende kommit upp, till dess att NO är färdig med sitt beslut. Under den långa handläggningsperioden, som faktiskt bekräftas i NO:s yttrande – även om han påstår motsatsen –, har det företag som kanske utmanat de etablerade i sin bransch genom t.ex. okonventionella marknadsföringsmetoder och kraftiga prissänkningar, i praktiken mycket svårt att överleva om leverantörerna vägrar leverans.

Leverantörerna kan också försvåra en "uppstickares" verksamhet på andra sätt exempelvis genom att anmäla företaget till konsumentombudsmannen, vilket resulterar i att det anmälda företaget blir fullt sysselsatt med att besvara kritik och bevisa att dess varor/tjänster inte är behäftade med sådana fel som övriga i branschen gör gällande.

Det förekommer exempel på företag som blivit nödsakade att bevisa att leveransvägraren har fel. Det säger sig självt att ett litet, kanske nystartat företag inte besitter tillräckliga resurser för att effektivt driva en sådan procedur någon längre tid, vilket det i regel blir fråga om, eftersom NO måste ta hänsyn till allt nytillkommande material.

Vi anser att NO måste kunna fatta beslut avseende leveransvägran inom avsevärt kortare tid än som nu ofta är fallet. Leveransvägran måste omedelbart upphöra, även om ett ärende inte är färdigbehandlat. Om sanktioner tillåts förekomma under den tid ett ärende kan få vänta på en utredning, kan denna väntetid betyda slutet för företaget.

Det finns starka skäl för att regeringen gör, såsom begärs i både en moderat- och en folktopartimotion, en översyn av handläggningstiderna hos NO och föranstaltar om effektivitetshöjande åtgärder.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 109 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! När det gäller det ärende som vi nu behandlar har vi från centerns sida avgett en motion som handlar om kooperativ verksamhet, och då bl.a. ungdomskooperativ.

Vi anser att ungdomars företagande många gånger med fördel kan bedrivas i kooperativa former. Det är därför som jag nu med tillfredsställelse kan konstatera att utskottsmajoriteten har uttryckt sitt stöd för just denna företagsform. Utskottsmajoriteten har även givit regeringen till känna att det behövs en analys av hinder och problem som fortfarande finns för en kooperativ verksamhet på en rad olika områden. Jag tycker att det är bra att denna analys kommer till stånd.

Däremot har vi inte fått stöd när det gäller förslaget i centermotionen om en rejäl satsning på kooperativ forskning, vilket är beklagligt. Alltsedan kooperationsutredningen avlämnade sitt betänkande 1981 har detta varit en följetong här i riksdagen. Uttalanden från den socialdemokratiska regeringen om nödvändigheten av insatser för Kooperationen har inte följts av några konkreta åtgärder. Att, som utskottsmajoriteten föreslår, avvakta utvärde-

ringen av det hittills genomförda forskningsprogrammet inom ramen för forskningsrådsnämndens arbete och en redovisning av denna i samband med en forskningspolitisk proposition 1990, riskerar att skapa ett avbräck för den kooperativa forskningen. Den tempoförlust som utskottsmajoritetens förslag kan innebära för den kooperativa forskningens uppbyggnadsskede är helt otillfredsställande.

I vår reservation föreslår vi att det kooperativa forskningsprogrammet skall påskyndas och att detta skall etableras vid universitet och högskolor. Ett växande intresse bland ekonomistuderande och doktorander för just den kooperativa företagsformen kan ännu i mycket liten utsträckning tillgodoses, vilket också är otillfredsställande.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Anf. 110 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Vid denna sena timme ämnar jag inte göra någon djupare analys av våra teorier om vad som skulle behöva stödjas inom den kooperativa forskningen.

Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 3, som är fogad till detta betänkande och i övrigt till uskottets hemställan.

Anf. 111 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Paul Lestanders anförande var föredömligt kort. Jag kanske inte kan vara riktigt så kortfattad. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1.

Vid denna myndighet, NO, handläggs ärenden som bl.a. rör leveransvägran. Leveransvägran är en av de metoder som stora företag kan använda sig av för att rå på mindre företag. De långa handläggningstiderna är då en väsentlig nackdel som kan bidra till att situationen blir det lilla företaget övermäktig. Just i det här fallet sluter miljöpartiet upp på samma sida som moderaterna och folkpartiet för att skydda de fria marknadskrafterna.

Herr talman! Jag vill också stödja den kooperativa utvecklingen och forskningen. Under den tid som miljöpartiet har existerat har vi ansett att samägd verksamhet är någonting som vi särskilt skulle vilja se blomstra. Vi accepterar ju alla hederliga företagsformer, och vi anser att samägda verksamheter är speciellt bra, eftersom det är fler personer som tar ansvar och verksamheten blir kreativare. Att ta del av ansvaret för att driva ett företag är ett sätt för människor att växa. Dessutom har samägd verksamhet en hel del fördelar när det gäller sådant som att t.ex. sjukfrånvaron av olika skäl minskar, vilket säkert har med engagemanget att göra.

Miljöpartiet är alltså för kooperativ verksamhet. Därmed är vi också för forskning om kooperativ verksamhet. En del av den forskningen bör gå ut på att studera och utvärdera den kooperativa verksamhet som förekommer för att se vilka framgångsfaktorer och hinder som finns, hur framgångsfaktorer bättre skall kunna utnyttjas och hur hindren skall kunna övervinnas. Det råder inte något tvivel om att det finns mycket framgångsrik kooperativ verksamhet. Jag tänker då inte i första hand på den mycket storskaliga kooperativa verksamhet som Kooperativa förbundet bedriver här i Sverige. Kooperativa förbundet har naturligtvis varit framgångsrikt, men samtidigt

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

*NO:s verksamhet.
Kooperativ verksamhet m.m.*

har KF blivit mycket storskaligt och med tiden alltmer kommersiellt.

Häromdagen utgavs en bok av Sören Bergström, som på uppdrag av Kooperativa förbundet hade studerat vad som kunde göras för att vitalisera organisationen. Med ledningens goda minne hade Sören Bergström publicerat sin rapport i form av en bok – jag har ännu så länge bara hunnit "nosa" på boken. Det står emellertid klart att författaren på allvar föreslår ledningen att om man vill lyckas bör man avstå från den breda kommersiella vägen och gå tillbaka till de mer ursprungliga idealen. Det finns inte några speciella nischer som Kooperativa förbundet kan verka inom, om man bara försöker göra bättre det som alla andra företag gör. Då är det bättre att gå tillbaka till de kooperativa idéerna.

Det finns andra kooperativa företag som har hållit sig mer till de ursprungliga idéerna. Ett av de företagen nämns i ett ganska nytt nummer av *The Economist*. Artikelns rubrik är "Co-operate and prosper", vilket är ungefär detsamma som "samarbeta och blomstra". Artikelns handlar om en organisation som heter Mondragon och som är ett av Spaniens stora affärskonglomerat. Det drivs alltså i sann kooperativ anda i Baskien. Det framgår tydligt att Mondragon har lyckats väl. I Sverige har man på den kooperativa sidan blivit väsentligt större i normala fall när det gäller konsumentkooperationen. KF var från början en konsumentkooperation. Sedan har man också gått in på den andra sidan genom att själv driva produktionsverksamhet.

Produktionskooperativen i Sverige är för övrigt ganska små. Man skulle önska sig – i varje fall önskar vi – att det skulle bli fler och att fler företag skulle vilja ta till sig den här verksamhetsformen. Kooperativ forskning skulle kunna utträta en hel del, framför allt i form av utvärderande studier.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Anf. 112 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas frågor om anslag till näringsfrihetsombudsmannen, statens pris- och konkurrensverk och arbetskooperationen samt fem motioner som rör dessa frågor.

I fråga om anslagen är utskottet helt enigt om att föreslå bifall till proposition 1988/89:100 bil. 15 i berörda delar.

Utskottet föreslår också att riksdagen med anledning av motionerna N222 och N336 skall besluta om ett tillkännagivande till regeringen. I det uttalandet menar vi att regeringen bör se till att en analys av kooperationens utvecklingsmöjligheter på nya områden och de problem och hinder som försvårar kooperativ verksamhet genomförs, lämpligen genom kooperativa rådets försorg. Krister Skånberg, det är verkligen inte KF:s verksamhet vi syftar på när vi talar om ny kooperation.

Mot utskottsmajoritetens förslag i betänkandet finns tre reservationer.

Folkpartiet, moderaterna och miljöpartiet kräver i reservation nr 1 åtgärder för att förkorta NO:s handläggningstider.

Utskottsmajoriteten konstaterar att det inte finns någon anledning till en sådan svepande kritik av handläggningen av ärenden om leveransvägran som reservanterna vill framföra. Efter det att betänkandet skrevs har vi också kunnat konstatera att konkurrensutredningen i sina uppgifter bl.a. har att

titta på effektiviteten i fråga om handläggningsordning och sanktionssystem, vilket torde innebära att eventuella möjligheter till förbättringar i dessa frågor kommer att belysas.

Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2 motsätter sig moderaterna och folkpartiet våra synpunkter när det gäller kooperativ utveckling. De anser inte att det finns några motiv för att staten skall ta initiativ. Såvitt jag kan förstå anser de t.o.m. att det skulle vara till nackdel för nyföretagande i kooperativ form. Jag kanske t.o.m. kommer sanningen närmare om jag påstår att de inte tycker att Kooperationen skall utvecklas alls.

Vi i utskottsmajoriteten anser att ny Kooperation på olika områden kan bli ett värdefullt alternativ och en komplettering till befintlig verksamhet. Det finns ett växande intresse för nya samverkanslösningar på skilda problem. Den vanligaste formen är föräldrakooperativ, men man hittar också personalägda kunskapsföretag, kultur- och mediakooperativ och datautvecklingsprojekt i glesbygd, för att bara ta några exempel. Utskottsmajoriteten anser dock inte att utvecklingen har fått önskvärd omfattning. Detta kan möjligen bero på att man har svårt att få stöd och information till den speciella företagsform som kooperativen utgör och att de berörda statliga och regionala organens intresse och även kunskap om den kooperativa företagsformen är för låg.

Under kampanjen Hela Sverige ska leva! togs en mängd förslag fram som lämpar sig just för kooperativ form. Det är därför angeläget att man snabbt kan undanröja de eventuella praktiska problem som lägger hinder i vägen för en fortsatt utveckling. Därför är den av oss begärda analysen så viktig.

Jag yrkar således avslag på reservation nr 2.

Centern och vpk vill i reservation nr 3 uppmana regeringen att senast i den aviserade forskningspropositionen våren 1990 lägga fram förslag om den fortsatta inriktningen och finansieringen av forskning kring kooperativ verksamhet. Som framgår av betänkandet på s. 7 har forskningsrådsnämnden i uppdrag att redovisa utvärderingen av den nu pågående forskningen om Kooperationen inför framtagningen av just den proposition som man efterlyser i reservationen. Anledningen är naturligtvis att man skall få ett bra underlag för den fortsatta verksamheten och för den kommande propositionen. Jag kan således inte förstå Kjell Ericssons uppfattning om tempoförlust. Det är samma års proposition vi talar om i båda fallen. Jag tycker därför att denna reservation är en överloppsgärning, och jag yrkar avslag på densamma.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets betänkande nr 23.

Anf. 113 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Det var väl ganska magstarkt att påstå att våra motioner bara tar upp svepande anmärkningar mot NO. I en bilaga till betänkandet har vi ju en redogörelse för ett ärende hos NO. Ärendet i fråga har varit mycket uppmärksammat, inte minst i massmedia. Om den första anmälan kommer in 1983/84 och sedan handläggs i fem, sex år – ärendet pågår således fortfarande – är det faktiskt ganska anmärkningsvärt att företaget över huvud taget kan leva ännu.

*NO:s verksamhet.
Kooperativ verksamhet m.m.*

Vi tycker också att det är en konstig handläggning med den omvända bevisbördan. Jag vet inte om den är berättigad i något fall. I det här fallet kan jag dock inte förstå att den skulle vara det. Företaget uppmanades först att gå ut och göra prisjämförelser. Det medför naturligtvis en ganska stor arbetsbelastning på ett litet företag. Man gjorde dock prisjämförelser på 250 varor i ett tjugofemtal butiker i stora delar av landet. När företaget kom in med redogörelsen underkändes den, och sedan sattes SPK att göra en ny utredning. Under utredningens gång får således detta företag leva med leveransvägran.

Detta är faktiskt inga svepande anmärkningar, utan det är i allra högsta grad anmärkningsvärt. Jag tycker att det är viktigt att vi börjar undersöka hur långa handläggningstiderna är och hur bevisbördan fungerar.

Anf. 114 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag är på det klara med att när vi talar om kooperativ forskning så menar vi inte Kooperativa förbundet. För många människor är det emellertid den enda kända kooperativa verksamheten, och därför vill jag betona skillnaden. Jag hoppas att Inga-Britt Johansson har förståelse för detta.

Jag vill passa på att nämna, herr talman, att på senare år har vård och omsorg blivit nya verksamhetsområden för kooperativ verksamhet. Det är en mycket viktig utveckling som verkligen bör främjas. Med den utveckling och de trender som vi nu har på vårdområdet är det stor risk att vård och omsorg växer oss över huvudet. Det gäller att hitta nya former. I det sammanhanget finns det mycket lovande utvecklingsmöjligheter för just kooperativ vård och omsorg. Jag vill således anföra det som ytterligare ett skäl för att vi här tillsammans skall bifalla reservation nr 3.

Anf. 115 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag tycker att socialdemokraterna tar litet väl lätt på den kritik som ändå har riktats mot näringsfrihetsombudsmannens handläggningstider. Vi har pekat på behovet av att i vissa fall försöka genomföra effektivitetshöjande åtgärder. Jag tycker att vi alla borde vara mycket angelägna om att värna om fri konkurrens på lika villkor, med full näringsfrihet och möjligheter för nya företagsformer att utvecklas och kunna sätta äldre metoder på prov. Detta är en av grunderna för det hela.

Jag tycker att det är ganska typiskt att det här är små företag som kommer i kläm. När socialdemokraterna diskuterar dessa frågor glömmer man nästan alltid de små företagen. Stora företag klarar sig i sådana här sammanhang. De har uthållighet och utredningsresurser. Det har inte de mindre företagen.

När det sedan gäller den utvecklingen av kooperativen vill jag säga att var inställning verkligen inte innebär att vi är motståndare till Kooperationen som sådan. Jag har själv varit med och utrett Kooperationen i den s.k. kooperationsutredningen under ett stort antal år för att försöka finna olika möjligheter för utveckling av bl.a. Kooperationen. Jag är själv revisor i ett kooperativt företag, som jag kan försäkra inte har tillkommit genom några statliga initiativ. Snarare är statsmakten ett av hindren för utveckling av ny

kooperation, i och med att mycket av den nykooperativa verksamheten är lämpad att äga rum på områden där man i dag arbetar inom den offentliga sektorn, där det närmast råder monopollika förhållanden.

Anf. 116 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Redovisningen av det femåriga programmet kommer först 1990. Jag är rädd att vi tappar tempo i detta arbete, om man inte redan nu tar sats. Vi vill därför att regeringen snarast redovisar förslag till ett kooperativt forskningsprogram.

Anf. 117 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! När vi diskuterade näringsfrihetsombudsmannen framhöll man både från folkpartiets och moderaternas sida att det inte var det fall som finns återgivet i betänkandet man skulle ha som grund. Men det är ändå det fallet man åberopar när man talar om hur eländigt det är hos NO. Det är naturligtvis anmärkningsvärt att ett ärende kan ta så lång tid som detta har gjort. Men om vi läser betänkandet, där det finns redovisat, ser vi också vilka svårigheter det har varit hos NO för att komma någonstans över huvud taget med detta ärende.

När jag talar om svepande anklagelser menar jag att man inte kan påstå att allt hos NO tar så lång tid, även om man kanske kan önska att det blev bättre. Som jag sade har konkurrenskommittén fått i uppdrag att även se över handläggningen hos NO.

Krister Skånberg pratade om vård och omsorg som nya frågor för Kooperationen. Vi har tidigare diskuterat folkrörelsekommitténs betänkande, där man tog upp just olika nya former inom vård och omsorg som kunde vara lämpliga. Det är den typen av ny Kooperation vi vill se till att få fart på. Den har också tagit fart, exempelvis när det gäller föräldrakooperativ. Det fanns vid årsskiftet 300 föräldrakooperativ registrerade.

Per Westerberg menar att en utredning om vad man skall göra för att stödja nykooperation skulle vara till hinder för näringsfriheten. Där har vi inte samma uppfattning. Det är bara att konstatera. Vi menar att en utredning av detta slag, en analys, kan ta bort de hinder som i dag finns för nya kooperativ att starta på samma villkor som andra företag. De har nämligen inte samma villkor i dag. Om de går till utvecklingsfonderna kan de inte alls få det stöd en egenföretagare kan få.

Kjell Ericsson pratar på nytt om att tappa tempo. Vi talar om samma proposition, den som skall avlämnas våren 1990. Det är den forskningspropositionen vi pratar om hela tiden. Jag kan fortfarande inte se hur vi kan tappa något tempo här.

Anf. 118 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det fall som finns återgivet i betänkandet är naturligtvis inte det enda vi har att falla tillbaka på. Vi skriver även i vår reservation orden i förekommande fall. Vi gör inte dessa svepande uttalanden som Inga-Britt Johansson påstår. Vi påstår att det i vissa fall har varit oacceptabelt långa handläggningstider. Av den orsaken tycker vi att det finns anledning att se över vilka effektivitetshöjande åtgärder man kan vidta inom näringsfrihets-

ombudsmannaämbetet. Det kan vara olika åtgärder. Det behöver inte bara innebära mer personal eller kortare handläggningstider genom att människor arbetar fortare. Det kan också vara förändringar i regelverk för att underlätta en snabbare handläggning.

När det sedan gäller utvecklingen av kooperativ verksamhet vill jag säga följande. Om socialdemokraterna i utskottet hade stött oss borgerliga när vi ville utöka utvecklingsfondernas verksamhetsområde till att omfatta även företag med serviceverksamhet och olika former av tjänster, hade man fått in en icke föraktlig del av det som kan vara nykooperativ verksamhet, och kanske redan till viss del är det i dag. Jag tror att Kooperationen behöver denna möjlighet att komma in på de områden där stora delar av de offentliga monopolerna i dag härskar. Det är där det finns stora möjligheter att skapa nya typer av kooperativ, vid personalintensiv verksamhet. Man har där också stora möjligheter att attrahera personer och få dem att satsa på denna typ av företag. Den är många gånger lämpad vid personalintensiv verksamhet.

Anf. 119 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Nej, Inga-Britt Johansson, fallet med guldsmedsföretaget som finns refererat i betänkandet är inte det enda. Det är faktiskt NO som tar upp detta enskilda ärende. Det kan då inte vara förbjudet för oss att referera till det.

Varför tror Inga-Britt Johansson att så många motioner har väckts i år om just det otillfredsställande med den fria konkurrensen? Vi behandlar de flesta av dessa motioner i ett annat betänkande. Jag har varit med och skrivit åtminstone två av dessa motioner. De handlar båda om NO, men den ena behandlas som sagt i ett annat betänkande.

Det är ganska förvånande att socialdemokraterna tar så lätt på frågor av detta slag. Det är, som tidigare har sagts, de små företagen som kommer i kläm. Socialdemokraterna brukar så ofta tala om att den starkes villkor härskar på den svages bekostnad. Socialdemokraterna brukar försöka slå mynt av att det är de som motarbetar detta. Men så är det inte i handling. Tydligen är det tvärtom. Det är vi som står på de svagas sida.

Anf. 120 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Per Westerberg talar så väl och med sådan värme om den kooperativa verksamheten att jag inte är riktigt klar över varför vi inte skulle kunna hoppas på Per Westerbergs och hans kollegers röster när det gäller att bifalla reservation nr 3. Ingen verksamhet av detta slag kan väl vara så väl utvecklad att det inte är värdefullt att med forskningsinsatser utvärdera den och se vad som kan bli ännu bättre.

Till Inga-Britt Johansson skulle jag vilja säga följande. Om vi nu är alldeles eniga, som det förefaller, i att den kooperativa verksamheten är ett värdefullt satsningsområde, kan man då inte tänka sig att det är okej att vi vill göra denna markering? Den behöver väl inte ses som någon anmärkning. Den skall snarare ses som att vi konstruktivt vill förvissa oss om att man inte tappar tempot. Det vore väl lätt att säga ja också från socialdemokratiskt håll. Man kunde säga: Ja visst, detta skall vi se till, och vi kan lova att regeringen kommer att bygga in detta i sin forskningsproposition. Det kan

väl inte vara någon uppoffring? Utnyttja i stället entusiasmen från flera partier här!

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

Meddelande om interpellationer

Anf. 121 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att jag och Inga-Britt Johansson inte är överens om tempot i arbetet med att ta fram ett nytt kooperativt forskningsprogram.

Anf. 122 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skall läsa högt ur betänkandet: "De uppgifter om NO:s handläggningstider som återges i motion 1988/89:N297 är således överdrivna och gäller bara för enstaka, särskilt komplicerade leveransvägransärenden. Uppfattningen i motion 1988/89:N244 att NO:s handläggningstider i leveransvägransfall skulle ha ökat kraftigt under senare år är som framgått heller inte riktig." Detta, tillsammans med att konkurrensutredningen nu arbetar, anser jag vara tillräckligt svar både till Gudrun Norberg och Per Westerberg.

Anf. 123 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Vi säger inte i reservation 1 de här svepande sakerna om att allt går mycket långsamt. Vi konstaterar att det i förekommande fall har gått snett, speciellt i viktiga ärenden där små företag tenderat att bli misshandlade, och att företagen inte fått sina fall avgjorda inom en rimlig tid. När sådana ärenden kommer fram tycker vi det finns anledning att se om man kan förbättra förhållandena.

Så till frågan om forskning och utveckling och insatser inom kooperativiteten. Vi tror inte att man kan administrera fram kooperativitet. Vi tror att det måste finnas en stark vilja att driva företag bland dem som engagerar sig. Vi skall i stället riva hindren och avreglera inom den offentliga sektorn. Det tror jag är den viktigaste insats som vi kan göra på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

19 § Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum tisdagen den 25 april.

20 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 20 april

1988/89:208 av *Hans Göran Franck* (s) till civilministern om åsiktsregistrering:

På förekommen anledning får jag ställa följande frågor till civilminister Bengt K Å Johansson:

1. Har registrering av politiska åsikter förekommit sedan förbud mot detta genomfördes, och om så är fallet vilken är grunden för och omfattningen av denna registrering?
2. Finns hemliga föreskrifter beträffande registrering av åsikter, och har i så fall dessa föreskrifter förändrats i mer extensiv riktning?
3. Varför har JK ännu inte redovisat sitt utredningsuppdrag (1988-08-16, 88-2758) från förre justitieminister Thage G Peterson, rörande frågan om otillåten åsiktsregistrering m.m. förekommit hos säkerhetspolisen efter år 1969?
4. Vill civilministern medverka till att förekommande uppgifter om åsiktsregistrering hos säpo förstörs?
5. Har buggning förekommit, och om så är fallet hur bedömer civilministern detta och vilka åtgärder är erforderliga att vidta?

1988/89:209 av *Åsa Domeij* (mp) till jordbruksministern om förbud mot införande av främmande trädslag:

Skogen är Sveriges viktigaste naturresurs och den skall nyttjas till en mängd ändamål: producera träråvara av skilda slag, ge möjlighet till bärplockning och friluftsliv m.m. Skogsbruket är en mycket långsiktig näring som arbetar med ett mångformigt ekosystem. Det är omöjligt att i dag säga vilken typ av skog som människor i framtiden kommer att ha mest nytta av.

I miljöpartiet de gröna anser vi att det måste göras miljökonsekvensanalyser, innan man genomför förändringar i samhället som kan leda till omfattande påverkan på miljön. Tyvärr tillämpas detta sällan i Sverige – inte ens i skogsbruket, trots dess långsiktiga karaktär. I skogsbruket sker utplantering av främmande trädslag, som t.ex. contorta, trots att vi vet mycket litet om vilka de ekologiska konsekvenserna kan bli.

Utomlands har problemet med inplantering av contorta visat sig först efter lång tid. I Skottland har man fått problem med insektsangrepp, så att odlingen av contorta blivit beroende av kemiska bekämpningsmedel. I Nya Zeeland har contortan orsakat stora problem genom att vandra in i naturskyddsområden, vilket man här fått lösa genom omfattande röjningar. Från skogsbrukets sida har tidigare hävdats att contortan inte skulle självföryngra sig. Men det har visat sig att contortan har goda möjligheter att självföryngra sig. Det finns risk för kraftig självspredning av contortan när contortabestånden börjar avverkas. Nationalparker och naturreservat kan drabbas av uppslag av contorta.

Förutom utplantering av contorta sker utplantering av en rad andra trädslag, som är främmande för våra skogsekosystem, t.ex. svartgranen. Svartgranen kan växa på svårdränerad mark, och risk finns för att den kan komma att vandra in i våtmarksområden som redan i dag är hotade biotoper på grund av omfattande skogsdikning.

Det är inte bara av intresse för naturvården att främmande trädslag inte planteras in utan att det är mycket noga undersökt vilka de ekologiska konsekvenserna kan bli. Skogsbruket, med sin karaktär av långsiktighet, kan också drabbas mycket svårt av ekologiska störningar. Med nuvarande utplanteringstakt kommer contortaarealen att utgöra ca 10 % av skogsarealen, och ett bakslag kan få mycket stora ekonomiska konsekvenser.

Sverige är medlem i IUCN. IUCN skriver att "no alien species should be introduced into a semi-natural habitat unless there are exceptional reasons for doing so, and only when the operation has been comprehensively investigated and carefully planned in advance". Den svenska skogen måste betraktas som en "semi-natural habitat".

Anser ministern att den svenska utplanteringen av främmande trädslag är förenlig med synen inom IUCN?

Anser ministern att utplanteringen av främmande trädslag bör fortsätta?

1988/89:210 av *Charlotte Cederschiöld* (m) till socialministern om barnfamiljernas ekonomi:

Svenska barns tillvaro styrs av reglerna för föräldraförsäkring, kommunala daghem och annan kommunal barnomsorg.

Den som anpassar sig till systemet gynnas. Den familj som lever efter sina behov och vägrar följa den politiska styrningen missgynnas. Den som lyckas planera sitt barnafödande inom de politiskt angivna tidsgränserna får en betydligt tryggare ekonomi än de som glömmer herrar Carlsson, Feldt och Lindqvist under kärleksakten. Det finns t.o.m. exempel på att barn aborterats på grund av att konceptionsdagen inte stämt med regelsystemet, dvs. parterna har förbisett reglerna.

138 510 kr. per år är vad det kan kosta att i sängkammaren inte ta hänsyn till försäkringskassans regler. Det är skillnaden mellan högsta föräldrapening och garantinivån – en ekonomisk skillnad som är avgörande för de allra flesta familjer när det gäller levnadsstandard och möjlighet att behålla sin bostad t.ex. Skulle familjen hinna få tre barn innan kvinnan hunnit etablera sig på arbetsmarknaden kan skillnaden bli flera hundratusen kronor.

När familjerna har små ekonomiska marginaler och livet är hårt styrt av samhällets regelsystem ökar riskerna för abort på grund av regler och bortfallande inkomst. Andra europeiska länder har familjepolitiska system som inte gör familjens ekonomiska situation helt beroende av vilken dag kärleksakten ägt rum. Genom att familjen får större ekonomiska resurser ju fler familjemedlemmar den består av, får familjen också större möjligheter att ta emot en ny medlem. Frankrike, Tyskland, Luxemburg och Belgien har delningssystem vid beskattningen.

Av EG:s 320 miljoner människor lever sannolikt en majoritet under ekonomiska förhållanden som bejakar fler familjemedlemmar oavsett tiden för nedkomsten. Därtill kommer ett generellt lägre skattetryck som t.ex. ger samma låga marginalskatt för den ensamstående som för familjen med det dubbla i årsinkomst. Detta gäller även vid förhållandevis höga inkomster, där man i Sverige hamnar på dubbelt så höga marginalskatter, kring 75 %.

Förutom familjehänsynen vid beskattningen finns i andra länder barnbidrag, skatteavdrag och föräldraförsäkring. En belgisk, holländsk eller västtysk förälder får genom föräldraförsäkringen 100 % av inkomstbortfallet. I Sverige får man 90 %. Ersättningen i Danmark och Storbritannien ligger på samma nivå som i Sverige. Sverige ger däremot längre ledighet.

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

Meddelande om interpellationer

Vissa länder ger generösa kontantstöd för att möjliggöra kortare arbetstid. Det viktiga är att systemen har flera komponenter än i Sverige.

Skattehänsynen tas till dess barnen är i 18–20-årsåldern. Risken för aborter av ekonomiska skäl är sannolikt lägre när stödet till barnfamiljerna består av flera komponenter. En jämförelse av stödet till barnfamiljerna i procent av disponibel inkomst visar att Sverige här, liksom i de flesta tabeller, halkat ner till en av bottenplaceringarna.

Det kan inte vara rimligt att ha sådana regler som kan förstöra en familjs ekonomi fullständigt om konceptionsdagen och därmed nedkomsten inträffar vid "fel" tidpunkt.

Är statsrådet beredd medverka till sådana åtgärder inom familjestödssystemet som minskar risken för de fatala ekonomiska konsekvenser som föräldraförsäkringen nu kan leda till?

1988/89:211 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till socialministern om Statens hundskola i Sollefteå:

Ledarhundsverksamheten vid Statens hundskola i Sollefteå som började 1959 har alltsedan dess ökat i omfattning. Allt fler synskadade efterfrågar ledarhundar. För närvarande lär ca 260 hundar vara utplacerade hos synskadade personer. För att på ett tillfredsställande sätt klara remontering- en – återväxten – krävs 50 hundar per år. Detta antal nås dock ej, utan ett trettio-tal hundar anses vara ett i dagsläget bra resultat.

Inom totalförsvaret ökar intresset för bevakningshundar, bl.a. från flygvapnet.

Behovet av statliga tjänstehundar kan antas öka. Nya användningsområden utanför polisområdet tillkommer. Bland dessa kan nämnas användandet av hund för att lokalisera och konstatera mögelskador i byggnader, rötangrepp på skogsbestånd, i ledningsstolpar m.m.

Tullen och polisen har stor nytta av narkotikahundarna. Med den erfarenhet som vunnits beträffande narkotikahundarnas effektivitet i sökandet efter narkotika borde uppfödningen och utbildningen av dessa öka i avsevärd grad. Hundens förmåga att nå resultat i narkotikaspaning tycks i dagsläget vara vida överlägsen andra spaningsmetoder.

I samband med jordbävningen i Armenien användes som bekant även svenska hundar för att i ruinerna lokalisera instängda människor. Enligt uppgifter i massmedia och från myndighetshåll var de svenska hundarna mycket effektiva i sitt arbete.

Det är positivt att kunna konstatera att användningsmöjligheterna för hundar ökar och att såväl uppfödningen som utbildningen av dem är framgångsrik.

Med hänvisning till ovanstående ber jag att till statsrådet få ställa följande frågor:

1. Avser regeringen öka utnyttjandet av den kunskap och erfarenhet som återfinns i hundskolan i Sollefteå?
2. Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att effektivisera narkotikaspaningen genom användande av s.k. snarkhundar?

3. Hur skall hundskolans forskningsresultat kunna få en internationell spridning i akt och mening att även utanför våra gränser ta till vara gjorda erfarenheter?

Prot. 1988/89:100
20 april 1989

Meddelande om interpellationer

1988/89:212 av *Charlotte Cederschiöld* (m) till arbetsmarknadsministern om EG:s likalönedirektiv:

EG:s likalönedirektiv går längre än den svenska jämställdhetslagens förbud mot lönediskriminering. Enligt EG-direktivet förutsätts arbetsvärdering. En arbetstagare inom EG kan vid nationell domstol kräva lika lön för likvärdigt arbete.

När jämställdhetsombudsmännen från de nordiska länderna möttes i Stockholm i början av mars detta år enades man om att lika lön för kvinnor och män är den i särklass viktigaste jämställdhetsfrågan.

De nordiska kvinnorna har i genomsnitt 10–30 % lägre löner än männen. Gapet är större ju högre upp i tjänstehierarkin man kommer. Den avgörande orsaken till löneskillnaderna är den starkt könsdelade arbetsmarknaden. Som exempel kan nämnas att 94 % av undersköterskorna och sjukvårdsbiträdena, 81 % av klasslärarna, 92 % av förskollärarna, 98 % av vårdbiträdena i äldreomsorgen och 94 % av landets sjuksköterskor är kvinnor.

700 könsdiskrimineringsärenden har inkommit till JämO sedan 1980. Av dessa har 5 %, 34 fall, gått vidare till arbetsdomstolen. Av dessa 34 fall har 9 vunnit bifall.

Den svenska jämställdhetslagen håller inte måttet vid jämförelse med EG:s regler. En svensk anpassning till EG-direktivet skulle i hög grad kunna påverka vår ojämsställda arbetsmarknad till förmån för kvinnorna och jämställdheten. Men det är naturligtvis även en kostnadsfråga. Det finns ett påtagligt samband mellan löner och tillväxt.

Avser statsrådet att ta EG-direktivet till hjälp för att förbättra jämställdheten?

21 § Kammarén åtskildes kl. 23.01.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Torsdagen den 20 april

Förste vice talmannen 41, 63
Bager, Erling (fp) 9, 43, 51
Castberger, Anders (fp) 32, 34, 63, 68, 69, 71, 72, 73
Dahl, Birgitta, miljö- och energiminister 31, 33, 35
Danielsson, Bertil (m) 6, 21, 42, 50
De Geer, Lars (fp) 101, 109
Ericsson, Kjell (c) 103, 109, 122, 127, 129
Eriksson, Per-Ola (c) 78, 92, 96, 99
Falkmer, Karin (m) 100, 107, 108, 111
Gahrton, Per (mp) 34, 35
Goës, Eva (mp) 33, 34
Gustavsson, Stina (c) 64, 68
Halvarsson, Isa (fp) 112, 119
Hansson, Agne (c) 13, 41, 49
Johansson, Inga-Britt (s) 124, 127, 129
Lestander, Paul (vpk) 81, 83, 114, 123
Lindberg, Mats (s) 107, 110
Nilsson, Kaj (mp) 33
Norberg, Gudrun (fp) 76, 91, 96, 99, 121, 125, 128
Norberg, Lars (mp) 84, 93, 97, 99, 106, 107, 115, 119, 120
Olsson, Leif (fp) 28, 31
Persson, Karl-Erik (vpk) 36, 104, 110, 111
Persson, Magnus (s) 48, 53, 66, 69, 70, 71, 72
Pettersson, Lennart (s) 117, 120
Sandberg, Jan (m) 26, 47
Skånberg, Krister (mp) 22, 31, 46, 53, 70, 72, 73, 123, 126, 128
Strömdahl, Jan (vpk) 17, 22, 45, 52, 65
Westerberg, Per (m) 74, 82, 83, 90, 95, 98, 112, 121, 126, 127, 129
Wictorsson, Åke (s) 86, 94, 97